

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ТИМОФІВ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.951: 336.71:347.734(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.С. Тимофіїв

Науковий керівник **Кобко Євген Васильович**, доктор юридичних наук,
професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Тимофіїв О. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні визначено зміст і сутність адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

Зауважено, що з позиції об'єкта адміністративного-правового регулювання банківська система України може розглядатись як через призму єдності, так і дихотомії. Зазначене пов'язано з її поділом на два рівні, де перший представлений Національним банком, що здійснює державне регулювання діяльності банків, а другий – іншими банками та філіями іноземних банків, що надають банківські та інші фінансові послуги.

Сталим розвитком і стабільністю банківської системи запропоновано вважати організований простір функціонування ринку банківських послуг та його регуляторного середовища, що характеризується балансом між екологічними, економічними й соціальними факторами, який забезпечує збалансованість, адаптивність і стійкість банківських установ та механізмів реалізації ними своїх функцій, їхню здатність до оперативного реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці, а також якість, доступність банківських продуктів, що задовольняють потреби споживача.

Доведено, що адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України має сприяти зниженню фінансових ризиків, адаптації фінансової системи до сучасних викликів і забезпеченню споживчої довіри до банків. Він покликаний створити та

підтримувати в актуальному стані нормативно-правову й організаційну основу для ефективного функціонування банківського сектору, яка відповідає принципам прозорості, доступності, інноваційності, захисту прав споживачів та інтеграції міжнародних стандартів.

Уточнено, що метою адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи є створення ефективної нормативно-правової та організаційної основи для функціонування банківського сектору, яка сприятиме стійкому економічному зростанню, забезпеченню прозорості банківських операцій, захисту прав споживачів, зміцненню довіри до банківської системи й інтеграції міжнародних стандартів регулювання.

Визначено, що завдання адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи об'єктивуються через низку актів законодавства, які встановлюють правила й особливості діяльності, пов'язаної з мінімізацією фінансових ризиків, запобіганням незаконним операціям, забезпеченням доступності фінансових послуг для населення та бізнесу, а також сприяння впровадженню інноваційних фінансових технологій відповідно до стратегічних цілей сталого розвитку. Зауважено, що всі його завдання мають відповідати двом основним фокусам: «фокусу супротиву» та «фокусу відновлення». Перший фокус спрямований на формування й виконання короткострокових заходів, а другий – середньострокових.

Доведено, що функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи слугують своєрідними орієнтирами, які визначають основні напрями діяльності держави у сфері регулювання банківської системи. Вони забезпечують цілісність, узгодженість і послідовність реалізації завдань, конкретизуючи основні напрями й методи, які використовуються для цього. У зазначеному контексті виокремлено такі функції: 1) регуляторну, що виявляється в нормативному й організаційному контексті; 2) контрольню-наглядову, яка забезпечує

можливість здійснення як завчасної превенції, так і реалізації заходів впливу;

3) гарантійну, що передбачає можливість учасникам банківських правовідносин мати впевненість у передбачуваності їхнього розвитку, належній реалізації своїх прав та обов'язків, а також їх здатності активізувати захисні механізми в разі загроз стабільності банківської діяльності чи порушення прав споживачів; 4) соціальну, яка пов'язана з наявністю вимог до діяльності представників банківської системи, основоположною з яких є забезпечення публічного запиту на якісні банківські послуги; 5) коригувальну, що передбачає можливість уповноважених суб'єктів змінювати або уточнювати основні параметри, положення чи підходи до забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи у випадках відхилення від встановлених норм або цілей та залежно від потреб сьогодення;

б) інформаційну, яка, з одного боку, виконує завдання щодо збору й обробки інформації для її подальшого використання, зокрема в планово-стратегічних цілях, а з іншого – передбачає формування інформаційного продукту, що має просвітницьке спрямування.

Уточнено етапи становлення законодавства у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. Окрему увагу присвячено актам, прийнятим у період воєнного стану. З-поміж іншого виявлено, що Правління Національного банку України оперативно та своєчасно зреагувало на зміни безпекового середовища, у зв'язку з чим було прийнято Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18. Констатується, що адміністративне законодавство в нормативно-правовому масиві адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи відіграє ключову роль, адже: 1) встановлює: порядок реєстрації банківських установ; вимоги до їх діяльності; механізми нагляду й контролю; сприяє створенню умов для прозорості та передбачуваної роботи банків, що є основою їхньої стабільності; 2) забезпечує захист прав клієнтів банківської системи, зокрема вкладників, шляхом: запровадження механізмів компенсації втрат;

регулювання відповідальності банків за порушення фінансових зобов'язань; встановлення гарантій безпеки депозитів; 3) здійснює регулювання в кризових ситуаціях: вводяться антикризові заходи; забезпечується реструктуризація проблемних банків; впроваджуються механізми ліквідації неплатоспроможних установ з мінімізацією втрат для економіки; 4) дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку у функціонування банків шляхом: підтримки «зелених» фінансів; впровадження стандартів ESG (екологічна, соціальна та управлінська відповідальність); стимулювання інновацій у фінансових послугах; 5) застосовуючи адміністративний примус, сприяє забезпеченню сталого розвитку та стабільності банківської системи.

Розкрито окремі особливості адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України як суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи держави. Схарактеризовано адміністративно-правовий статус Національного банку України, Ради з фінансової стабільності, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби фінансового моніторингу. Констатовано, що основне завдання цих суб'єктів полягає в забезпеченні ефективного функціонування банківської системи через застосування механізмів адміністративного регулювання, які включають нагляд, ліцензування, застосування санкцій, а також безпосереднє втручання в разі виникнення кризових ситуацій.

Запропоновано розрізняти адміністративно-правові інструменти функціонального призначення, що є способами безпосереднього виконання суб'єктами забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України своїх повноважень (наприклад, моніторинг, застосування заходів впливу, планування, ліцензування банківської діяльності, встановлення вимог, стандартів і правил тощо) та адміністративно-правові інструменти організаційного та координаційного характеру, які включають стандартизовану звітність, співпрацю (зокрема з громадянським суспільством

щодо питань сталого розвитку банківської системи), упровадження нових технологій та інноваційних практик тощо.

Визначено, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України доцільно диференціювати на два базові різновиди. Перша група адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України представлена системою процедурних дій, необхідних для прийняття управлінського рішення, що матиме вплив на діяльність відповідного банку чи їхньої групи. До таких віднесено, наприклад, процедуру надання та відкликання банківської ліцензії, процедуру застосування заходів впливу, процедуру екстреної підтримки Національним банком України ліквідності банків.

Другу групу адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України іменовано як процедури антикризового регулювання, які передбачають поетапність і регламентованість його здійснення. Більшою мірою вони спрямовані на виявлення, нейтралізацію та запобігання ризикам стабільного функціонування банківської системи, передбачаючи постійний чи ситуативний моніторинг, нагляд та аналіз негативних тенденцій розвитку як банківського сектору загалом, так і окремого його представника, зокрема їхньої групи.

Зауважено, що банківський сектор не позбавлений наявності низки правових та організаційних проблем розвитку. Повномасштабне вторгнення росії на територію України є вагомим фактором, що зумовив напружені умови функціонування банківської системи, проте не єдиним з таких, адже досі відзначається уповільнення економічного зростання. Підтримано науковий підхід, який обґрунтовує виняткове значення облікової ставки Національного банку для аналізу стану розвитку банківської системи України, останні показники якої свідчать про поступове покращення макроекономічної стабільності в країні.

Серед проблем регулювання процедур контролю за створенням та функціонуванням банків в Україні виділено системні (наприклад, необхідність ефективного захисту банківської інфраструктури від хакерських атак або загалом недостатня адаптація українського законодавства до сучасних міжнародних стандартів) і ситуативні (наприклад, ліквідність банківського сектору).

Визначено тривекторну систему способів удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, яка передбачає: 1) посилення факторів стійкості (підвищення ефективності чинного законодавства, створення ефективних механізмів участі приватного сектору в процедурах розробки й реалізації програм розвитку банківського сектору, оптимізації координаційних процедур і впровадження нових передових практик запобігання ризикам кібербезпеки банківського сектору тощо); 2) оптимізацію інституційного компонента щодо окремих питань діяльності Національного банку України (впровадження ефективних інструментів протидії ризикам банківського сектору); 3) інтегрування до ринку ЄС (удосконалення ризик-орієнтованого підходу, розвиток фінансової інклюзії, підвищення фінансової грамотності населення тощо).

Запропоновано актуальними вбачати такі напрямки для реформування вітчизняного законодавства та практики його реалізації як: 1) встановлення обов'язкових вимог до розкриття інформації про ESG-фактори, зокрема у фінансовій звітності банків; 2) створення державних програм підтримки зелених банків, які кредитують проекти щодо впровадження відновлюваних джерел енергії або енергоефективні проекти, екологічну модернізацію підприємств та надавати податкові пільги таким банкам; 3) запровадження спеціальних механізмів і стандартів для оцінки та контролю зелених облігацій та інших фінансових інструментів сталого розвитку; 4) створення єдиного реєстру зелених проектів і посилити нагляд за їх відповідністю заявленим стандартам; 5) розроблення національних стандартів звітності щодо сталого

розвитку відповідно до міжнародних практик: Глобальна ініціатива звітності (GRI), Рада стандартів бухгалтерського обліку сталого розвитку (SASB) і Цільова група з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD); 6) упровадження обов'язкової звітності щодо соціальної відповідальності та сталого розвитку для банків, зокрема звітів за стандартами CSRD і SFDR; 7) надання державних грантів, субсидій або пільгових умов для банків, які активно впроваджують ESG-принципи у своїй діяльності; 8) розроблення навчальних програм для працівників банківського сектору, спрямовані на інтеграцію ESG-принципів у бізнес-моделі та проводити інформаційні кампанії серед клієнтів банків щодо переваг зелених фінансів; 9) створення платформи для консультацій з представниками громадянського суспільства, бізнесу та міжнародних організацій щодо питань сталого розвитку банківської системи; 10) проведення публічного моніторингу діяльності банків у сфері сталого розвитку через відповідні державні органи; 11) запровадження механізмів підтримки банків у періоди екологічних та соціальних криз, зокрема шляхом надання додаткового рефінансування на пільгових умовах та розроблення стратегії швидкого реагування на ризики, пов'язані з кліматичними змінами або соціальними конфліктами, які можуть вплинути на стабільність банківської системи; 12) розширення міжнародного співробітництва для залучення технічної допомоги та фінансування у сфері сталого розвитку банківської системи й інтегрування її до глобальних ініціатив сталого фінансування, таких як Принципи відповідального банкінгу (UNEP FI); 13) упровадження інноваційних технологій для зниження операційних витрат і споживання ресурсів у банківській діяльності, зокрема з використанням блокчейн-технології для прозорого моніторингу сталих інвестицій.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, банківська система, банківські послуги, Національний банк, сталий розвиток, управління ризиками, фінансова стабільність.

SUMMARY

Timofiyev, O. Administrative and Legal Mechanism for Ensuring Sustainable Development and Stability of Banking System of Ukraine. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in speciality 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The thesis defines, reveals, clarifies and revises the content and essence of the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine.

It is noted that from the perspective of the object of administrative and legal regulation, the banking system of Ukraine can be viewed both through the prism of unity and dichotomy. It is specified that this is due to its division into two levels, where the first is represented by the National Bank, which regulates the activities of banks at the state level, and the second - by other banks and branches of foreign banks that provide banking and other financial services.

Sustainable development and stability of the banking system is proposed to be understood as an organised space for the functioning of the banking services market and its regulatory environment, characterised by a balance between environmental, economic and social factors, which ensures the balance, adaptability and sustainability of banking institutions and the mechanisms for exercising their functions, their ability to respond promptly to the impact of external and internal threats to economic security, as well as the quality, availability of banking products that meet the needs of the consumer.

It is proved that the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine should help reduce financial risks, adapt the financial system to modern challenges and ensure consumer confidence in banks. It is designed to create and maintain an up-to-date

regulatory and organisational framework for the effective functioning of the banking sector, which meets the principles of transparency, accessibility, innovation, consumer protection and integration of international standards.

It is specified that the purpose of the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system is to create an effective regulatory and organisational framework for the functioning of the banking sector, which will contribute to sustainable economic growth, ensure transparency of banking operations, protect consumer rights, strengthen confidence in the banking system and integrate international regulatory standards.

It is determined that the tasks of the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system are objectified through a number of legal instruments establishing the rules and specifics of activities related to minimisation of financial risks, prevention of illegal transactions, ensuring accessibility of financial services for the population and business, and also promoting the introduction of innovative financial technologies in accordance with the strategic goals of sustainable development. It is emphasised that all its tasks should be in line with two main focuses: “resistance focus” and “recovery focus”. The first focus is aimed at formulating and implementing short-term measures, and the second – at medium-term measures.

It is proved that the functions of the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system are a kind of guidelines that determine the main directions of the State’s activities in regulating the banking system. They ensure the integrity, coherence and consistency of the implementation of tasks, while specifying the main areas and methods used for this purpose. These include: 1) regulatory, which is manifested in the statutory and organisational context; 2) control and oversight, which enables both early prevention and implementation of enforcement measures; 3) guarantee, which provides for the ability of participants in banking relations to be confident in the predictability of their development, the proper exercise of their rights and obligations, as well as their ability to activate protective mechanisms in the event of

threats to the stability of banking activities or violations of consumer rights; 4) social, which provides for requirements to the activities of representatives of the banking system, the main of which is to ensure public demand for quality banking services; 5) corrective, which provides for the possibility of authorised entities to change or clarify the main parameters, provisions or approaches to ensuring sustainable development and stability of the banking system in cases of deviation from the established norms or goals and depending on the needs of the present; 6) informational, which, on the one hand, performs the task of collecting and processing information for its further use, including for planning and strategic purposes, and, on the other hand, involves the formation of an information product with an educational purpose.

The stages of formation of legislation on sustainable development and stability of the banking system of Ukraine are specified. There is special emphasis on the instruments adopted during the period of martial law. Moreover, it is revealed that the Board of the National Bank of Ukraine promptly and timely responded to changes in the security environment, and in this regard, Resolution No. 18 ‘On the Operation of the Banking System during the Period of Martial Law’ was adopted. It is found that administrative legislation is a key part of the regulatory framework of the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system, since it: 1) establishes: the procedure for registration of banking institutions; requirements for their activities; oversight and control mechanisms; promotes conditions for transparent and predictable operation of banks, which is the basis for their stability; 2) protects the rights of clients of the banking system, including depositors, by: introducing mechanisms for compensation of losses; regulating liability of banks for breach of financial obligations; and establishing deposit security guarantees; 3) regulates in crisis situations: introduces anti-crisis measures; ensures restructuring of troubled banks; introduces mechanisms for liquidation of insolvent institutions with minimisation of losses for the economy; 4) allows integrating the principles of sustainable development into the functioning of banks by: supporting green finance;

implementing ESG standards (environmental, social and governance responsibility); stimulating innovation in financial services; 5) using administrative coercion, promotes sustainable development and stability of the banking system.

Some specific features of the administrative and legal status of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Ministry of Finance of Ukraine as entities ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine are revealed. The administrative and legal status of the National Bank of Ukraine, the Financial Stability Council, the Deposit Guarantee Fund, the National Securities and Stock Market Commission, and the State Financial Monitoring Service is described. It is summarised that the main task of these entities is to ensure the effective functioning of the banking system through the use of administrative regulatory mechanisms, including oversight, licensing, sanctions, and direct intervention in the event of a crisis.

It is proposed to distinguish between administrative and legal instruments for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine by their functional purpose, which are the ways of direct performance by the entities ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine of their powers (e.g., monitoring, applying enforcement measures, planning, licensing of banking activities, setting requirements, standards and rules, etc.) and administrative and legal instruments of an organisational and coordination nature, including standardised reporting, cooperation (including with civil society on issues of sustainable development of the banking system), introduction of new technologies and innovative practices, etc.

It is determined that administrative procedures for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine should be differentiated into two basic types. The first group of administrative procedures for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine is represented by a system of procedural actions necessary for making a management decision that will affect the activities of a respective bank or their group. These procedures include, for example, the procedure for granting and revoking a banking

licence, the procedure for applying enforcement measures, and the procedure for emergency support of bank liquidity by the National Bank of Ukraine.

The second group of administrative procedures for ensuring the sustainable development and stability of the banking system of Ukraine is referred to as anti-crisis regulatory procedures, which provide for the phased and routinised implementation of such procedures. To a greater extent, they are aimed at identifying, neutralising and preventing risks to the stable functioning of the banking system, providing for continuous or situational monitoring, oversight and analysis of negative development trends in the banking sector as a whole and in its individual representatives, including their groups.

It is emphasised that the banking sector is not exempt from a number of legal and organisational development problems. It is argued that Russia's full-scale invasion of Ukraine is a significant factor that has led to the existence of tense conditions for the functioning of the banking system, but not the only one, since economic growth is still slowing down. A scientific approach is supported for justifying the exceptional importance of the National Bank's key policy rate for analysing the development of the Ukrainian banking system, the latest indicators thereof indicating a gradual improvement in macroeconomic stability in the country.

The problems of regulating the procedures for controlling the establishment and operation of banks in Ukraine include systemic (e.g., the need to effectively protect banking infrastructure from hacker attacks or the general lack of adaptation of Ukrainian legislation to modern international standards) and situational (e.g., liquidity of the banking sector).

A three-vector system of ways to improve the administrative and legal mechanism for ensuring sustainable development and stability of the banking system of Ukraine is defined to include: 1) strengthening the sustainability factors (improving the effectiveness of the current legislation, creating effective mechanisms for private sector participation in the procedures for developing and implementing banking sector development programmes, optimising coordination procedures and introducing new best practices for preventing cybersecurity risks in

the banking sector, etc.); 2) optimising the institutional component in relation to certain issues of the activities of the National Bank of Ukraine (introduction of effective instruments to counteract risks in the banking sector); 3) integrating into the EU market (improving the risk-based approach, developing financial inclusion, increasing financial literacy, etc.)

It is proposed to consider the following areas for reforming domestic legislation and practice of its implementation as relevant: 1) to establish mandatory requirements for disclosure of information on ESG factors, in particular in the financial statements of banks; 2) to create state programmes to support ‘green banks’ that lend to projects for the introduction of renewable energy sources or energy efficiency projects, environmental modernisation of enterprises and provide tax benefits to such banks; 3) to introduce special mechanisms and standards for the assessment and control of green bonds and other financial instruments for sustainable development; 4) to create a unified register of green projects and strengthen oversight of their compliance with the declared standards; 5) to develop national standards for sustainable development reporting in line with international practices: Global Reporting Initiative (GRI), the Sustainability Accounting Standards Board (SASB) and the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD); 6) to establish mandatory social responsibility and sustainability reporting for banks, including CSRD and SFDR reports; 7) to provide government grants, subsidies or preferential terms for banks that actively implement ESG principles in their operations; 8) to develop training programmes for banking sector employees aimed at integrating ESG principles into business models and conducting information campaigns among bank customers on the benefits of green finance; 9) to create a platform for consultations with representatives of civil society, business and international organisations on the sustainable development of the banking system; 10) to conduct public monitoring of banks’ activities in the field of sustainable development through the relevant state bodies; 11) to introduce mechanisms to support banks in times of environmental and social crises, in particular by providing additional refinancing on favourable terms and develop

strategies for rapid response to risks associated with climate change or social conflicts that may affect the stability of the banking system; 12) to expand international cooperation to attract technical assistance and financing for the sustainable development of the banking system and integrate it into global sustainable finance initiatives, such as the Principles for Responsible Banking (UNEP FI); 13) to launch innovative technologies to reduce operating costs and resource consumption in banking, using blockchain technology for transparent monitoring of sustainable investments.

Keywords: administrative and legal mechanism, banking services, banking system, financial stability, National Bank, risk management, sustainable development.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тимофіїв О. С. Поняття та сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи України. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 393–398.

2. Тимофіїв О. С. Особливості державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. *KELM*. 2024. № 3(63). С. 230–234 (Республіка Польща).

3. Тимофіїв О. С. Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 3(85). С. 132–138.

4. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правовий механізм як один із різновидом державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи: поняття та особливості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 194–200.

5. Тимофіїв О. С. Нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України та місце в ньому адміністративного

законодавства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 177–181.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Тимофіїв О. С. Статус суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

7. Тимофіїв О. С. Правовий статус національного банку України як основного суб'єкта забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 71–73.

8. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правове регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 4–5 черв. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 98–100.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	29
1.1. Поняття, сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи як об'єкта адміністративного-правового регулювання	29
1.2. Адміністративно-правовий механізм як один з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи України: поняття й особливості.....	41
1.3. Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України..	54
1.4. Нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України й місце в ньому адміністративного законодавства.....	68
Висновки до Розділу 1.....	84
РОЗДІЛ 2 ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	97
2.1. Адміністративно-правовий статус суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України.....	97
2.2. Адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України	112
2.3. Адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.....	124
Висновки до Розділу 2.....	138

РОЗДІЛ 3 ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	144
3.1. Контроль за утворенням та функціонуванням банківської системи України	144
3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України з урахуванням євроінтеграційних процесів	158
Висновки до Розділу 3.....	172
ВИСНОВКИ	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	184
ДОДАТКИ	209

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Новою віхою суспільного розвитку стала потреба у формуванні політик, практик і технологій на основі балансування економічних, соціальних та екологічних цілей. Таке усвідомлення прийшло на зміну усталеній догмі споживчого підходу до природних ресурсів, які мають тенденцію до виснаження та обмеження здатності відновлюватися. Саме тому «сталість», «стабільність», «стійкість», «збалансованість» є основними категоріями наукового та законодавчого обігу, до ідейно-концепційної складової яких відносять три основні постулати – достатність, безперервність і відповідальність.

Стабільна банківська система є ключовим елементом фінансової безпеки держави, що забезпечує довгостроковий економічний розвиток і захист від кризових явищ. Україна обрала шлях підтримки фінансової стабільності й запобігання кризам у банківському секторі, проголосивши намір забезпечити його сталий розвиток. Однак з огляду на наявність значних економічних ризиків, сучасний стан безпекового середовища загалом і досі наявну невизначеність ЄС щодо членства України, досить складно назвати процес досягнення цих цілей легким або швидким.

У зв'язку з цим особливої значущості набувають питання організаційної та функціональної складових адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, адже регуляторні основи для функціонування банківського сектору, що сприяють стійкому економічному зростанню, забезпеченню прозорості банківських операцій, захисту прав споживачів, зміцненню довіри до банківської системи та інтеграції міжнародних стандартів регулювання, – це не лише актуальне завдання сьогодення, а й необхідна умова для забезпечення економічної безпеки держави.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Представлена до аналізу проблематика є досить актуальною, що підтверджується відсутністю в

межах сучасних наукових досліджень її комплексного представлення. Однак вона тісно пов'язана з тематикою розкриття особливостей функціонування та розвитку банківської системи України. Наприклад, І. Громницька визначила засади управління ліквідністю банківської системи України в умовах циклічного розвитку економіки (Київ, 2024), А. Лагно схарактеризувала процедури розпізнавання загроз і усунення ризиків у забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України (Львів, 2023), Б. Федорущенко розкрив особливості формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України (Львів, 2023), О. Драчевська описала зміст адміністративно-правового регулювання банківської системи в Україні (Київ, 2021), К. Далгич виявила інституційні засади розвитку банківської системи України (Львів, 2021), І. Благун дослідив стійкість банківської системи України в умовах турбулентності фінансового ринку (Івано-Франківськ, 2021), Н. Руцишин описала реалізацію потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки України (Львів, 2021), Н. Погореленко визначила науково-методологічні засади забезпечення фінансової стабільності банківської системи України (Київ, 2019). Крім того, низка праць присвячені засадам сталого розвитку України за різних контекстів. Зокрема, О. Дуванова описала кооперацію як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації (Суми, 2024), В. Чечотка виявив особливості трансформації системи публічного управління сталим розвитком в умовах глобалізації (Київ, 2024), А. Кузьмич дослідила організаційно-правові засади залучення самоврядних організацій до процесів сталого розвитку територій (Київ, 2024), К. Боднар розкрила механізми державного управління сталим розвитком регіонів України (Харків, 2024), К. Михайлова виявила економіко-організаційні засади сталого розвитку міста в цифровій економіці (Харків, 2024), Д. Сердюк описав фінансові інструменти сталого розвитку України (Чернігів, 2024), А. Лисачок визначила механізми управління інвестиційною безпекою держави в умовах сталого розвитку (Львів, 2023), О. Сабіщенко схарактеризував особливості управління

енергозабезпеченням сталого регіонального розвитку з використанням гібридних систем альтернативних джерел енергії (Київ, 2023).

Варто зауважити, що більшість учених досліджували порушені питання з точки зору розвитку економічних процесів. Тому джерельною базою для вивчення порушених питань слугували також праці таких науковців, як В. Авер'янов, А. Арістова, Л. Бобрішова, Г. Буга, Н. Версаль, М. Власенко, Ю. Гаркуша, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, С. Денисюк, О. Джафарова, О. Дзюблюк, М. Дідик, О. Дніпров, Т. Дорошенко, Є. Дуліба, А. Замрига, Н. Кантор, О. Кобзар, Є. Кобко, В. Коваленко, Ю. Крегул, В. Курило, І. Курило, К. Куркова, Г. Мазур, А. Манжула, Ю. Мех, В. Мирончук, Л. Миськів, І. Науменко, В. Оксінь, В. Приходько, О. Радченко, О. Резнік, Р. Сербин, Є. Соболь, Л. Сорока, Т. Стечишин, О. Чернишова, А. Чорновол, О. Чуб, А. Чубенко, З. Чуйко, Р. Шаповал, О. Шарук, К. Шкарупа та багатьох інших.

Отже, значущість і логічно незавершене опрацювання вказаної проблематики в адміністративно-правовій літературі зумовили актуальність цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року № 213-р; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392; Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021; Концепції забезпечення національної

системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021 та плану заходів з її реалізації до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 року № 1025-р; Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1805-р; Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 29 серпня 2023 року № 299-рш. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у визначенні, розкритті, уточненні та перегляді змісту й сутності адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, формуванні практичних рекомендацій щодо оптимізації його функціональності.

Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно виконати такі *завдання*:

- визначити поняття, сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- схарактеризувати адміністративно-правовий механізм як один з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи;
- розкрити мету, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи;
- проаналізувати нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи та визначити місце в ньому адміністративного законодавства;

- висвітлити адміністративно-правовий статус суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України;
- визначити адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України;
- схарактеризувати адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України;
- з'ясувати особливості здійснення контролю за утворенням і функціонуванням банківської системи України;
- окреслити шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму сталого розвитку та стабільності банківської системи України з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері організації та здійснення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

Методи дослідження. Досягненню мети й розв'язанню завдань, що поставлені перед цим дослідженням, сприяло використання таких методів наукового пізнання: *абстрагування*, який дав змогу виокремити ключові поняття порушеної проблематики (наприклад, «сталий розвиток», «стабільність», «банківська система», «адміністративно-правовий механізм» тощо) (розділи 1–3); *формально-догматичний* метод, що загалом забезпечив можливість аналізу юридичних норм щодо заявленого наукового інтересу (розділи 1–3); *аналізу й синтезу*, що дозволили здійснити розгляд складових досліджуваного механізму як самостійних, так і в якості системи (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); *індукції* та *дедукції*, які сприяли можливості виокремлення загальних і конкретних особливостей сталого розвитку та стабільності банківської системи як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1), адміністративно-правового механізму як одного з різновидів державного регулювання у цій сфері (підрозділ 1.2), а також його складових

(розділ 2); *ідеалізації*, що забезпечив можливість виокремити позитивні аспекти процесів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи (підрозділ 1.1), цифровізації фінансового сектору (підрозділ 2.2), а також оптимізації відповідного адміністративно-правового механізму (підрозділ 3.2); *групування*, який був використаний для класифікації нормативно-правових актів (підрозділ 1.4), суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток та стабільність банківської системи України (підрозділ 2.1), адміністративних інструментів та процедур здійснення цієї діяльності (підрозділи 2.2, 2.3), а також способів її оптимізації (розділ 3); *системно-функціональний* метод, що дозволив визначити мету, завдання та функції досліджуваного механізму (підрозділ 1.3), а також простежити зміни вітчизняного законодавства в процесі вдосконалення його складових (підрозділи 1.4, 3.1); *метод кількісного та якісного аналізу*, який став основою для проведення оцінки ефективності заходів, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку та стабільності банківської системи України (підрозділ 2.3, розділ 3). Також широке застосування мали *логічний підхід*, методи *моделювання*, *формалізації*, *аксіоматичний* та *формально-логічний* (розділи 1–3).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших досліджень у межах науки адміністративного права, у якому розкрито юридичну природу адміністративно-правового механізму сталого розвитку та стабільності банківської системи України, надано оцінку сутнісних ознак і характерних особливостей його сильних і слабких сторін, а також визначено напрями вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– сталим розвитком і стабільністю банківської системи запропоновано вважати організований простір функціонування ринку банківських послуг та

його регуляторного середовища, що характеризується балансом між екологічними, економічними й соціальними факторами, який забезпечує збалансованість, адаптивність і стійкість банківських установ та механізмів реалізації ними своїх функцій, їхню здатність до оперативного реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці, а також якість, доступність банківських продуктів, що задовольняють потреби споживача;

– обґрунтовано, що для досягнення Глобальних цілей сталого розвитку в банківській системі Україна має впровадити інноваційні адміністративно-правові інструменти, а саме: 1) розробити й імплементувати нормативно-правові акти, які зобов'язують банки інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські ризики у свої бізнес-моделі; 2) запровадити стандарти звітності щодо сталого розвитку, таких як GRI, SASB або CSRD, що забезпечує прозорість діяльності банків та їх підзвітність перед зацікавленими сторонами;

– визначено тривекторну систему способів удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, яка передбачає: 1) посилення факторів стійкості (підвищення ефективності чинного законодавства, створення ефективних механізмів участі приватного сектору в процедурах розроблення та реалізації програм розвитку банківського сектору, оптимізації координаційних процедур і впровадження нових передових практик запобігання ризикам кібербезпеки банківського сектору тощо); 2) оптимізацію інституційного компонента щодо окремих питань діяльності Національного банку України (впровадження ефективних інструментів протидії ризикам банківського сектору); 3) інтегрування до ринку ЄС (удосконалення ризикорієнтованого підходу, розвиток фінансової інклюзії, підвищення фінансової грамотності населення тощо);

удосконалено:

– систему складових адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, яка передбачає: 1) нормативний блок, представлений результатами здійсненого нормативно-

правового регулювання у сфері забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи; 2) структурний блок, що відображає особливості адміністративно-правових відносин у сфері сталого розвитку та стабільності банківської системи; 3) інституційний блок як репрезентацію системи суб'єктів здійснення процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; 4) інструментальний блок, представлений системою заходів впливу у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; 5) концептуальний блок, який охоплює принципи забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; б) функціональний блок, що передбачає процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, зокрема контрольно-наглядового характеру;

– наукову думку в контексті розвитку знань про етапи становлення законодавства у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України з відомих раніше шести з розширенням до дев'яти, останні з яких є прямою репрезентацією його трансформацій під виклики та потреби сьогодення;

– науковий підхід до використання категорії «контроль», яка може застосовуватись для: 1) вивчення достатності й актуальності нормативно-правового забезпечення питань регулювання процедур створення та функціонування банків в Україні; 2) вивчення ефективності повноважень органів влади, особливостей їхньої реалізації як органів контролю за станом фінансового розвитку України; 3) аналізу прийнятих рішень і застосовних заходів, спрямованих на попередження кризових явищ у фінансовому секторі, зокрема забезпечення стабільності банківського сектору;

отримали подальший розвиток:

– теоретичні положення щодо необхідності формулювання чітких бажаних для отримання результатів під час планування процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, зокрема в контексті фінансової системи, а саме: забезпечення сталого економічного розвитку,

підвищення добробуту громадян та зміцнення національної безпеки шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами, сприяння інклюзивності, упровадження інноваційних технологій, підтримки прозорості й довіри між усіма учасниками фінансового ринку;

– твердження про те, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, які забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України, диференціює їхню роль у процедурах реалізації відповідних заходів, надаючи їм право на здійснення регуляторної діяльності, наглядових функцій, контрольних і санкційних повноважень, об'єднуючи їх у єдину систему;

– інтерпретаційні характеристики терміна «адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України», який визначено як систему послідовно здійснюваних дій, учинення яких є обов'язковим для виконання функцій і повноважень суб'єкта її застосування та спрямованих на врегулювання: 1) поведінки суб'єктів банківської діяльності; 2) питань реалізації регуляторних, захисних, антикризових та інших заходів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення чинного адміністративного законодавства щодо оптимізації процедур здійснення

адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 року), «Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 7–8 лютого 2024 року), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 4–5 червня 2024 року).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок. Робота містить список використаних джерел з 225 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи як об'єкта адміністративного-правового регулювання

У лютому 2016 року хакери атакували центральний банк Бангладеш і скористалися вразливістю SWIFT, основної системи обміну електронними платіжними повідомленнями світової фінансової системи, намагаючись викрасти 1 мільярд доларів. Хоча більшість транзакцій було заблоковано, 101 мільйон доларів все одно зник [214]. Це пограбування стало тривожним сигналом для фінансового світу про те, що системні кіберризики у фінансовій індустрії були сильно недооцінені. Сьогодні оцінка того, що масштабна кібератака становить загрозу фінансовій стабільності є аксіомою і питання не в тому «якщо», а – «коли». Тому уряди та компанії світу продовжують намагатися стримати загрозу, проте досі залишається незрозумілим, хто несе відповідальність за захист системи [166].

Крістін Лагард, президент Європейського центрального банку та колишній голова Міжнародного валютного фонду, попередила, що кібератака може спровокувати серйозну фінансову кризу. У квітні 2020 року Рада з фінансової стабільності (міжнародна організація – «FSB») попередила, що: «великий кіберінцидент, якщо його не стримати належним чином, може серйозно порушити фінансові системи, включаючи критичну фінансову інфраструктуру, що призведе до ширших наслідків для фінансової стабільності» [214]. Потенційні економічні витрати від таких подій можуть бути величезними, а шкода суспільній довірі та впевненості – безпрецедентною [166].

У річному звіті Ради з фінансової стабільності («FSB») за 2023 рік зазначено, що банківська криза в березні 2023 року висвітлила проблеми фінансової стабільності, що дало поштовх для розробки та впровадження реформ G20 [217]. Уразливість глобальної фінансової системи продовжує зростати, що відображає високі відсоткові ставки та невизначені перспективи інфляційного росту, тоді як уразливість через структурні зміни продовжує з'являтися в таких сферах, як кіберзахист та ринки криптоактивів [166].

Експерти визначають дві поточні тенденції, які посилюють ризик дестабілізації банківської системи. По-перше, глобальна фінансова система переживає безпрецедентну цифрову трансформацію, яка прискорилося пандемією COVID-19. Банки конкурують з технологічними компаніями; технологічні компанії конкурують з банками. Тим часом пандемія підвищила попит на онлайн-фінансові послуги та зробила роботу з дому нормою. Тому досить логічним є те, що центральні банки по всьому світу розглядають можливість модернізувати платіжні системи. Водночас трансформації, коли інцидент може легко підірвати довіру та зірвати такі інновації, особливо актуалізують значення кіберзахисту. По-друге, зловмисники користуються цією цифровою трансформацією та становлять зростаючу загрозу для глобальної фінансової системи, фінансової стабільності та впевненості в цілісності системи. Пандемія навіть поставила нові цілі для хакерів. За даними Банку міжнародних розрахунків, фінансовий сектор займає друге місце за кількістю кібератак, пов'язаних із COVID-19, поступаючись лише сектору охорони здоров'я [214].

Усе вище зазначене спонукає до висновку, що Україна не може стояти осторонь, спостерігаючи за сучасними тенденціями розвитку глобальної фінансової системи. Усі загрози та ризики мають транскордонне значення, а отже – наша держава має усвідомлювати, виявляти та відповідним чином реагувати на їхні прояви.

Власне, попередньо зазначаючи вкажемо, що Стратегія розвитку фінансового сектору України визначає пріоритетність сталого розвитку та

стабільності банківської системи. Тому вбачаємо доцільним обґрунтувати припущення, що означена сфера є самостійним об'єктом адміністративно-правового регулювання в Україні.

Першочергово маємо вказати, що у науці адміністративного і фінансового права є традиційний погляд, що в предмет фінансового права не входять відносини між державними органами, що здійснюють регулювання та нагляд у банківській сфері, та надавачами банківських послуг. Зрозуміло, що не всі відносини, що виникають у процесі взаємодії органів публічної адміністрації з надавачами фінансових послуг, регулюються адміністративним правом [16, с. 176]. Однак серед галузей вітчизняного права, адміністративне право є галуззю яка прямо чи опосередковано впливає на більшість правовідносин, які існують в Україні. Це пояснюється діяльністю органів публічної адміністрації, які через владні повноваження регулюють суспільні відносини, в тому числі і в банківській сфері. Але перед тим як розкрити особливості адміністративно-правового регулювання банківської системи України в контексті забезпечення її сталого розвитку та стабільного функціонування, вбачаємо доречним дослідити базові складові розуміння означеної проблематики. Причому таких виокремлюємо декілька.

Так, на погляд авторів підручника «Адміністративне право», адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [6, с. 323–324]. Своєю чергою, адміністративно-правові засоби – це всі можливі юридичні важелі впливу на поведінку та дії суб'єктів у відповідній сфері публічного адміністрування, що застосовуються на підставі норм законодавства уповноваженими суб'єктами [102, с. 261]. Відповідною сферою у цьому випадку є банківська система, а точніше правовідносини, що позначені цим терміном.

Якщо звернутися до визначення терміну «банківська система», сформованого науковим співтовариством, маємо, що серед науковців існує досить жвава дискусія щодо виокремлення її елементів та формулювання дефініції. Так, автори «Банківської енциклопедії» за редакцією А. Мороза визначають, що банківська система – це сукупність різних видів банків та банківських установ у їх взаємозв'язку, складова частина кредитної системи [80]. На нашу думку, банківську систему доречно визначати як складову фінансового сектору, хоча безспірно, що вона є також частиною кредитної системи [166].

Досить спірне визначення банківської системи надали автори монографії «Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів», а саме, що це: «сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» [10]. Таке визначення ближче до державного регулювання банківської системи ніж до банківської системи, як такої. Адже вказана авторами мета «забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» не є метою банківської системи. У Законі України «Про банки і банкову діяльність» зазначено, що: «банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України» [112]. Водночас банк – це «юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги» [112]. Тобто метою банківської системи, як законодавчо визначеної сукупності банків, є надання банківських послуг. Проте таке твердження також може бути піддане критиці через можливість її розгляду не тільки через єдність

складових, а й дихотомію, представлену її поділом на два рівні, де перший об'єктивований Національним банком, що здійснює державне регулювання діяльності банків, а другий – іншими банками та філіями іноземних банків, що надають банківські та інші фінансові послуги.

Ми схильні до думки, що банківською системою є сукупність фінансових установ банківського типу, які функціонують у межах території певної держави або економічного простору, виконуючи завдання зі зберігання, обігу, кредитування та регулювання грошових ресурсів. Вона є ключовою складовою фінансової інфраструктури та забезпечує стабільність економіки, зокрема через виконання таких функцій: 1) акумулювання вільних коштів фізичних та юридичних осіб для їх подальшого використання в економіці; 2) надання фінансування підприємствам, урядам і споживачам для розвитку бізнесу, реалізації проєктів та підтримання життєвих потреб; 3) забезпечення обслуговування фінансових операцій, розрахунків і переказів; 4) управління емісією грошей, їх обігом і регулювання грошово-кредитної політики.

Доречно навести думку В. Оксіня, який досліджуючи адміністративно-правове регулювання банківської системи прийшов до висновку, що таке регулювання: становить собою систему та визначає ті суспільні відносини, які передбачені комплексом різноманітних юридичних засобів; відіграє провідну роль в упорядкуванні суспільних відносин за допомогою норм адміністративного права; характеризується наявністю стадій у функціональному аспекті та змістовому плані; виділяє специфічні не характерні для інших видів соціального регулювання риси; упорядковує лише найбільш важливі соціальні відносини в цій сфері, які не зможуть без правового регулювання ефективно існувати та розвиватися [93]. Тому вчений виділяє такі напрямки адміністративно-правового регулювання банківської системи як: 1) державна реєстрація банків; 2) здійснення державного регулювання діяльності банків в адміністративній формі; 3) ліцензування банківської діяльності; 4) банківський нагляд, 5) забезпечення банківської таємниці; 6) регулювання валютних операцій; 7) запобігання легалізації

грошей, набутих злочинним шляхом; 8) адміністративні процедури здійснення перевірки банків; 9) застосування заходів адміністративного примусу та адміністративної відповідальності до банків та їх посадових осіб; 10) адміністративні процедури оскарження рішень Національного банку України (НБУ) [94]. Зазначена думка науковця чітка та актуальна. Проте маємо вказати про її загальний характер, не обмежений прив'язкою до конкретних обставин чи контексту (наприклад, як у нашому випадку – забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України).

Зокрема якщо аналізувати банківську систему України в умовах війни з росією, можна констатувати, що вона успішно протистояла її викликам завдяки значному запасу міцності, своєчасній реакції Національного банку України та багаторічній спільній роботі над реформою банківського сектору. Наприклад, у 2022 році Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) здійснив низку важливих заходів для підтримки банківської системи та захисту вкладників: 1) тимчасове повне відшкодування вкладів; 2) виплачено 5,8 млрд грн гарантованої суми відшкодування; 3) передано в управління чотири банки, і направлено понад 4,4 млрд грн для розрахунків із кредиторами банків, що ліквідуються; 4) АТ «Ощадбанк» став новим учасником ФГВФО, збільшивши суму вкладів, на які поширюється гарантія, на 169,8 млрд грн станом на 1 січня 2023 року; 5) запроваджено дистанційні виплати вкладникам неплатоспроможних банків, що склали 1,6 млрд грн. ФГВФО також відновив продаж активів банків через електронні аукціони в системі Prozorro.sale влітку 2022 року, після призупинення через російську агресію [161].

Таким чином, завдяки ефективним державним заходам, система гарантування вкладів змогла зберегти свою стабільність та підтримати банківську систему України в умовах воєнного стану. Однак маємо констатувати, що у сучасних умовах цього недостатньо [166].

Зокрема ми переконані, що в умовах тривалої війни з росією банківська система потребує крім регулювання ще й посиленого захисту. З означеного цікава позиція О. Шарука, який характеризує сутність адміністративно-

правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України визначив, що:

а) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є складовою механізму забезпечення національної безпеки;

б) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України виникає у відповідь на необхідність захисту критично важливих фінансових операцій та адміністративних дій, порушення яких завдає шкоди економіці та взаємодіям, залежним від стабільного функціонування грошових потоків та фінансово-адміністративних функцій державних органів;

в) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України реалізується на основі наявності законодавчого та відомчого нормативно-правового забезпечення;

г) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України має комплексний характер, що об'єктивує можливість (при необхідності) без зміни інституційної чи процедурної складової його здійснення виникнення перехідної трансформації вчинюваних дій з суто охоронних до безпосередньо захисних;

д) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України як сукупність відповідних заходів є репрезентацією існування у правореалізаційній площині спеціалізованої діяльності, що має власну мету, завдання та функції;

е) адміністративно-правовий захист об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є безперервним процесом, інтенсивність якого (активність, готовність) залежить від стану внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища [221]. Означене є актуальним, адже до об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України належать банки, стале функціонування яких забезпечує стабільність банківської системи, має

суттєве значення для економіки та безпеки держави, функціонування суспільства, та які становлять значний суспільний інтерес [24].

Однак варто констатувати, що зусилля щодо зміцнення захисту та посилення регулювання є важливими, але недостатніми, щоб випередити зростання ризиків. На відміну від багатьох секторів, більшість надавачів фінансових послуг не мають браку ресурсів або здатності впроваджувати технічні рішення. Головне питання полягає в проблемі колективних дій: як найкраще організувати захист системи урядом, фінансовими органами та галуззю і як ефективно та результативно використовувати ці ресурси. Проте, враховуючи вище зазначені виклики, які наразі постали перед глобальною фінансовою системою загалом, у тому числі перед банківською системою кожної країни, зазначимо, що в усьому світі відбувається поступовий перехід політики від захисту банківської системи до стійкості цієї системи та її сталого розвитку [166].

Зауважимо, що терміни «сталий розвиток» (sustainable development) і «стійкий розвиток» (durable or resilient development) часто використовуються як синоніми, особливо в українській мові, але вони мають нюанси, що залежать від їх ширшого контексту та конотацій [166].

«Сталий розвиток» є офіційно визнаним в Україні відповідником англійського терміну «sustainable development». Так, наприклад, є Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 під назвою «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [145]. Багато українських науковців, освітян, експертів застосовують також термін збалансований розвиток як такий, що більше відповідає суттєвості розвитку як процесу змін з утриманням еколого-економічного та соціального балансу [156]. Але, на нашу думку, більш доцільно у нормативно-правових актах використовувати термін «сталий розвиток» як такий, що відповідає міжнародним документам з означеного питання [166].

Як світовий тренд 21 століття, Глобальні цілі сталого розвитку були затверджені у 2015 році на саміті ООН [192], а 15 вересня 2017 року Уряд

України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [182], і у якій визначені базові показники для досягнення поставлених цілей з урахуванням специфіки національного розвитку [156]. Пізніше, у 2019 році, був прийнятий вище вказаний Указ Президента України.

Якщо піддати більш глибокому аналізу терміни «сталий розвиток» і «стійкий розвиток» маємо, що сталий розвиток відноситься до способу розвитку людської спільноти, при якому використання ресурсів спрямоване на задоволення людських потреб, одночасно забезпечуючи сталість природних систем і навколишнього середовища, щоб ці потреби могли бути задоволені не тільки в теперішньому, але й для майбутніх поколінь. Основні принципи сталого розвитку відповідно є такими: 1) захист навколишнього середовища: забезпечення відповідального використання та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь; 2) економічне зростання: сприяння економічному розвитку, який можна підтримувати в довгостроковій перспективі без виснаження природних ресурсів; 3) соціальна справедливість: забезпечення того, щоб вигоди від розвитку розподілялися справедливо та щоб усі люди мали доступ до ресурсів і можливостей [166]

Своєю чергою, термін «стійкий розвиток» підкреслює здатність системи, спільноти чи економіки протистояти різноманітним потрясінням і стресам, таким як економічні кризи, стихійні лиха та соціальні потрясіння, і відновлюватися після них. Його основні принципи це: 1) стійкість: створення надійних систем, здатних адаптуватися до мінливих умов і відновлюватися після збоїв; 2) безперервність: гарантія того, що процеси розробки та переваги не тільки зберігаються протягом тривалого часу, але й що вони можуть швидко відновлюватися після будь-яких невдач [166].

Отже, термін «стійкість» подібний до «сталого розвитку», але має акцент на здатності витримувати труднощі. Однак є і відмінності між ними, зокрема: 1) фокус – сталий розвиток головним чином зосереджується на довгостроковому балансі між екологічними, економічними та соціальними факторами, а стійкий розвиток – підкреслює здатність адаптуватися та

відновлюватися після криз, зберігаючи основні функції системи чи процесу; 2) контекст використання – категорія «сталий розвиток» використовується в міжнародній політиці, природоохоронній діяльності та програмах глобального розвитку (наприклад, Цілі сталого розвитку ООН), водночас термін «стійкий розвиток» застосовний в контекстах, пов'язаних із безпосередніми загрозами та потрясіннями, включаючи адаптацію до зміни клімату, зменшення ризику стихійних лих та стратегій економічної стійкості; 3) цілі – сталий розвиток спрямований на розвиток, який не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби, а стійкий розвиток прагне створювати системи, які є не тільки ефективними, але й здатними протистояти неочікуваним викликам і відновлюватися після них [166].

Підсумовуючи можна констатувати, що сталий розвиток як відповідний процес, зосереджується на задоволенні поточних потреб без шкоди для майбутніх поколінь, натомість стійкий розвиток приділяє більшу увагу здатності підтримувати та відновлювати основні функції систем у разі настання кризи. Причому обидві концепції є важливими для комплексних стратегій розвитку, які забезпечують довгострокову життєздатність та адаптивність банківської системи [166].

З усім тим, перехід до сталого розвитку – це процес зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. Визнаними міжнародними фундаментальними цінностями розвитку є свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. Національні цілі сталого розвитку базуються на політичних, економічних, соціальних, екологічних, моральних і культурних цінностях, властивих українському суспільству. Вони визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України [140]. На підтвердження зазначеного наведемо приклад документа, який Національний банк України презентував як комплексне бачення побудови та майбутнього розвитку сталого фінансового сектору в Україні – Політику НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [106]. У цьому документі сталий розвиток визначається як: «тривале

економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та таке, що включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані» [106, с. 4].

Розглядаючи стабільність банківської системи, треба враховувати її ознаки, що ініціюються як з боку регулятора (наявність механізму регулювання та нагляду, наявність інструментарію впливу центрального банку), так і з боку самих банків (дотримання базових показників в межах рекомендованих значень, лідируючі позиції у рейтингах банківських установ) [58, с. 128]. Виявлення всіх вищевказаних ознак дозволяє визначити стан банківської системи як стабільний [158, с. 809].

У словниках термін «стабільність» визначається як сталість, незмінність, тривале збереження певного постійного стану або рівня [154]. Отже, стабільною є та банківська система, яка спроможна ефективно здійснювати належні їй завдання та чітко виконувати свою роль в економіці держави, схильна до власного розвитку та реалізації потенціалу [158, с. 809]. Наприклад, Національний банк України наступним чином визначив стабільність банківської системи: «фінансова система ефективно перетворює вільні кошти громадян та бізнесу на кредити та інвестиції; фінансова система ліквідна та капіталізована, а відтак стійка до кризових явищ; платежі та розрахунки здійснюються вчасно та в повному обсязі; учасники фінансової системи зважено оцінюють ризики та управляють ними; труднощі окремих фінансових установ не поширюються на систему в цілому» [144]. Таким чином, стабільна банківська система є ключовим елементом фінансової безпеки держави, що забезпечує довгостроковий економічний розвиток та захист від кризових явищ [166].

Отже, сталим розвитком і стабільністю банківської системи вважаємо організований простір функціонування ринку банківських послуг та його регуляторного середовища, що характеризується балансом між екологічними, економічними й соціальними факторами, який забезпечує збалансованість,

адаптивність і стійкість банківських установ та механізмів реалізації ними своїх функцій, їхню здатність до оперативного реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці, а також якість, доступність банківських продуктів, що задовольняють потреби споживача. Проте зауважимо, що для стабільності банківської системи та її сталого розвитку потрібна міцна регулятивна основа.

З урахуванням вищезазначеного можемо констатувати, що сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи як об'єкта адміністративно-правового регулювання полягає у наступному:

1) надійність та стійкість банківських установ – проявляється: а) у необхідному рівні капіталізації банків, адже високий рівень капіталу дозволяє банкам витримувати фінансові потрясіння і втрати та б) адекватності капіталу – виконання банками нормативних вимог щодо адекватності капіталу (наприклад, вимоги Базель III) свідчить про їх фінансову стійкість;

2) ліквідність банківської системи – банки повинні мати достатньо ліквідних активів для покриття своїх короткострокових зобов'язань та стабільність платіжних систем, що забезпечує своєчасні і безперебійні розрахунки між учасниками ринку;

3) кредитна діяльність і якість активів – забезпечується за рахунок низького рівня проблемних кредитів («NPLs»), що свідчить про здатність банків ефективно управляти ризиками. Банки також повинні мати ефективні механізми оцінки і управління кредитними ризиками;

4) регуляторна та нормативна відповідність – полягає у дотриманні банками встановлених регулятором вимог і стандартів та можливості проведення регулярних аудитів та нагляду за їх діяльністю з боку регуляторних органів;

5) довіра населення та інвесторів – висока довіра до банків серед клієнтів і інвесторів сприяє стабільності системи, а прозорі процедури звітності і публікація фінансових результатів підвищують довіру до банків.

Ці ознаки забезпечують комплексний підхід до розуміння сталого розвитку та стабільності банківської системи, а також є основою для адміністративно-правового регулювання, яке спрямоване на підтримання фінансової стабільності і запобігання кризам у банківському секторі.

Таким чином, узагальнюючи проведені розвідки можемо визначити, що за сучасних умов та у відповідності до функціональних актів Національного банку України його провідним завданням визначено: «забезпечення фінансової стабільності, сприяння сталому економічному розвитку для зміцнення потенціалу України». Такий вектор розвитку відповідає міжнародному контексту, проте має свої специфічні особливості в національному. Адже більшість провідних країн світу орієнтовані на концепцію стабільності й сталого розвитку, пройшовши складний шлях трансформацій, подолавши більшість системно наявних загроз і викликів для функціонування власних фінансових систем. Означене було здійснено в спосіб формування та розвитку захисних механізмів, які через певний проміжок часу стали буденним явищем, що доповнилось низкою забезпечувальних механізмів. В Україні ж система захисних заходів досі є недосконалою, що хоч і створює уявлення стійкості розвитку банківського сектору, проте не характеризується повною мірою такими показниками. Відповідно, питання адміністративно-правового регулювання забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є своєчасним і таким, що нині має низку концептуальних протиріч.

1.2. Адміністративно-правовий механізм як один з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи України: поняття й особливості

У продовження попереднього матеріалу зауважимо, що адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правове

забезпечення, адміністративно-правовий захист є категоріями одного смислового ряду, які позначають аспекти впливу норм адміністративного права на становлення та розвиток банківської системи України як сталої та стабільно функціонуючої. Їх можна розглядати як самостійні категорії науки адміністративного права або частини комплексного механізму, спрямованого на досягнення визначеної мети, де органічно (залежно від обставин) змінюються пріоритети адміністративно-правового впливу (управлінський, забезпечувальний, охоронний, контрольно-наглядовий, санкційний тощо). Припускаємо, що їхня єдність має прояв механізмами державного регулювання, яке загалом відіграє вирішальну роль у створенні умов для ефективного функціонування банківського сектору, запобіганні фінансовим кризам та мінімізації ризиків, пов'язаних із діяльністю банків.

Якщо узагальнити різні підходи до визначення поняття механізму державного регулювання, в більшості випадків під ним розуміють сукупність функцій, етапів і послідовних процедур регуляторного впливу на організаційну систему, що супроводжується досягненням певного результату цього впливу, який може бути зіставлений з індикаторами/показниками для визначення рівня досягнення управлінських (програмних) цілей функціонування системи [110, с. 8].

Таке визначення є достатньо змістовним, адже в юридичній літературі існує багато підходів до розуміння категорії «механізм», використання якої [148, с. 70] зводиться до трьох основних значень, а саме: 1) механізм – це пристрій, що передає або перетворює рух; 2) механізм – це внутрішня будова, система чого-небудь; 3) механізм – це сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [22, с. 398]. Тому в юридичній науці під механізмом традиційно розуміють спосіб функціонування, систему засобів взаємодії [96, с. 244], тобто як сукупність взаємоузгоджених частин, які повинні функціонувати і передбачати певну стадійність [101, с. 263; 186]. Причому найбільш науково розробленою є проблематика визначення змісту та сутності механізму правового

регулювання, який загалом об'єктивує впорядкування суспільних відносин. У більш конкретизованому значенні, наприклад, Ю. Ведерніков та А. Папірна вважають, що це узята в сукупності система правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин. За допомогою цієї системи правових засобів, способів і форм, зазначають правники, нормативність права переводиться у впорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок [21]. За допомогою механізму правового регулювання обґрунтовується необхідність здійснення правового регулювання в суспільстві, впорядковуються явища правової дійсності, забезпечується їх єдність, взаємозв'язок і взаємодія, відбувається процес трансформації правових приписів щодо реальної поведінки суб'єктів права [40].

На цих базових уявленнях про правовий механізм ґрунтуються й розуміння сутності правових механізмів масштабу галузі та інституту права, у тому числі механізму адміністративно-правового регулювання. Ознайомившись із науковою думкою у відповідній частині, можемо констатувати, що об'єднує дослідників механізму адміністративно-правового регулювання або тих чи інших його аспектів усвідомлення того, що у його сутності цей механізм являє собою групу правових засобів, які опосередковують собою вплив адміністративного права на відповідні суспільні відносини. Водночас у науковій літературі немає визначеності та одностайного бачення щодо характеру зв'язків між правовими засобами механізму адміністративно-правового регулювання, щодо структури цих правових засобів, а також щодо функціонального призначення цього механізму [54, с. 127].

Ба більше, іноді вчені ототожнюють «механізм адміністративно-правового регулювання» та «адміністративно-правовий механізм». Однак щодо цього серед науковців досі немає одностайної думки. Нам імпонує висновок, до якого прийшов В. Юрко після проведення порівняльного аналізу зазначених термінів. Так, на його думку, адміністративно-правовий

механізм є ширшим поняттям, що охоплює всі аспекти приведення в дію норм адміністративного законодавства, тоді як механізм адміністративно-правового регулювання зосереджений на врегулюванні певного кола взаємозв'язків [194].

Вбачаємо, що зазначеного матеріалу достатньо для того, щоб сформулювати припущення про можливість виокремлення з-поміж способів здійснення державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи досліджуваній механізм, адже в загальному розумінні він має об'єднати практико-реалізаційним проявом низку регламентованих адміністративним законодавством дій уповноважених суб'єктів задля реалізації завдань останнього в публічно-правовій сфері.

Маємо вказати, що особливістю державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи, в порівнянні з іншими сферами суспільного життя, є високий ступінь системної значущості та залежності зазначеної системи від макроекономічних факторів, що потребує більшої жорсткості, оперативності та комплексності регуляторних заходів [165].

Причому слід відзначити системоутворюючу роль банківської системи, адже вона є критично важливою для економічної стабільності країни, забезпечуючи функціонування платіжного обороту, кредитування, інвестицій та збереження фінансових ресурсів населення [165].

Цікавим є аспект розгляду поняття та складу елементів банківської системи з огляду на об'єктивно існуючі інтеграційні процеси, які стосуються фінансово-економічних систем усіх країн зі нетоталітарним економічним режимом управління. На цю особливість звернено увагу у дослідженні [184, с. 11] та зроблено висновок, що банківська система залежить і, відповідно, має адаптуватися до існуючої конфігурації міжнародного ринку капіталу. За активної та всеохоплюючої глобалізації зникають межі національних і міжнародних не лише банківських систем, але й фінансових секторів і національних економік загалом. Відповідно,

більш конкурентоспроможні банківські системи стають чинником і запорукою покращення місця економіки країни в системі міжнародного поділу праці [198, с. 58].

Відтак, є логічним висновок, що банківська система України повинна відповідати міжнародним стандартам (наприклад, Базельські принципи), що посилює вимоги до її державного регулювання та взаємодії із зовнішніми ринками [165].

З огляду на це відповідний адміністративно-правовий механізм має бути комплексним та виявлятися через різноманітні його форми (охоронну, захисну, забезпечувальну, контрольно-наглядову, управлінську тощо).

Зокрема у рамках державного регулювання особлива увага приділяється забезпеченню прав та інтересів клієнтів банків, включаючи їхній доступ до фінансових послуг, захист банківської таємниці та прозорість діяльності банківських установ.

Уточино, що захист прав споживачів фінансових послуг складається із декількох елементів, до яких належить забезпечення: відповідальної ділової поведінки та високих стандартів надання фінансових послуг фінансовими установами, юридичними та фізичними особами, що здійснюють допоміжну діяльність на ринках фінансових послуг; комплексного захисту споживачів фінансових послуг від шахрайських та інших незаконних дій; захисту персональних даних споживачів фінансових послуг і таємниці їх приватного життя; застосування механізмів оскарження або відмови від подальшого отримання фінансової послуги та відшкодування збитків; належного рівня конкуренції на ринках фінансових послуг [68, с. 29; 147, с. 96]. Таким чином, можна констатувати, що у банківській системі важливе значення має захист інтересів вкладників, позичальників та інших клієнтів через створення механізмів компенсації (наприклад, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб). І таким чином, держава через створений нею адміністративно-правовий механізм захисту прав споживачів фінансових послуг забезпечує стабільність банківської системи та її сталий розвиток.

З іншого боку, держава використовуючи заходи адміністративного примусу, такі як санкції, ліцензування, наглядові дії та обмеження діяльності банків у разі порушення законодавства таким чином створює та підтримує правовий порядок і стабільність у банківському секторі. Застосування адміністративного примусу спрямоване не лише на покарання за порушення, але й на попередження ризиків, забезпечення прозорості діяльності банків і захист прав вкладників та інших учасників фінансових відносин.

Завдяки цим заходам держава може оперативно реагувати на кризові ситуації, запобігати зловживанням та гарантувати відповідність банківської діяльності законодавчим вимогам.

Відповідно, держава не тільки реагує на проблеми, а й здійснює їхнє запобігання через раннє виявлення ризиків, планування та прогнозування розвитку банківського сектору. Адже, банківська сфера є однією з найбільш вразливих до фінансових криз, що потребує негайних антикризових заходів з боку регулятора.

Як влучно зазначив у своєму дослідженні О. Шарук, серед основних універсальних загроз, які є актуальними для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України є: 1) технічні збої або інші невідворотні обставини, які об'єктивно унеможливили проведення відповідних операцій. Яскравий приклад такого стався першого вересня 2022 року, коли тимчасово перестали працювати термінали, картки та онлайн-банкінг Ощадбанку. Начальник управління банку зі зв'язків із громадськістю та ЗМІ Я. Титова пояснила, що банк проводив планові технічні роботи. За її словами, зазвичай такий процес відбувається непомітно для клієнтів, але цього разу стався технічний збій. При цьому він тривав близько 1,5 години [19]. На основі цього прикладу автор обґрунтовує, що представники банку не врахували усіх ризиків при проведенні планових технічних робіт, що стало загрозою для безперервності здійснення фінансових операцій з такими наслідками:

тимчасове призупинення доступу клієнтів до їхніх рахунків; виникнення паніки серед клієнтів; втрати у вигляді недоотриманих доходів та репутаційні збитки для банку. Цей випадок демонструє, наскільки важливою є підготовка та управління ризиками для підтримки стійкості роботи банківської системи; 2) вчинення терористичних актів і диверсійних операцій. Зокрема через напружену воєнно-політичну ситуацію [213], фінансовий сектор майже щоденно стикається з кібератаками ворога і попри це українська система кіберзахисту виявилася напрочуд стійкою та підготовленою до ударів агресора [20]. Однак тимчасових збоїв у роботі фінансового ринку інколи вдавалось досягти. Наприклад, у центрі Чернігова близько 4 ранку 6 травня 2024 року підірвали відділення банку «Південний». Це відділення було ключовим для банку у Чернігові – єдине у місті, яке працювало навіть під час відключення електроенергії [175]; 3) світові фінансово-економічні кризи. Причини, через які в економіці виникають кризи, можуть бути різні. Це й невміле фінансово-економічне управління. І перенасичення ринків пропозицією, тобто надмірна конкуренція. І стихійні явища – катаклізми, війни, катастрофи, епідемії [150]. Їхні наслідки значні, адже викликають дестабілізацію всього фінансового сектора або його частини, що проявляється у неспроможності його складовими виконувати свої функції внаслідок критичного погіршення фінансових показників. Вони також можуть супроводжуватися скороченням кількості суб'єктів фінансового ринку і застосуванням державою заходів надзвичайного характеру [9]; 4) не ефективність регулятивних, контрольних та моніторингових заходів. Наприклад, збільшення випадків шахрайства та відмивання грошей корелює з результативністю означеної діяльності. Заслабкі регулятивні рамки здатні завдати значної шкоди фінансовій системі загалом, а надмірне регулювання може обмежувати гнучкість і інновації в механізмах її розвитку; 5) соціально-політична нестабільність. Будь-які зміни політичного чи соціального характеру здатні завдати шкоди фінансовому сектору як через функціональний вплив

(наприклад, масове зняття готівки чи депозитів), так і фізичний вплив (наприклад, порушення роботи банківських установ через акції протесту). Як свого часу зазначив В. Заплатинський, – «сьогодні слід вжити усіх невідкладних заходів, щоб запобігти впливу політичної ситуації на економічну сферу» [153]; б) пошкодження чи знищення матеріальних активів суб'єктів фінансового сектору через воєнні дії. Безпосередніх інфраструктурних втрат зазнали чисельні суб'єкти ринку фінансових послуг. Як приклад, це банк «ПУМБ» у якого під час нічної ракетної атаки рф на Запоріжжя 18 жовтня 2023 року постраждало відділення за адресою: пр-т Соборний, 149 [108]. Загалом збитки банків від знищення нерухомості сягнули 750 млн грн уже на кінець 2022 року. За очікуваннями Національного банку України, втрати банків унаслідок війни можуть зрости до 20% довоєнного працюючого портфеля. Попри те, що втрати банків зростуть, більшість банків зможе їх поглинути за рахунок прибутку та запасу капіталу [161; 186].

Отже, можемо визначити, що адміністративно-правовий механізм є категорією теоретичного змісту, проте має практичне значення. Причому з вищезазначеного матеріалу слідує, що пріоритети його адміністративно-правового впливу досить умовно можуть вбачатись самостійними, адже не існують ізольовано одна від одної. Радше це стадії його реалізації, активація яких є як обов'язковою, так і факультативною. Власне обов'язковим є забезпечувальний контекст, який, на нашу думку, для спрощення розуміння юридичної природи досліджуваного механізму цілком обґрунтовано може вбачатись площиною об'єктивізації його характерних рис, оскільки він може: 1) відображати імперативно-нормативне упорядкування і організацію діяльності суб'єктів та об'єктів управління і формування сталого порядку функціонування [3, с. 158]; 2) втілюватись в відповідному рівні регулювання, будучи цілеспрямованим впливом норм адміністративного права на суспільні відносини [2, с. 89; 164, с. 39]. Так, З. Чуйко вважає, що термін «забезпечення» має досить широке значення, яке трактується: як

створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого- або що-небудь від небезпеки [185, с. 85]. Тобто, забезпечення у широкому розумінні означає: «створення умов, охорона, захист чого-небудь від небезпеки та посягань» [185, с. 32].

Уточнимо, що фахівці з адміністративного права досліджуючи адміністративно-правове забезпечення різних сфер суспільного життя, надають наступне визначення:

– в контексті господарської діяльності в Україні – це обов’язок держави зі створення належних умов та порядку ведення господарської діяльності на території України, що реалізується публічною адміністрацією з притаманним їй колом правоможності та відповідних повноважень, що об’єктивується системою позитивних і негативних різнобічних різнохарактерних заходів гарантування охорони, захисту та відновлення інтересів суб’єктів господарювання й публічного інтересу українського народу загалом [41];

– щодо проходження служби у складі миротворчих підрозділів – це складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є діяльність держави щодо створення належних правових умов відбору персоналу, підготовки кадрів, направлення до миротворчих місій та гарантування правового захисту через установавання відповідного нормативно-правового забезпечення проходження служби [13];

– в контексті вищої юридичної освіти в Україні – це система засад, інструментів і процедур, які здійснюються суб’єктами публічної адміністрації на основі норм адміністративного права з метою надання студентам галузі знань «Право» якісних знань й інших можливостей відповідно до європейських стандартів, створення належних умов для творчої праці науково-педагогічних працівників [195];

– щодо захисту прав споживачів фінансових послуг – вплив держави на суспільні відносини з метою впорядкування, захисту та охорони відносин між органами державної влади, споживачами фінансових послуг та

фінансовими установами, що здійснюється за допомогою норм права та через спеціальний механізм правового регулювання [68, с. 32].

Таким чином, маємо підтвердження того, що адміністративно-правовий механізм як різновид державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи можна розглядати через призму особливостей забезпечувальної форми державного регулювання, проте з урахуванням широкого контексту її змістової інтерпретації, тобто як системи правових, організаційних, нормативних і процедурних заходів, що застосовуються державними органами для забезпечення належного функціонування банківської системи, дотримання законодавчих норм, попередження кризових ситуацій і стимулювання сталого розвитку.

Підтвердження окремих положень цієї думки можна знайти у праці Ю. Коваленко, який вважає, що в загальному контексті адміністративно-правовий механізм постає в якості «певної системи адміністративно-правових засобів і факторів, що: виконують низку функцій держави, які покладаються на неї адміністративним законодавством держави (чи конкретизуються нормативно-правовими актами цієї галузі права); передбачені нормами адміністративного законодавства (також і суміжних галузей права) та, відповідно, підпорядковані загальній меті, завданням та загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права» [60, с. 42]. Однак зауважимо, що вчений не деталізує, що він розуміє під «певною системою адміністративно-правових засобів та факторів». Натомість Т. Шумейко визначає, що система повинна бути взаємоузгодженою та складатися із «нормативно-правових, інституційних, правозастосовних й організаційних форм і засобів» [191;194]

Існує думка, що таку систему інтегровано та організовано таким чином, щоб сприяти визначеним особам послідовно реалізовувати визначені дії за допомогою заходів організаційно-правового характеру та заходів адміністративного примусу [8]. Як правильно зазначив А. Замрига, такий вплив держави на суспільні відносини здійснюється найрізноманітнішими способами та може бути прямим або непрямим, мати обмежувальний,

зобов'язальний, сервісний чи допоміжний характер [41]. Автор наводить наступні засоби впливу на господарську діяльність:

- державна реєстрація суб'єктів господарювання;
- здійснення монетарного забезпечення бізнесу Національним банком України та значні обмеження здійснення фінансово-валютних операцій;
- ліцензування та патентування певних видів господарської діяльності, установлення квот і обмежень;
- здійснення антидемпінгових розслідувань і застосування санкцій за їх порушення;
- сертифікація продукції;
- фіто-санітарний та ветеринарно-санітарний контроль;
- публічний контроль за дотриманням трудового законодавства;
- санкції за використання неоформлених працівників;
- пожежний нагляд;
- дозволи на розроблення надр;
- митне регулювання;
- регулювання тарифів і вартості проїзду в громадському транспорті;
- антикорупційне регулювання;
- протидія відмивання коштів, зароблених у незаконний спосіб;
- протидія тероризму та забезпечення відсічі російсько-терористичній агресії;
- становлення і збір транспортних адміністративних зборів;
- надання субсидій і відсотків за комерційними кредитами;
- захист порушених прав споживачів та ін. [41].

Отже, з урахуванням зазначеного, окреме місце в структурі адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи відводиться саме адміністративно-правовим засобам впливу на банківську систему, – інструментам, що є застосовними уповноваженими суб'єктами у сфері регулювання фінансового сектору України та покликані забезпечити безперебійність функціонування її

складових та окремо – стабільність, якість та доступність пропонованих ними послуг. Можемо визначити, що такі засоби включають:

1) нормативно-правове регулювання (прийняття законів, постанов, інструкцій і нормативно-правових актів, які визначають порядок діяльності банків, встановлюють вимоги до капіталу, ліквідності, звітності та інших аспектів банківської діяльності в Україні);

2) дозвільно-реєстраційне регулювання (передбачає процедури державної реєстрації юридичної особи, отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності, тим самим отримання статусу банківської установи (надавача банківських послуг), контроль за дотриманням умов ліцензування та відкликання ліцензії в разі виявлення порушень);

3) банківський нагляд (передбачає вивчення діяльності кожного зареєстрованого банку України та їхніх філіалів закордоном (платоспроможність, ліквідність, стійкість тощо), зокрема стосовно наявності ризиків і визначення перспектив розвитку);

4) забезпечення ліквідності банків (здійснюється в порядку, визначеному Положенням про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи);

5) застосування санкцій і заходів впливу за порушення законодавства (наприклад, у сфері реклами банківських послуг або валютного чи банківського законодавства, законодавства з питань захисту критичної інфраструктури), призначення тимчасових адміністрацій для управління проблемними банками;

6) забезпечення захисту вкладників у разі банкрутства банків через управління системою гарантування вкладів фізичних осіб, у тому числі регулюючи діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

7) антикризове управління (запровадження спеціальних заходів у разі економічних криз чи воєнного стану, таких як стабілізаційні кредити, державна підтримка або реорганізація банків);

8) інформаційну та просвітницьку діяльність з метою забезпечення прозорості банківської діяльності (публікації звітності й аналітичних даних, проведення роз'яснювальної роботи серед громадян і банківських клієнтів щодо їхніх прав та обов'язків тощо);

9) забезпечення дотримання банківської таємниці (встановлення чітких норм щодо обсягу інформації, що належить до банківської таємниці, визначення кола осіб і організацій, які можуть мати доступ до цієї інформації виключно за встановленою процедурою (наприклад, судовим рішенням), розроблення політик конфіденційності й інструкцій для співробітників, забезпечення технічного та фізичного захисту даних (захищені сервери, шифрування інформації тощо) [168].

З усім тим, маємо зауважити, що розкриття структури адміністративно-правового механізму виключно інструментальним підходом є неповним, адже вчені виокремлюють такі його елементи як: система управління, що представлена відповідним суб'єктним складом та визначеними способами їх взаємодії; сукупність правових норм, за допомогою яких забезпечується безпосереднє застосування владного впливу; безпосередньо управлінський вплив [173]. За широкого підходу до визначення формальних елементів адміністративно-правового механізму, виокремлюється множинність елементів, зокрема норми права, юридичні факти, правовідносини, тлумачення норм права, реалізація норм права, принципи, юридична відповідальність тощо [7, с. 212; 78].

Тому з огляду на наявність наукової дискусії щодо варіації його складових, можемо запропонувати виокремлювати також:

– нормативний блок, представлений результатами здійсненого нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи;

– структурний блок, що відображає особливості адміністративно-правових відносин у сфері сталого розвитку та стабільності банківської системи;

- інституційний блок як репрезентацію системи суб'єктів здійснення процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи;
- інструментальний блок, представлений системою заходів впливу у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи;
- концептуальний блок, який охоплює принципи забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи;
- функціональний блок, що передбачає процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, зокрема контрольно-наглядового характеру.

Отже, провідна особливість адміністративно-правового механізму як одного з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи об'єктивується через необхідність підтримки системоутворюючої ролі банківської системи для національної економіки та безпеки України. Його реалізація має забезпечити: доступність банківських продуктів, прозорість діяльності банківських установ, високий рівень інтеграції до світових фінансових процесів та належний захист прав споживачів [165].

1.3. Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України

Варто зауважити, що безпосередньо мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України у жодному спеціалізованому нормативно-правовому акті не визначаються та не конкретизуються. Тому їхня ідентифікація потребує проведення ґрунтованого аналізу як наукової, так і законодавчої доктрин.

Розпочнемо з того, що Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначила своєю основною метою: «впровадження в Україні європейських

стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі» [139]. Основні сучасні стандарти та практики організації життя, притаманні країнам Європейського Союзу визначені в іншому документі – в Угоді про асоціацію. Текст преамбули до Угоди про асоціацію розпочинаються запевненнями України і ЄС, що їхні відносини повинні ґрунтуватися на спільних цінностях, і що «Україна як європейська країна поділяє спільну історію й спільні цінності з державами-членами Європейського Союзу і налаштована підтримувати ці цінності» [176]. До цих цінностей відноситься: демократія, повага до прав людини і основоположних свобод та верховенство права.

У проєкті Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, який розробили вітчизняні експерти за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду в рамках проєкту «Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України» [162], запропоновано ряд концептуальних змін щодо стратегічного бачення сталого розвитку України. Не заперечуючи вектори розвитку, які були затверджені у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», розробниками проєкту було запропоновано наступні цілі:

- подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах;
- трансформація економічної діяльності, перехід на засади «зеленої економіки»;
- побудова мирного та безпечного, соціально згуртованого суспільства з належним врядуванням та інклюзивними інституціями;
- забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства;
- повна зайнятість населення;
- високий рівень науки, освіти та охорони здоров'я;
- підтримання довкілля в належному стані, який забезпечуватиме якісне життя та благополуччя теперішнього і майбутніх поколінь;

– децентралізація та впровадження регіональної політики, яка передбачає гармонійне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів;

– збереження національних культурних цінностей і традицій [162, с. 6].

Як видно із запропонованих цілей сталого розвитку України на найближчі роки, розробники врахували та адаптували для України глобальні ЦСР до 2030 року. Причому стабілізування чи реформування фінансової системи загалом та банківської – зокрема, прямо не зазначені як ціль сталого розвитку, проте детальний аналіз операційних цілей і завдань щодо їх виконання дає можливість стверджувати, що їм приділяється певна частка уваги.

Так, наприклад, операційна ціль 1.1. «Сприяти тривалому інклюзивному збалансованому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх», з-поміж іншого передбачає завдання: «зміцнювати спроможність національних фінансових установ заохочувати й розширювати доступ для мікро-, малих і середніх підприємств і громадян до страхових, фінансових, банківських послуг, зокрема до доступних кредитів»; операційна ціль 3.1. «Подолати бідність», визначає завдання: «до 2030 року забезпечити всім чоловікам і жінкам рівні права на економічні ресурси, а також доступ до базових послуг..., відповідних нових технологій і фінансових послуг, включаючи мікрофінансування»; операційна ціль 7.1. «Сприяти мирним та інклюзивним спільнотам для сталого розвитку та забезпечити безпеку держави», визначає наступне: «до 2030 року значно зменшити незаконні фінансові потоки, активізувати діяльність з виявлення та повернення викрадених активів і вести боротьбу з усіма формами організованої злочинності» та «зміцнити систему контролю над незаконними фінансовими потоками з метою запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» [162].

Отже, у контексті глобальних та національних цілей сталого розвитку, адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку й

стабільності банківської системи України має сприяти зниженню ризиків, пов'язаних з фінансовою нестабільністю, та адаптації фінансової системи до викликів сучасної економіки.

У іншому стратегічному документі, який необхідно проаналізувати – Стратегії розвитку фінансового сектору України – визначено візію, місію та цілі фінансового сектору України. Передбачено, що він повинен бути: стійким, ефективним, конкурентоспроможним, інтегрованим у міжнародний простір, здатний протистояти викликам, розвиватися та сприяти відновленню економіки України [161]. Так, місією фінансового сектору України визначено: «регулювання фінансового сектору забезпечує акумулювання, розподіл й обіг фінансових ресурсів на засадах фінансової стабільності та інклюзії, кібербезпеки та поширення новітніх технологій для сприяння відновленню економіки України та підтримки добробуту громадян». На нашу думку, таке формулювання місії видається дещо незвичним, адже «місія – це фундаментальне призначення організації, що визначає ідентичність і напрям її діяльності. Місія – це те, чому організація існує, і який вона хоче зробити вплив на світ». Вважаємо, що у досліджуваному контексті місія – це фундаментальне призначення фінансової системи. Тому доречніше, на нашу думку, місію фінансової системи сформулювати наступним чином: «забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення добробуту громадян та зміцнення національної безпеки шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами, сприяння інклюзивності, впровадження інноваційних технологій і підтримки прозорості та довіри між усіма учасниками фінансового ринку».

Щодо мети або цілей фінансового сектору України, ними визначено наступні: макроекономічна стабільність, фінансова стабільність, фінансова система працює на відновлення країни, сучасні фінансові послуги, інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО. Кожна ціль має стратегічні ініціативи та заходи, спрямовані на її досягнення [161, с. 23].

Зауважимо, що загалом метою будь-якої діяльності є: «стан в майбутньому, котрий можливо змінити відносно теперішнього та варто, бажано або необхідно досягнути» [77] або «усвідомлене передбачення бажаного результату діяльності, яке зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення» [76]. Так, наприклад, в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» визначено, що: «метою державного регулювання та нагляду за діяльністю з надання фінансових та супровідних послуг є забезпечення захисту законних інтересів клієнтів, сталого розвитку і стабільності фінансового ринку, а також створення сприятливих умов для розвитку економіки України і належного конкурентного середовища на фінансовому ринку» [143]. У іншому стратегічному документі, – Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженій Постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391, її мета була визначена як: «створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно із стандартами ЄС» [115].

Отже, мету адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи визначаємо як створення ефективної нормативно-правової та організаційної основи для функціонування банківського сектору, яка сприятиме стійкому економічному зростанню, забезпеченню прозорості банківських операцій, захисту прав споживачів, зміцненню довіри до банківської системи й інтеграції міжнародних стандартів регулювання.

Досліджуючи завдання цього механізму, варто вказати, що в загальному контексті їм характерні такі ознаки:

– це наперед визначені (у відповідних нормативно-правових актах) шляхи досягнення його мети [190];

– можуть бути загальними та спеціальними; основними та додатковими; постійними та тимчасовими;

– спрямовані на реалізацію публічних інтересів, що передбачає досягнення балансу між правами та обов'язками суб'єктів владних повноважень і приватних осіб;

– адаптивні до змін правового та соціально-економічного середовища, що дозволяє своєчасно реагувати на виклики, пов'язані з динамікою суспільних відносин;

– формують умови для належного функціонування інститутів державного управління, сприяючи підвищенню їх ефективності, відповідальності та відкритості перед суспільством.

Наприклад, Т. Шумейко загальні завдання державної служби вважає тотожними завданням адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу вогнепальної зброї і наводить наступні завдання: 1) сприяння належному рівню безпеки людини, суспільства та держави шляхом впливу суб'єктів державної влади на обіг зброї у державі; 2) збалансування приватних і публічних інтересів у сфері обігу зброї в Україні, зокрема шляхом демократизації процесів формування та реалізації державної політики обігу зброї в Україні; 3) підвищення авторитету держави, позитивного іміджу державних органів шляхом ефективного та соціально бажаного впливу на процеси і відносини у сфері обігу зброї в Україні [190].

Щодо першого завдання автор вказує, що необхідно погодитись із твердженнями іншого автора – В. Штучного – який зазначає, що «одним із пріоритетних питань для сучасної української держави є створення надійного та ефективного правоохоронного механізму, який би забезпечував повноцінний захист конституційних та інших прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, прав і законних інтересів колективних суб'єктів, якими є як юридичні особи, так і різні об'єднання громадян, що мають статус юридичних осіб, а також права і законні інтереси українських суспільства і держави загалом» [189, с. 74]. При цьому, як вважає Т. Шумейко,

вказане зауваження стосується практично усіх сфер соціального буття держави, а щонайперше тих сфер, які характеризуються значними ризиками для безпеки особи, суспільства та держави. Саме тому, цілком закономірним є те, що суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї, а також розвиток і функціонування відповідного адміністративно-правового механізму повинні цілісно спрямовуватись на виконання виокремленого завдання [190].

Щодо завдань адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, – вони повинні відповідати певним принципам, а саме:

- координованості – регуляторні рішення мають бути скоординовані та враховувати дії інших регуляторів для запобігання регуляторному арбітражу та дисбалансу фінансового сектору; наявність єдиного центру координації та моніторингу для їх реалізації;

- системності – встановлення узгодженого набору напрямів діяльності, що створюють синергетичний ефект для досягнення цілей держави та фінансового сектору;

- гнучкості – виконання здійснюється з урахуванням зміни зовнішнього середовища, яке може мати вплив на перегляд окремих ініціатив чи заходів;

- ефективності – запропоновані рішення втілюються в мінімально можливі терміни з розумним використанням потрібних ресурсів;

- прозорості та підзвітності – реалізація завдань супроводжується звітуванням;

- стійкості – заходи спрямовуються на посилення стійкості фінансового сектору до внутрішніх та зовнішніх «шоків»;

- адаптивності – втілення ініціатив здійснюється з урахуванням потреби посилення дієвості всіх каналів трансмісії регуляторних рішень;

- верховенства права, боротьби з корупцією, запобігання та протидія фінансуванню тероризму, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [161, с. 23–24].

Зокрема необхідно відмітити, що регулятори фінансового сектору та ФГВФО мають координувати свої дії, застосовуючи підходи на основі єдиних принципів для ефективного індивідуального та консолідованого нагляду за учасниками фінансового сектору, здійснення регуляторного впливу, пропорційного регулювання, забезпечення прозорості й стимулювання конкуренції та контролю за концентрацією на фінансовому ринку. Узгодженим має бути план заходів щодо усунення регуляторного арбітражу. Тому питання, найбільш значущі для фінансової стабільності та які потребують спільних заходів, розглядаються на засіданнях Ради з фінансової стабільності – майданчику для обговорень та ухвалення домовленостей щодо подальших дій [161, с. 26].

У розглянутій вище Стратегії розвитку фінансового сектору України усі завдання сформульовані так, щоб вони відповідали двом основним фокусам: «фокусу супротиву» та «фокусу відновлення». Перший фокус направлений на формування і виконання короткострокових заходів, другий на середньострокові. На нашу думку, такий інтеграційний підхід сприятиме кращому функціонуванню фінансової системи загалом та банківської – зокрема в умовах невизначеності та турбулентності в яких перебуває Україна.

Більшість завдань та заходів, які визначені в аналізованій Стратегії, направлені на посиленні стійкості та стабільності фінансової системи. Так, наприклад, для реалізації «Ініціативи 1.1. Стійка гривня» передбачено: «упровадження стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування»; «1.2. Стійкі публічні фінанси» – «розроблення середньострокової стратегії управління державним боргом та забезпечення її реалізації»; «2.1. Узгодження регуляторних підходів» – «удосконалення наглядових функцій, синхронізація та уникнення регуляторного арбітражу (гармонізація макро та мікро регулювання, наглядових процедур)» [161, с. 41–42] тощо.

Інший нормативно-правовий акт, який необхідно дослідити з метою формування завдань адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи – це Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії». У ньому йде мова про завдання державного регулювання та нагляду за діяльністю з надання фінансових та супровідних послуг. Відповідно до вказаного акту ними є:

- 1) формування та реалізація єдиної та ефективної державної політики щодо державного регулювання та нагляду на ринку фінансових послуг;
- 2) захист прав та законних інтересів учасників ринку фінансових послуг;
- 3) забезпечення ефективності та цілісності ринку фінансових послуг, створення сприятливих умов для його розвитку та функціонування;
- 4) створення умов для ефективної мобілізації і розміщення фінансових ресурсів учасниками ринку фінансових послуг;
- 5) створення належного конкурентного середовища на ринку фінансових послуг та запобігання монополізації;
- 6) сприяння створенню рівних можливостей для доступу до ринку фінансових послуг;
- 7) недопущення конфлікту інтересів у діяльності надавачів фінансових та супровідних послуг та/або врегулювання конфлікту інтересів;
- 8) забезпечення фінансової стабільності та недопущення накопичення системного ризику у фінансовій системі;
- 9) додержання учасниками ринку фінансових послуг вимог законодавства України;
- 10) контроль за прозорістю та відкритістю функціонування ринку фінансових послуг;
- 11) сприяння інтеграції в європейський та міжнародний ринки фінансових послуг;
- 12) сприяння просвітницькій роботі з метою забезпечення обізнаності споживачів, отримання ними навичок, знань та впевненості щодо розуміння

ризиків, відповідальності та можливостей, пов'язаних із отриманням фінансових послуг;

13) забезпечення відкритих та прозорих відносин з учасниками ринку фінансових послуг у межах законодавства України, у тому числі своєчасного взаємного обміну необхідною інформацією [143].

Аналізуючи запропоновані завдання в контексті забезпечення стійкості та стабільності банківської системи, можна виявити, що в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», не враховані деякі важливі аспекти, які можуть бути визначальними для означеної сфери. Так, на нашу думку, критично важливим завданням є забезпечення захисту ринку фінансових послуг від кіберзагроз. Також в аналізованому законі не передбачено таке завдання як забезпечення високих стандартів корпоративного управління в фінансових установах, що є важливим для запобігання зловживанням, шахрайству та забезпечення довіри до банківської системи. Тому пропонуємо частину 2 статті 21 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» доповнити наступними підпунктами:

«14) забезпечення захисту ринку фінансових послуг від кіберзагроз;

15) забезпечення високих стандартів корпоративного управління в фінансових установах».

Таким чином, завдання адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи в Україні – це наперед визначена сукупність заходів, закріплених у нормативно-правових актах, що спрямовані на досягнення мети його функціонування. Вони об'єктивуються через низку актів законодавства, які встановлюють правила й особливості діяльності, пов'язаної з мінімізацією фінансових ризиків, запобіганням незаконним операціям, забезпеченням доступності фінансових послуг для населення та бізнесу, а також сприяння впровадженню інноваційних фінансових технологій відповідно до стратегічних цілей сталого розвитку.

Переходячи до аналізу функцій адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, варто уточнити, що Великий тлумачний словник української мови дає наступне трактування зазначеного терміну: «явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін» [22]. Інші джерела дають інші варіанти трактування, наприклад: «робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь» або «специфічна діяльність організму людини, тварин, рослин, їхніх органів, тканин і клітин» [180]. В іншомовних джерелах можна знайти таке визначення терміну «функція»: «робота або завдання, важливі для конкретного бізнесу чи професії. Наприклад, функція суду полягає в забезпеченні справедливості, це також може стосуватися обов'язків і відповідальності певної посади чи посади, як-от функція президента» [201]; «досягнення певної мети або набору цілей шляхом правильного налаштування засобів» [202].

Ковальчук Я., досліджуючи завдання і функції підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування органів Національної поліції України, сформулила висновок, що: «функції визначають загальні цілі та обов'язки організації, тоді як завдання конкретизують ці функції і вказують на конкретні дії, які потрібно виконати для їх досягнення» [62]. Ми не зовсім погоджуємося із даним твердженням, адже якщо звернутися до вище зазначених словникових джерел та узагальнити їхнє трактування, функція є відображенням основних напрямів діяльності, які обумовлюють призначення тієї чи іншої системи або її елементів. У контексті адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи функція може бути визначена як ключове призначення цього механізму, спрямоване на досягнення його стратегічних цілей, таких як забезпечення фінансової стабільності, захист прав учасників ринку та попередження системних ризиків.

На нашу думку, вони слугують своєрідними орієнтирами, які визначають основні напрями діяльності держави у сфері регулювання банківської системи, забезпечують цілісність, узгодженість і послідовність реалізації завдань, конкретизуючи основні напрями й методи, які використовуються для цього. Але, а ж ні як не «визначають загальні цілі та обов'язки організації», як зазначила Я. Ковальчук. Навпаки, це функції формуються виходячи з місії та цілей.

Причому функції досліджуваного механізму слід диференціювати від функцій, які здійснюють надавачі фінансових послуг в Україні. Наприклад, Г. Буга, у своїй монографії «Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади», визначив основні функції, які виконують фінансові посередники між кредитором і позичальником, а саме: 1) інформаційно-консультаційні, в процесі виконання яких фінансові посередники продукують інформацію: для потенційних кредиторів – щодо різноманітних можливостей вкладення коштів вкладниками та кредиторами; для потенційних позичальників – щодо форм та методів кредитування в кожному конкретному випадку; 2) трансформаційні функції: трансформація фінансових ресурсів по регіонах – збалансування пропозиції та попиту на фінансові ресурси по окремих регіонах; трансформація сум – узгодження непропорційності залучених та розміщених коштів за розмірами (надання великих кредитів за рахунок невеликих внесків); трансформація строків – узгодження довгострокових вимог та короткострокових зобов'язань, відповідно короткострокових вимог та довгострокових зобов'язань (надання довгострокових кредитів, що формуються за рахунок короткострокових вкладень, або навпаки); валютна трансформація – залучення коштів в одній валюті, а розміщення в іншій; трансформація ризиків – скорочення ризиків вкладників та кредиторів, які виникають під час прямих відносин кредитор – позичальник, за рахунок диверсифікації, нормування та селекції ризиків фінансовими посередниками; трансформація ліквідності – здатність фінансових посередників, насамперед

банків, певною мірою передбачати фінансову поведінку клієнтів, які в будь-який час можуть вимагати повернення коштів, у зв'язку з чим певна частина коштів фінансових посередників перебуває у ліквідній формі; контрольні – посередники стежать за раціональним та цільовим використанням коштів позичальниками, що своєю чергою зменшує ризики кредиторів та вкладників [17, с. 82; 55, с. 46–47].

Однак, на нашу думку, такі функції є основою для визначення напрямів та завдань державного регулювання банківської системи. Наприклад, інформаційно-консультативна функція передбачає надання фінансовими посередниками достовірної та актуальної інформації про фінансові продукти та послуги, їхні ризики, умови та переваги. Це, у свою чергу, спонукає державу до попереднього встановлення вимог щодо прозорості діяльності фінансових установ, стандартизації інформації про фінансові продукти та посилення контролю за дотриманням законодавчих норм. З іншого боку, трансформаційна функція, яка полягає у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів між суб'єктами економіки, вимагає від держави створення умов для ефективного функціонування банківської системи, зокрема, через забезпечення фінансової стабільності, мінімізацію системних ризиків та стимулювання інновацій у фінансовій сфері. Таким чином, обидві функції взаємодіють між собою, формуючи як завдання, так і пріоритети державного регулювання банківської системи, що спрямовані на забезпечення її сталого розвитку та стабільності.

Отже, до числа функцій адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи відносимо:

- 1) регуляторну, що виявляється в нормативному й організаційному контексті;
- 2) контрольно-наглядову, яка забезпечує можливість здійснення як завчасної превенції, так і реалізації заходів впливу;
- 3) гарантійну, що передбачає можливість учасникам банківських правовідносин мати впевненість у передбачуваності їхнього розвитку,

належній реалізації своїх прав та обов'язків, а також їх здатності активізувати захисні механізми в разі загроз стабільності банківської діяльності чи порушення прав споживачів;

4) соціальну, яка пов'язана з наявністю вимог до діяльності представників банківської системи, основоположною з яких є забезпечення публічного запиту на якісні банківські послуги;

5) коригувальну, що передбачає можливість уповноважених суб'єктів змінювати або уточнювати основні параметри, положення чи підходи до забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи у випадках відхилення від встановлених норм або цілей та залежно від потреб сьогодення;

б) інформаційну, яка, з одного боку, виконує завдання щодо збору й обробки інформації для її подальшого використання, зокрема в планово-стратегічних цілях, а з іншого – передбачає формування інформаційного продукту, що має просвітницьке спрямування.

Таким чином, актуалізуємо висновок, що попередньо сформовану систему складових адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи можна оптимізувати додатковим елементом. Умовно, однак теоретично цінно, іменувати його як організаційний блок, що відображає сутність цього механізму.

Причому для того, щоб цей складник дійсно репрезентував наявність кореляційного взаємозв'язку між його компонентами (мета, завдання, функції цього механізму), постає необхідність формулювання чітких бажаних для отримання результатів під час планування процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи.

Отже, мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи у своїй сукупності повинні сприяти зниженню фінансових ризиків, адаптації фінансової системи до сучасних викликів та забезпеченню довіри до банків. Їхнє чітке нормативне закріплення створить нормативно-правову та організаційну основу для ефективного функціонування банківського сектору,

яка відповідає принципам прозорості, інноваційності, захисту прав споживачів та інтеграції міжнародних стандартів.

1.4. Нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України й місце в ньому адміністративного законодавства

Будь-який адміністративно-правовий механізм має нормативну основу, тобто базується на законах, підзаконних актах, нормативних положеннях та регулятивних документах, які визначають порядок функціонування банківської системи. Це означає, що діяльність банків, органів нагляду, а також інших учасників фінансового ринку чітко регламентується встановленими правовими нормами.

З огляду на предмет дослідження зауважимо, що адміністративне законодавство як частина національного законодавства містить норми, які спрямовані на регулювання значної кількості суспільних відносин у банківській сфері. Як і будь-які інші галузі законодавства, адміністративне ґрунтується на положеннях Конституції України, в якій з-поміж інших основоположних засад, визначено: а) правовий статус Національного банку України, як одного з ключових суб'єктів забезпечення контролю та безпеки в сфері банківської діяльності; б) порядок законодавчого регламенту забезпечення контролю та безпеки в сфері банківської діяльності; в) участь представників вищого керівництва держави, зокрема, Верховної Ради України у відносинах, що виникають в аспекті контролю і підтримки безпеки роботи банківської системи [66; 83, с. 804].

Одним з основних кодифікованих актів, що складають основу адміністративного законодавства загалом, у тому числі в досліджуваній площині, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Це один із небагатьох кодексів, який залишився у спадок з радянських часів.

Зауважимо, що у сфері провадження банківської діяльності адміністративна відповідальність може настати, наприклад, за: порушення порядку проведення розрахунків; невиконання законних вимог посадових осіб податкових органів; порушення банківського законодавства, законодавства у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, валютного законодавства, законодавства, яке регулює переказ коштів в Україні, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку тощо [63; 83].

Однак, як зазначає Г. Буга, глава 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницькій діяльності» не відповідає сучасним вимогам систематизації різних видів адміністративної відповідальності у сфері фінансових послуг в межах одного кодифікованого акта, адже не виділяє як окремий вид адміністративну відповідальність у фінансовій сфері. На думку автора, і ми з цим погоджуємося, аналізована глава КУпАП закріплює лише певні її види, а саме адміністративну відповідальність за правопорушення податкового та бюджетного законодавства, їх безсистемне упорядкування й низький ступінь уваги за порушеннями надання фінансових послуг, й кредитними спілками зокрема. Тому необхідно відокремити в окрему главу (розділ) усі адміністративно-правові норми, які передбачають адміністративну відповідальність у галузі фінансів, з одночасним погалузевим її формуванням [18, с. 135].

Профільний Закон України «Про банки і банківську діяльність» попри те, що не у повній мірі може вважатись актом адміністративного законодавства, містить окремі адміністративні норми, які мають визначальне значення для здійснення адміністративно-правового впливу на діяльність банківських установ. Так, розділ IV «Регулювання банківської діяльності. Банківський нагляд» [112] визначає, що державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у формах

адміністративного та індикативного регулювання. Він встановлює мету, організацію, підстави та обсяг нагляду. Конкретизує, що нагляд за банківською діяльністю здійснюється з метою стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Крім зазначеного, в законі деталізуються права та обов'язки Національного банку України як основного державного регулятора банківської діяльності [112].

Здійснюючи державне регулювання банківської діяльності, Національний банк України створив значну базу відомчих адміністративно-правових актів, серед яких постанови, котрими затверджені: Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків (від 17 листопада 1997 року № 380) [125]; Положення про порядок здійснення Національним банком України наглядових функцій щодо банків, діяльність яких пов'язана з державною таємницею (від 28 грудня 2002 року № 538) [124]; Положення про ліцензування банків (від 22 грудня 2018 року № 149) [121]; Положення про здійснення банками фінансового моніторингу (від 19 травня 2020 року № 65) [120]; Положення про авторизацію надавачів фінансових послуг та умови здійснення ними діяльності з надання фінансових послуг (від 29 грудня 2023 року №199) [116]; Положення про застосування Національним банком України коригувальних заходів, заходів раннього втручання, заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг (25 грудня 2023 року № 183) [117].

Таким чином, можемо узагальнити, що адміністративне законодавство є базовим інструментом регулювання банківської системи. Воно забезпечує баланс між інтересами держави, банківських установ і громадян, створюючи правові засади для стабільності та розвитку банківської системи, а також сприяючи сталому розвитку економіки України.

Однак важливо враховувати, що адміністративне законодавство є лише частиною аналізованих основ, адже адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи сформований на базі значного правового масиву нормативно-правових актів. Втім, перед тим як здійснити аналіз чинного та ретроспективного законодавства України, яке покликано забезпечити сталий розвиток та стабільність банківської системи України, коротко дослідимо етапи його становлення.

У цьому контексті вартої уваги є монографія за редакцією В. Коваленко «Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика», адже у ній визначено шість етапів правового регулювання банківської діяльності в Україні. Так, на думку авторів до них відносяться наступні:

I етап (1988–1992 рр.) – початковий розвиток банківського сектору України. Характеризується прийняттям Закону України «Про банки та банківську діяльність», стихійним розвитком, постійною зміною суб'єктів конкурентного середовища та нормативно-правового регулювання банківської діяльності;

II етап (1993–1994 рр.), характеризується значною недовірою до банківських установ. Головним стратегічним орієнтиром банків було утримання позиції на ринку шляхом збільшення обігу коштів, максимального залучення вкладів від клієнтів;

III етап (1995–2001 рр.) – поступовий розвиток банківської системи та поява банків з іноземним капіталом. Прийняття нової редакції Закону України «Про банки та банківську діяльність». Впровадження нових технологій та послуг;

IV етап (2001–2007 рр.) – бурхливий розвиток банківського сектору. Активізація процесів глобалізації фінансового сектору України. Стимулювання консолідації та укрупнення вітчизняного банківського капіталу;

V етап (кінець 2007 р. – початок 2009 р.) – стрімке зниження обсягів розвитку банківських установ України. Поширення кризових явищ та збільшення рівня недовіри до банківської системи. Збільшення мінімального розміру статутного капіталу до 10 млн євро;

VI етап (з початку 2009 р. – до сьогодні) – підвищення вимог до діяльності вітчизняних банків. Дотримання банківськими установами стабілізаційних економічних нормативів Кабінету Міністрів України. Передбачено створення санаційного банку [11, с. 24].

Не заперечуючи запропоновані авторами етапи періодизації розвитку банківської системи в Україні, зазначимо, що аналізована монографія була опублікована в 2013 році тому періодизація потребує оновлення.

Так VI етап, на нашу думку, має наступні часові рамки – з початку 2009 – до середини 2014. Він закінчується підписанням 16 серпня 2014 року Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, що розпочало новий етап євроінтеграційного процесу, в тому числі і банківської системи.

VII етап (з середини 2014 – до кінця 2019) – уся банківська система реформується шляхом впровадження європейських стандартів у напрямку сталого розвитку. Приймається ряд стратегічних документів таких як: Указ Президента України від 12 січня 2015 року «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»»; Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року».

VIII етап (з кінця 2019 – до лютого 2022) – розпочата робота з питань підготовки та впровадження стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка була затверджена рішенням Правління Національного банку України від 26 грудня 2019 року № 1010-рш (оновлення затверджене 18 березня 2021 року № 97-рш), рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондових ринків (НКЦПФР) від 27 грудня 2019 року № 797, рішенням

виконавчої дирекції ФГВФО від 13 січня 2020 року № 67, розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) від 14 січня 2020 року № 55 [161]. Прийнятий новий Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14 грудня 2021 року, який скасував інший – «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

IX етап (лютий 2022 – по теперішній час) – у зв'язку із початком війни між росією та Україною та введенням правового режиму воєнного стану, банківська система зазнала суттєвих змін.

На нашу думку, запропонована періодизація становлення сталого розвитку та стабільності банківської системи України дозволяє простежити ключові етапи її трансформації, виявити основні чинники, що впливали на її розвиток, та визначити напрямки вдосконалення регуляторної політики з урахуванням сучасних викликів і потреб економіки. Тому далі нами буде більш детально проаналізовані останні два етапи.

Так у травні 2019 року НБУ, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг, ФГВФО та Міністерство фінансів України (Мінфін) підписали Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво з питань підготовки та впровадження стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Розроблення Стратегії тривало протягом майже всього 2019 року. Регулятори фінансового сектору презентували Стратегію 16 січня 2020 року. Пізніше рішенням Ради з фінансової стабільності від 13 грудня 2019 року було створено міжвідомчий Комітет з фінансового розвитку для скоординованої реалізації заходів дорожньої карти, забезпечення моніторингу та оновлення Стратегії. При Комітеті створена Консультативна платформа за участю представників ринку та профільних експертів, яка скликається кілька разів на рік [160].

Реформа фінансового сектору України, що здійснювалася за активної підтримки міжнародних фінансових організацій, сприяла макрофінансовій стабілізації та зміцненню спроможності регуляторів і учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам. Реформи, визначені в Комплексній

програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, що реалізовувалися регуляторами фінансового сектору, були спрямовані на подолання системних проблем у фінансовому секторі та розбудову повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС. У цей період Національний банк України разом із міжнародними партнерами працював над розробленням і впровадженням нових нормативних актів щодо капіталу та ліквідності, які відповідають європейській системі CRD/CRR, з метою сприяння фінансовій стабільності та стійкості української банківської системи. У травні 2023 року проведено опитування представників фінансового сектору, за результатами якого ключовими факторами ризику визначені війна з росією, корупція, діяльність правоохоронних органів та судової системи, шахрайство та кіберзагрози, чинники, пов'язані з економічною діяльністю та вартістю активів, а також якістю застави. У нових умовах, коли якість активів погіршується через вплив на них війни, а ризики ліквідності та неплатоспроможності зростають, проведені реформи фінансового регулювання виявилися особливо своєчасними та актуальними. Тому було прийнято рішення, що Стратегія розвитку фінансового сектору повинна базуватися на поточному контексті, зважати на підвищені ризики та невизначеність, урахувати чинники впливу вторгнення росії на умови функціонування фінансової системи. Відповідно, НБУ оновив Стратегію розвитку фінансового сектору України [161].

Умовно періодизація проведення реформи виглядає наступним чином:

– перше оновлення в березні 2021 року включало розширення Стратегії на 1 індикатор, 5 нових заходів та 23 нові дії, актуалізацію дорожньої карти, а також поповнення переліку впроваджуваних актів ЄС;

– над другим оновленням Стратегії представники фінансових регуляторів, Центральних органів виконавчої влади, ринку фінансових послуг працювали протягом 2021 року. 18 лютого 2022 року відбулася зустріч учасників Консультативної платформи, під час якої були погоджені пропозиції

до другого оновлення Стратегії. У I кварталі 2022 року було заплановане їх погодження Комітетом з фінансового розвитку, затвердження та публікація оновленої Стратегії, проте військова агресія росії проти України внесла корективи у плани;

– у травні 2023 року Рада з фінансової стабільності прийняла рішення щодо розроблення нової стратегії розвитку фінансового сектору України з урахуванням актуальних цілей та завдань, викликаних військовою агресією росії проти України, та створення міжвідомчої робочої групи за участю установ-виконавців для її розроблення [160]. Стратегія розроблена як безстроковий документ, вона діє до завершення виконання запланованих заходів та переглядатиметься в разі виникнення значних змін зовнішніх чинників. Крім безпосередніх заходів, що передбачуються в Стратегії (прямі заходи), вона також може містити посилання на заходи, визначені іншими документами стратегічного характеру (відсильні заходи) [161].

Паралельно із запровадженням воєнного стану в Україні, Національним банком України було прийнято Постанову від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [135]. Цим документом почався принципово інший порядок діяльності фінансової системи в нових умовах. Зокрема встановлено, що на банки покладено обов'язок забезпечувати безперебійну роботу всіх відділень, за умови, що відсутня загроза життю та здоров'ю людей. Окрім того, банки повинні забезпечити вільний доступ клієнтів до сейфових скриньок. Обмеження на безготівкові рахунки не накладаються, а банкомати безперебійно підкріплюються готівковими коштами, в тому числі через безпосередню підтримку НБУ [183].

З метою подальшого підтримання належного рівня ліквідності в банківській системі Правління Національного банку ухвалило такі рішення: 1) припинити проведення тендерів із розміщення депозитних сертифікатів строком на 14 днів; 2) надалі здійснювати тендери з надання рефінансування банкам, у тому числі бланкового, в межах постанови Правління НБУ від 24

лютого 2022 року №22 «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану» [131]. Тендери оголошувались залежно від розвитку ситуації (зараз вони відбуваються щоденно) [157].

Крім зазначених нормативно-правових актів, Національний банк України затвердив Концепцію відкритого банкінгу [67], що визначає напрями розвитку, дорожню карту та основні вимоги до впровадження в Україні відкритого банкінгу (Open Banking). Зазначене наближає український платіжний ринок до європейського ще на один крок. Відкритий банкінг передбачає структурований і безпечний обмін даними між надавачами платіжних послуг через відкриті API (Application Programming Interface). Основна перевага такого обміну – надання можливості користувачам фінансових послуг обирати зручний та сучасний спосіб використання своїх рахунків, а для бізнесу – отримати більше можливостей для розвитку своїх рішень. Основними тезами Концепції є наступні: розбудова нової екосистеми призначена для розроблення різноманітніших та привабливіших для клієнтів платіжних продуктів та послуг; банки та інші надавачі платіжних послуг мають відкрити свої API для надавачів нефінансових платіжних послуг з метою отримання доступу до відомостей за рахунком користувача; користувачі матимуть можливість ефективніше користуватися своїми коштами, використовуючи консолідовану інформацію в одному платіжному застосунку про рух коштів та їх залишок у різних фінансових установах; на відміну від традиційного банківського обслуговування, відкритий банкінг здійснює ефективний обмін інформацією за попередньою згодою користувача; з'являться нові можливості для розвитку екосистеми платіжного ринку, зросте рівень конкуренції серед його учасників [92].

Додатково уточнимо, що було ухвалено нову редакцію Закону України «Про кредитні спілки» [128]. У досліджуваному контексті це актуально з огляду на те, що Національний банк України є регулятором їхньої діяльності.

Власне нова редакція цього закону розширює перелік осіб, які можуть стати членами кредитних спілок, за рахунок юридичних осіб. Вона також

удосконалює вимоги до структури капіталу кредитної спілки, її корпоративного управління та внутрішнього контролю. Повноваження між органами управління відтепер чітко розподілені. Також встановлюються обмеження на суміщення окремих функцій. Крім того, закон визначає вимоги до ділової репутації та професійної придатності керівників кредитних спілок, що знизить ризики для фінансового стану кредитної спілки та захистить інтереси її учасників. З-поміж іншого закон передбачає і диференціацію ліцензій на стандартну (надання фінансових послуг з кредитування та залучення від своїх членів коштів і банківських металів) та спрощену (лише кредитування). Водночас кредитна спілка, за бажанням, зможе надавати послуги щодо гарантій, торгівлі валютними цінностями, деякі з фінансових платіжних послуг, супровідні, посередницькі та консультаційні послуги [92].

На виконання прийнятого закону постановою Правління Національного банку України від 02 лютого 2024 року № 15 було прийнято «Положення про вимоги до системи управління кредитною спілкою» з метою підвищення ефективності корпоративного управління в кредитних спілках шляхом організації системи управління, системи внутрішнього контролю, системи управління ризиками, функції внутрішнього аудиту в кредитних спілках. Воно визначає вимоги щодо організації та функціонування ефективної системи управління кредитною спілкою, включаючи вимоги щодо прозорості організаційної структури з чітким розподілом обов'язків та повноважень органів управління та контролю, ефективності системи внутрішнього контролю [сукупність заходів з управління ризиками, контролю за дотриманням норм (комплаєнс), внутрішнього аудиту], належного рівня системи стримувань та противаг» [117]. У зазначеній постанові передбачений механізм контролю за ризиками, що суттєво посилює стійкість кредитних спілок. Крім того, детально прописані процедури контролю за їх діяльністю, а саме визначені: «внутрішній аудит», «внутрішній контроль», «внутрішня аудиторська перевірка», «моніторинг ризику». А також визначені суб'єкти зазначеного контролю – «підрозділ з управління ризиками», «підрозділ з

контролю за дотриманням норм (комплаєнс)), «підрозділ внутрішнього аудиту» та «головний внутрішній аудитор» й «зовнішній аудитор».

Таким чином, проведене реформування інституту кредитних спілок дозволило розширити ринок фінансових послуг, зокрема аналізованим законом дозволено кредитним спілкам приймати вклади (депозити) від своїх членів, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Встановлені чіткіші вимоги до діяльності кредитних спілок, що підвищує прозорість їхньої роботи та захищає інтереси вкладників. Закон передбачив механізми захисту прав членів кредитних спілок, що підвищує довіру до цих установ.

Однак, як вказують фахівці прийняття Закону України «Про кредитні спілки» – це не фініш, а лише початок нових змін. Зокрема директор департаменту методології регулювання діяльності небанківських фінансових установ Національного банку України С. Савчук вважає, що необхідно дозволити: «членам кредитних спілок мати платіжні картки, емітовані кредитними спілками, а спілка вела такі рахунки та отримувала дохід з платіжних послуг» [88]. Також необхідно внести зміни у профільний Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а НБУ як регулятор має розробити правила [99] з метою захисту членів кредитних спілок в разі банкрутства останніх на рівні із вкладниками банків. Така практика зміцнить небанківський фінансовий ринок України, дозволить кредитним спілкам більше кредитувати маленьких фермерів і підприємства. За прогнозами експертів, завдяки цьому вклади в кредитних спілках збільшаться вдвічі протягом перших чотирьох років запровадження системи гарантування [99].

Окремо слід вказати, що на початку 2024 року введено в дію Закон України «Про страхування» (Закон № 1909-IX), який було прийнято ще у листопаді 2021 року на заміну Закону України «Про страхування» 1996 року. Новий закон суттєво відрізняється від попередника обсягом та змістом, акцентуючи увагу на забезпеченні платоспроможності, прозорості та

добročесності страховиків по відношенню до клієнтів (споживачів) [65]. З його прийняттям в Україні запроваджується нова модель регулювання ринку страхування, яка враховуватиме положення директив Європейського Союзу, міжнародні принципи IAIS, світові практики, яка буде реалізовуватися поступово протягом перехідного періоду, що буде визначено після проведеного ґрунтового аналізу стану страхового ринку в Україні. Страхові компанії належать до високо ризикових фінансових установ. Для реалізації нової моделі Національний банк України переглядає існуючі регуляції на ринку страхування та працює над розробленням проєктів законів та інших нормативно-правових актів [163].

Отже, з урахуванням зазначеного можемо узагальнити, що адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи ґрунтується на основі:

– базових основоположних законодавчих актах – Конституція України, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Варто додати до цього списку також:

- 1) Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, яка передбачає, що для сталого розвитку держави необхідно забезпечити сприятливі умови для утворення та функціонування інноваційно активних підприємств, розвитку національної інноваційної екосистеми, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів. Запропонований у цій Стратегії функціональний підхід спрямований на розв'язання проблем, які гальмують інноваційний розвиток будь-якої сфери економіки [141];
- 2) Стратегію національної безпеки України, яка проголошує курс на сталий розвиток національної економіки та її інтеграцію в європейський економічний простір та визначає за необхідне забезпечити стале функціонування фінансової системи, послідовність грошово-кредитної політики та підвищення рівня довіри до національних фінансових інститутів [138];
- 3) Стратегію кібербезпеки України, яка встановила засади розбудови Національної система кібербезпеки (стримування, кіберстійкість, взаємодія) [133];
- 4) Концепцію

забезпечення національної системи стійкості, що визначає мету, основні принципи, напрями, механізми і строки запровадження та функціонування національної системи стійкості, спрямованої на забезпечення здатності держави і суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості та оцінювати ризики національній безпеці, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи, ефективно реагувати та швидко і повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними [134];

– спеціалізованих актів для сфери регулювання та розвитку фінансового сектору, зокрема банківської діяльності в Україні – 1) міждисциплінарні (наприклад, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», яким визначені засади належного функціонування ринку фінансових послуг і діяльності їх надавачів, або Закон України «Про банки і банківську діяльність», який з-поміж аспектів забезпечення сталого розвитку і стабільності банківської системи регулює також питання участі банку в цивільних відносинах. Ці закони містять як адміністративні, так і господарсько-правові норми, які органічно доповнюють одне одного); 2) суто адміністративні акти (йдеться про масив нормативного матеріалу регулятора, Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Кодекс України про адміністративні правопорушення); 3) інші акти, до яких можна віднести інформаційно-аналітичні, статистичні та довідкові матеріали.

Щодо останнього окремо зауважимо, що, наприклад, Національний банк України оприлюднює:

а) щомісячний макроекономічний та монетарний огляд – у вересневому звіті за 2024 рік зауважується, що ситуація на валютному ринку була контрольованою. Обсяг інтервенцій НБУ зменшився завдяки зниженню попиту на іноземну валюту з боку клієнтів банків. Попри номінальне зниження процентних ставок за депозитами, дохідність гривневих інструментів за вирахуванням очікуваної інфляції залишалася додатною. За

подальшого зниження процентних ставок стрімко зростають обсяги кредитів бізнесу та населенню. Також стверджується, що банківське кредитування поживалювалося на тлі зниження ставок. Портфель гривневих ОВДП фізосіб відновив зростання [193];

б) інфляційний звіт, який ґрунтується на наявних даних на дату його підготовки. Він містить прогноз економічного розвитку країни у 2024–2026 роках, підготовлений Департаментом монетарної політики та економічного аналізу та 25 липня 2024 року схвалений на засіданні Правління НБУ з питань монетарної політики [50].

в) грошово-кредитну та фінансову статистику – у липневому звіті 2024 року наведено показники монетарної політики Національного банку України, огляди фінансових корпорацій, інформація про кредити та депозити, процентні ставки за кредитами та депозитами у липні 2024 року, індикатори фінансової стійкості тощо [29];

г) опитування про банківське фондування – наприклад, опитування банків у II кварталі 2024 року засвідчило зростання обсягів і зниження вартості зобов'язань. Обсяги залучення коштів зростали від усіх клієнтів – домогосподарств і корпорацій, також збільшилися обсяги оптового фондування. Рекордною була частка банків, які повідомили про зниження вартості запозичень. За даними респондентів, дешевшали депозити як населення, так і бізнесу. Вартість оптового фондування зменшилася вперше за три останніх квартали. Загальна строковість депозитів, як зазначали опитані, поволі знижувалася, така тенденція триватиме і в наступні 12 місяців. Частка зобов'язань в іноземній валюті дещо зменшилася та, за очікуваннями банків, скоротиться також у III кварталі. Обсяг капіталу за останніх 12 місяців зріс у більшості банків, 90% респондентів очікують його збільшення і в майбутньому. Три квартали поспіль вартість капіталу, за оцінками банків, зменшувалася, респонденти прогнозують здешевлення капіталу й надалі [97];

д) опитування про системні ризики фінансового сектору – наприклад, за результатами опитування в травні 2024 року майже половина респондентів

позитивно оцінила стан справ у фінансовому секторі. Топменеджери і далі відзначають високий рівень стійкості сектору до значних негативних подій: баланс відповідей перебуває на рекордно високих рівнях три опитування поспіль. Загальний рівень ризику у фінансовому секторі, на думку фінансистів, усе ще високий, однак він поступово знижується четверте опитування поспіль. Схильність фінансових установ до ризику далі підвищувалася. Більшість керівників установ не очікують зміни стану справ у фінансовій системі в наступні шість місяців. Війна з росією надалі є джерелом найвищого ризику. На думку респондентів, до трійки найбільших загроз також потрапили фактори припливу іноземного капіталу та діяльності правоохоронних органів та судової системи. Вперше за історію опитувань до п'ятірки найвагоміших ризиків для фінсектору увійшов ризик якості людського капіталу [98];

е) огляд банківського сектору – у відповідному огляді за травень 2024 року зазначається, що у I кварталі 2024 року гривневе фондування від клієнтів майже не змінилося: після сезонного скорочення на початку року приплив коштів відновився. Водночас тривав приріст частки строкових коштів у складі гривневих роздрібних. Надалі зростали інвестиції банків в облігації внутрішніх державних позик, натомість вкладення в депозитні сертифікати НБУ зменшилися. Гривневі портфелі чистих корпоративних та роздрібних кредитів надалі зростали. Подальше зниження ставок за позиками бізнесу сприяло розширенню попиту на кредити поза межами державних програм підтримки. Якість кредитного портфеля надалі поліпшувалася. Операційна ефективність банків залишалася високою, а витрати на резервування – мінімальними. Висока прибутковість сектору та запас капіталу дають змогу НБУ запроваджувати подальші регуляторні вимоги для ліквідації розриву з нормами ЄС, а банкам – нарощувати кредитування економіки [91].

У цьому контексті вартими уваги також є відповідні міжнародні документи. Наприклад, у 2022 році Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала матеріал про оцінку глобальних фінансових ризиків

від впливу російського вторгнення в Україну на умови та стійкість фінансового ринку. Його положеннями передбачено, що шок від вторгнення росії в Україну поставив під сумнів стійке відновлення світової економіки після COVID-19. Відзначалась значна невизначеність щодо глобальних економічних і фінансових умов, а також геополітичної ситуації [208].

З іншого боку, маємо відзначити і про «внутрішнє» регуляторне поле. Наприклад, ESG Стратегія OTP Bank передбачає: створення та впровадження всіх складових системи управління соціальними й довкільними питаннями (політика щодо довкільних та соціальних питань, окремий канал комунікації для зацікавлених сторін, розбудова інституційної та кадрової спроможності тощо); впровадження управління екологічними та соціальними ризиками в процесах кредитування і в управління операційними ризиками; створення окремих «зелених» продуктів та розбудову власного «зеленого» портфеля, враховуючи чітко визначені та верифіковані критерії сталості продуктів (на даному етапі – критерії Sustainable Finance Framework Материнського Банку, в майбутньому – критерії EU Taxonomy, Climate Bonds Taxonomy та Green Loan Framework Материнського Банку); інвентаризацію викидів парникових газів Банку та розробку заходів для зменшення власного вуглецевого сліду; удосконалення навчальної програми щодо ESG та сталого розвитку для всіх працівників OTP Bank, а також інші задачі у сфері захисту довкілля та соціальної відповідальності Банку [159].

Отже, можна констатувати, що адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи сформований на основі значного правового масиву нормативно-правових актів. У його межах адміністративне законодавство відіграє ключову роль, адже: 1) встановлює: порядок реєстрації банківських установ; вимоги до їх діяльності; механізми нагляду й контролю; сприяє створенню умов для прозорості та передбачуваної роботи банків, що є основою їхньої стабільності; 2) забезпечує захист прав клієнтів банківської системи, зокрема вкладників, шляхом: запровадження механізмів компенсації втрат; регулювання

відповідальності банків за порушення фінансових зобов'язань; встановлення гарантій безпеки депозитів; 3) здійснює регулювання в кризових ситуаціях: вводяться антикризові заходи; забезпечується реструктуризація проблемних банків; впроваджуються механізми ліквідації неплатоспроможних установ з мінімізацією втрат для економіки; 4) дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку у функціонування банків шляхом: підтримки «зелених» фінансів; впровадження стандартів ESG (екологічна, соціальна та управлінська відповідальність); стимулювання інновацій у фінансових послугах; 5) застосовуючи адміністративний примус, сприяє забезпеченню сталого розвитку та стабільності банківської системи.

Висновки до Розділу 1

1. Зауважено, що вразливість глобальної фінансової системи продовжує зростати, що відображає високі відсоткові ставки та невизначені перспективи інфляційного росту, тоді як уразливість через структурні зміни продовжує з'являтися в таких сферах, як кіберзахист та ринки криптоактивів. Констатується, що Україна не може стояти осторонь, спостерігаючи за сучасними тенденціями її розвитку, адже усі загрози та ризики мають транскордонне значення, а отже – наша держава має усвідомлювати, виявляти та відповідним чином реагувати на їхні прояви.

2. Оскільки Стратегія розвитку фінансового сектору України визначає пріоритетність сталого розвитку та стабільності банківської системи, здійснено спробу обґрунтувати припущення, що означена сфера є самостійним об'єктом адміністративного-правового регулювання в Україні. У результаті сформовано такі наукові положення:

– банківською системою визнано сукупність фінансових установ банківського типу, які функціонують у межах території певної держави або економічного простору, виконуючи завдання зі зберігання, обігу,

кредитування та регулювання грошових ресурсів. Вона є ключовою складовою фінансової інфраструктури та забезпечує стабільність економіки, зокрема через виконання таких функцій: 1) акумулювання вільних коштів фізичних та юридичних осіб для їх подальшого використання в економіці; 2) надання фінансування підприємствам, урядам і споживачам для розвитку бізнесу, реалізації проєктів та підтримання життєвих потреб; 3) забезпечення обслуговування фінансових операцій, розрахунків і переказів; 4) управління емісією грошей, їх обігом і регулювання грошово-кредитної політики;

– зауважено, що з позиції об'єкта адміністративного-правового регулювання банківська система України може розглядатись як через призму єдності, так і дихотомії. Зазначене пов'язано з її поділом на два рівні, де перший представлений Національним банком, що здійснює державне регулювання діяльності банків, а другий – іншими банками та філіями іноземних банків, що надають банківські та інші фінансові послуги;

– констатується, що зусилля щодо зміцнення захисту та посилення регулювання є важливими, але недостатніми, щоб випередити зростання ризиків. На відміну від багатьох секторів, більшість надавачів фінансових послуг не мають браку ресурсів або здатності впроваджувати технічні рішення. Головне питання полягає в проблемі колективних дій: як найкраще організувати захист системи урядом, фінансовими органами та галуззю і як ефективно та результативно використовувати ці ресурси. Проте, враховуючи вище зазначені виклики, які наразі постали перед глобальною фінансовою системою загалом, у тому числі перед банківською системою кожної країни, зауважено, що в усьому світі відбувається поступовий перехід політики від захисту банківської системи до стійкості цієї системи та її сталого розвитку;

– з'ясовано, що основні нормативно-правові акти сфери розвитку фінансового сектору України оперують категоріями «сталий розвиток», «забезпечення фінансової стабільності». Розкрито зміст зазначених категорій. Встановлено, що терміни «сталий розвиток» (sustainable development) і «стійкий розвиток» (durable or resilient development) часто використовують як

синоніми. Визначено більш доцільним у нормативно-правових актах використовувати термін «сталий розвиток» як такий, що відповідає міжнародним документам з означеного питання;

– констатується, що сталий розвиток відноситься до способу розвитку людської спільноти, при якому використання ресурсів спрямоване на задоволення людських потреб, одночасно забезпечуючи сталість природних систем і навколишнього середовища, щоб ці потреби могли бути задоволені не тільки в теперішньому, але й для майбутніх поколінь. Основні принципи сталого розвитку відповідно є такими: 1) захист навколишнього середовища: забезпечення відповідального використання та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь; 2) економічне зростання: сприяння економічному розвитку, який можна підтримувати в довгостроковій перспективі без виснаження природних ресурсів; 3) соціальна справедливість: забезпечення того, щоб вигоди від розвитку розподілялися справедливо та щоб усі люди мали доступ до ресурсів і можливостей. Водночас термін «стійкий розвиток» підкреслює здатність системи, спільноти чи економіки протистояти різноманітним потрясінням і стресам, таким як економічні кризи, стихійні лиха та соціальні потрясіння, і відновлюватися після них. Його основні принципи це: 1) стійкість: створення надійних систем, здатних адаптуватися до мінливих умов і відновлюватися після збоїв; 2) безперервність: гарантія того, що процеси розробки та переваги не тільки зберігаються протягом тривалого часу, але й що вони можуть швидко відновлюватися після будь-яких невдач. Узагальнено, що сталий розвиток як відповідний процес, зосереджується на задоволенні поточних потреб без шкоди для майбутніх поколінь, натомість стійкий розвиток приділяє більшу увагу здатності підтримувати та відновлювати основні функції систем у разі настання кризи. Причому обидві концепції є важливими для комплексних стратегій розвитку, які забезпечують довгострокову життєздатність та адаптивність банківської системи;

– зауважено, що стабільна банківська система є ключовим елементом фінансової безпеки держави, що забезпечує довгостроковий економічний розвиток та захист від кризових явищ;

– сталим розвитком і стабільністю банківської системи запропоновано вважати організований простір функціонування ринку банківських послуг та його регуляторного середовища, що характеризується балансом між екологічними, економічними й соціальними факторами, який забезпечує збалансованість, адаптивність і стійкість банківських установ та механізмів реалізації ними своїх функцій, їхню здатність до оперативного реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці, а також якість, доступність банківських продуктів, що задовольняють потреби споживача. Проте зауважено, що для стабільності банківської системи та її сталого розвитку потрібна міцна регулятивна основа.

3. Узагальнено, що за сучасних умов та відповідно до функціональних актів провідним завданням Національного банку України є забезпечення фінансової стабільності, сприяння сталому економічному розвитку для зміцнення потенціалу України. Зауважено, що такий вектор розвитку відповідає міжнародному контексту, проте має свої специфічні особливості в національному. Уточнено, що більшість провідних країн світу орієнтовані на концепцію стабільності й сталого розвитку, пройшовши складний шлях трансформацій, подолавши більшість системно наявних загроз і викликів для функціонування власних фінансових систем. Означене було здійснено в спосіб формування та розвитку захисних механізмів, які через певний проміжок часу стали буденним явищем, що доповнилось низкою забезпечувальних механізмів. В Україні ж система захисних заходів досі є недосконалою, що хоч і створює уявлення стійкості розвитку банківського сектору, проте не характеризується повною мірою такими показниками. Сформульовано висновок про те, що питання адміністративного-правового регулювання забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є своєчасним і таким, що нині має низку концептуальних протиріч.

4. Констатується, що адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правовий захист є категоріями одного смислового ряду, які позначають аспекти впливу норм адміністративного права на становлення та розвиток банківської системи України як сталої та стабільно функціонуючої. Їх можна розглядати як самостійні категорії науки адміністративного права або частини комплексного механізму, спрямованого на досягнення визначеної мети, де органічно (залежно від обставин) змінюються пріоритети адміністративно-правового впливу (управлінський, забезпечувальний, охоронний, контрольно-наглядний, санкційний тощо). Сформовано припущення, що їхня єдність має прояв механізмами державного регулювання, яке загалом відіграє вирішальну роль у створенні умов для ефективного функціонування банківського сектору, запобіганні фінансовим кризам та мінімізації ризиків, пов'язаних із діяльністю банків.

5. Узагальнено різні підходи до визначення поняття механізму державного регулювання. З'ясовано сутність механізму правового регулювання, специфіку механізму адміністративно-правового регулювання та його співвідношення з категорією «адміністративно-правовий механізм».

6. Сформовано припущення про можливість виокремлення з-поміж способів здійснення державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи досліджуваній механізм, адже в загальному розумінні він має об'єднати практико-реалізаційним проявом низку регламентованих адміністративним законодавством дій уповноважених суб'єктів задля реалізації завдань останнього в публічно-правовій сфері.

7. Зауважено, що особливістю державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи, в порівнянні з іншими сферами суспільного життя, є високий ступінь системної значущості та залежності зазначеної системи від макроекономічних факторів, що потребує більшої жорсткості, оперативності та комплексності регуляторних заходів.

8. Узагальнено, що адміністративно-правовий механізм як один з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи може виявлятися через різноманітні його форми (охоронну, захисну, забезпечувальну, контрольно-наглядову, управлінську тощо). Констатується, що у рамках державного регулювання особлива увага приділяється забезпеченню прав та інтересів клієнтів банків, включаючи їхній доступ до фінансових послуг, захист банківської таємниці та прозорість діяльності банківських установ. Тобто держава через створений нею адміністративно-правовий механізм захисту прав споживачів фінансових послуг забезпечує стабільність банківської системи та сталий розвиток. Також зауважено, що держава використовуючи заходи адміністративного примусу, такі як санкції, ліцензування, наглядові дії та обмеження діяльності банків у разі порушення законодавства таким чином створює та підтримує правовий порядок і стабільність у банківському секторі. Застосування адміністративного примусу спрямоване не лише на покарання за порушення, але й на попередження ризиків, забезпечення прозорості діяльності банків і захист прав вкладників та інших учасників фінансових відносин.

9. Доведено, що адміністративно-правовий механізм є категорією теоретичного змісту, проте має практичне значення. Обґрунтовується, що пріоритети його адміністративно-правового впливу досить умовно можуть вбачатись самостійними, адже не існують ізольовано одна від одної. Радше це стадії його реалізації, активація яких є як обов'язковою, так і факультативною. Власне обов'язковим є забезпечувальний контекст, який для спрощення розуміння юридичної природи досліджуваного механізму запропоновано розглядати через призму особливостей забезпечувальної форми державного регулювання, проте з урахуванням широкого контексту її змістової інтерпретації, тобто як системи правових, організаційних, нормативних і процедурних заходів, що застосовуються державними органами для забезпечення належного функціонування банківської системи, дотримання

законодавчих норм, попередження кризових ситуацій і стимулювання сталого розвитку. Проте з'ясовано, що окреме місце в його структурі мають саме адміністративно-правові засоби впливу на банківську систему, – інструменти, що є застосовними уповноваженими суб'єктами у сфері регулювання фінансового сектору України та покликані забезпечити безперебійність функціонування її складових та окремо – стабільність, якість та доступність пропонованих ними послуг.

10. До таких засобів віднесено: 1) нормативно-правове регулювання (прийняття законів, постанов, інструкцій і нормативно-правових актів, які визначають порядок діяльності банків, встановлюють вимоги до капіталу, ліквідності, звітності та інших аспектів банківської діяльності в Україні); 2) дозвільно-реєстраційне регулювання (передбачає процедури державної реєстрації юридичної особи, отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності, тим самим отримання статусу банківської установи (надавача банківських послуг), контроль за дотриманням умов ліцензування та відкликання ліцензії в разі виявлення порушень); 3) банківський нагляд (передбачає вивчення діяльності кожного зареєстрованого банку України та їхніх філіалів закордоном (платоспроможність, ліквідність, стійкість тощо), зокрема стосовно наявності ризиків і визначення перспектив розвитку); 4) забезпечення ліквідності банків (здійснюється в порядку, визначеному Положенням про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи); 5) застосування санкцій і заходів впливу за порушення законодавства (наприклад, у сфері реклами банківських послуг або валютного чи банківського законодавства, законодавства з питань захисту критичної інфраструктури), призначення тимчасових адміністрацій для управління проблемними банками; 6) забезпечення захисту вкладників у разі банкрутства банків через управління системою гарантування вкладів фізичних осіб, у тому числі регулюючи діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; 7) антикризове управління (запровадження спеціальних заходів у разі економічних криз чи

воєнного стану, таких як стабілізаційні кредити, державна підтримка або реорганізація банків); 8) інформаційна та просвітницька діяльність з метою забезпечення прозорості банківської діяльності (публікації звітності й аналітичних даних, проведення роз'яснювальної роботи серед громадян і банківських клієнтів щодо їхніх прав та обов'язків тощо); 9) забезпечення дотримання банківської таємниці (встановлення чітких норм щодо обсягу інформації, що належить до банківської таємниці, визначення кола осіб і організацій, які можуть мати доступ до цієї інформації виключно за встановленою процедурою (наприклад, судовим рішенням), розроблення політик конфіденційності й інструкцій для співробітників, забезпечення технічного та фізичного захисту даних (захищені сервери, шифрування інформації тощо).

11. Зауважено, що розкриття структури адміністративно-правового механізму виключно інструментальним підходом є неповним. З огляду на наявність наукової дискусії щодо варіації його складових, запропоновано виокремлювати також: 1) нормативний блок, представлений результатами здійсненого нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи; 2) структурний блок, що відображає особливості адміністративно-правових відносин у сфері сталого розвитку та стабільності банківської системи; 3) інституційний блок як репрезентацію системи суб'єктів здійснення процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; 4) інструментальний блок, представлений системою заходів впливу у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; 5) концептуальний блок, який охоплює принципи забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи; 6) функціональний блок, що передбачає процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи, зокрема контрольно-наглядового характеру.

12. Виявлено, що безпосередньо мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й

стабільності банківської системи України у жодному спеціалізованому нормативно-правовому акті не визначаються та не конкретизуються. Тому їхня ідентифікація потребує проведення ґрунтованого аналізу як наукової, так і законодавчої доктрин.

13. Піддано аналізу положення Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», проєкту Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. Констатується, що у контексті глобальних та національних цілей сталого розвитку, адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України має сприяти зниженню ризиків, пов'язаних з фінансовою нестабільністю, та адаптації фінансової системи до викликів сучасної економіки.

14. Щодо вивчення положень Стратегії розвитку фінансового сектору України зауважується, що доречніше місію фінансової системи сформулювати наступним чином: «забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення добробуту громадян та зміцнення національної безпеки шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами, сприяння інклюзивності, впровадження інноваційних технологій і підтримки прозорості та довіри між усіма учасниками фінансового ринку».

15. Метою адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи визнано створення ефективної нормативно-правової та організаційної основи для функціонування банківського сектору, яка сприятиме стійкому економічному зростанню, забезпеченню прозорості банківських операцій, захисту прав споживачів, зміцненню довіри до банківської системи й інтеграції міжнародних стандартів регулювання.

16. Визначено, що завдання адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи об'єктивуються через низку актів законодавства, які встановлюють правила й особливості діяльності, пов'язаної з мінімізацією фінансових ризиків, запобіганням незаконним операціям, забезпеченням доступності фінансових

послуг для населення та бізнесу, а також сприяння впровадженню інноваційних фінансових технологій відповідно до стратегічних цілей сталого розвитку. Зауважено, що всі його завдання мають відповідати двом основним фокусам: «фокусу супротиву» та «фокусу відновлення». Перший фокус спрямований на формування й виконання короткострокових заходів, а другий – середньострокових.

17. Виявлено, що функція є відображенням основних напрямів діяльності, які обумовлюють призначення тієї чи іншої системи або її елементів. У контексті адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи понятійну визначеність цієї категорії розкрито через ключове призначення цього механізму, спрямоване на досягнення його стратегічних цілей, таких як забезпечення фінансової стабільності, захист прав учасників ринку та попередження системних ризиків. Доведено, що вони слугують своєрідними орієнтирами, які визначають основні напрями діяльності держави у сфері регулювання банківської системи, забезпечують цілісність, узгодженість і послідовність реалізації завдань, конкретизуючи основні напрями й методи, які використовуються для цього. У зазначеному контексті виокремлено такі функції: 1) регуляторну, що виявляється в нормативному й організаційному контексті; 2) контрольно-наглядову, яка забезпечує можливість здійснення як завчасної превенції, так і реалізації заходів впливу; 3) гарантійну, що передбачає можливість учасникам банківських правовідносин мати впевненість у передбачуваності їхнього розвитку, належній реалізації своїх прав та обов'язків, а також їх здатності активізувати захисні механізми в разі загроз стабільності банківської діяльності чи порушення прав споживачів; 4) соціальну, яка пов'язана з наявністю вимог до діяльності представників банківської системи, основоположною з яких є забезпечення публічного запиту на якісні банківські послуги; 5) коригувальну, що передбачає можливість уповноважених суб'єктів змінювати або уточнювати основні параметри, положення чи підходи до забезпечення сталого розвитку та

стабільності банківської системи у випадках відхилення від встановлених норм або цілей та залежно від потреб сьогодення; б) інформаційну, яка, з одного боку, виконує завдання щодо збору й обробки інформації для її подальшого використання, зокрема в планово-стратегічних цілях, а з іншого – передбачає формування інформаційного продукту, що має просвітницьке спрямування.

18. Актуалізовано висновок, що попередньо сформовану систему складових адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи можна оптимізувати додатковим елементом. Умовно, однак теоретично цінно, іменувати його як організаційний блок, що відображає сутність цього механізму. Проте зауважено, що для того, щоб цей складник дійсно репрезентував наявність кореляційного взаємозв'язку між його компонентами (мета, завдання, функції цього механізму), постає необхідність формулювання чітких бажаних для отримання результатів під час планування процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи.

19. Визначено, що адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи сформований на основі значного правового масиву нормативно-правових актів, до яких віднесено як базові основоположні законодавчі акти (Конституція України, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Стратегія національної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України, Концепція забезпечення національної системи стійкості тощо), так і спеціалізовані акти для сфери регулювання та розвитку фінансового сектору, зокрема банківської діяльності в Україні. Зауважено, що група спеціалізованих актів охоплює такі їх різновиди: 1) міждисциплінарні (наприклад, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», яким визначені засади належного функціонування ринку фінансових послуг і діяльності їх надавачів, або Закон України «Про банки і банківську діяльність», який з-

поміж аспектів забезпечення сталого розвитку і стабільності банківської системи регулює також питання участі банку в цивільних відносинах. Ці закони містять як адміністративні, так і господарсько-правові норми, які органічно доповнюють одне одного); 2) суто адміністративні акти (йдеться про масив нормативного матеріалу регулятора, Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Кодекс України про адміністративні правопорушення); 3) інші акти, до яких віднесено інформаційно-аналітичні, статистичні та довідкові матеріали. У контексті останнього уточнено, що, наприклад, Національний банк України оприлюднює: а) щомісячний макроекономічний та монетарний огляд; б) інфляційний звіт; в) грошово-кредитну та фінансову статистику; г) опитування про банківське фондування; д) опитування про системні ризики фінансового сектору; е) огляд банківського сектору тощо.

20. Уточнено етапи становлення законодавства у сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України з розширенням їхнього складу з відомих раніше шести до дев'яти, останні з яких є прямою репрезентацією його трансформацій під виклики та потреби сьогодення. Окрему увагу присвячено актам, прийнятим у період воєнного стану. З-поміж іншого виявлено, що Правління Національного банку України оперативно та своєчасно зреагувало на зміни безпекового середовища, у зв'язку з чим було прийнято Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18.

21. Доведено, що адміністративне законодавство в нормативно-правовому масиві адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи відіграє ключову роль, адже: 1) встановлює: порядок реєстрації банківських установ; вимоги до їх діяльності; механізми нагляду й контролю; сприяє створенню умов для прозорості та передбачуваної роботи банків, що є основою їхньої стабільності; 2) забезпечує захист прав клієнтів банківської системи, зокрема вкладників, шляхом: запровадження механізмів компенсації втрат; регулювання

відповідальності банків за порушення фінансових зобов'язань; встановлення гарантій безпеки депозитів; 3) здійснює регулювання в кризових ситуаціях: вводяться антикризові заходи; забезпечується реструктуризація проблемних банків; впроваджуються механізми ліквідації неплатоспроможних установ з мінімізацією втрат для економіки; 4) дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку у функціонування банків шляхом: підтримки «зелених» фінансів; впровадження стандартів ESG (екологічна, соціальна та управлінська відповідальність); стимулювання інновацій у фінансових послугах; 5) застосовуючи адміністративний примус, сприяє забезпеченню сталого розвитку та стабільності банківської системи.

22. Констатовано, що адміністративне законодавство за досліджуваного контексту забезпечує баланс між інтересами держави, банківських установ і громадян, створюючи правові засади для стабільності та розвитку банківської системи, а також сприяючи сталому розвитку економіки України.

РОЗДІЛ 2

ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Адміністративно-правовий статус суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України

За загальним правилом серед учасників фінансової екосистеми виокремлюється шість основних груп: 1) надавачі фінансових послуг – фінансові установи, а у випадках, прямо визначених спеціальними законами, інші юридичні особи або філії іноземних юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги відповідно до законодавства України; 2) користувачі фінансових послуг – клієнти фінансових установ (домогосподарства, бізнес та держава); 3) інвестори – іноземні та національні інвестори у фінансовий сектор та в економіку країни; 4) провайдери інфраструктури та технологій – компанії та державні інституції, які надають послуги, продукти, сервіси та рішення для надавачів фінансових послуг та інших учасників фінансового сектору, підсилюючи їх ціннісну пропозицію для клієнтів (платіжні системи, надавачі платіжних послуг, служби інкасації/оброблення/збереження готівки, розробники ІТ-рішень, телекомунікаційні оператори, оператори поштового зв'язку, центральні депозитарії, центральний контрагент, оператори організованого ринку, торговий репозиторій, представники ринку віртуальних активів, фінтех-компанії, провайдери технологій розподіленого реєстру (DLT)); 5) суб'єкти економічної та фінансової державної політики (полісімейкери) – представники органів законодавчої, виконавчої та судової влади, які створюють дієве правове поле для всіх учасників фінансового ринку; 6) експерти – учасники ринку та державні інституції, які своїми сервісами та рішеннями створюють підґрунтя для професійного розвитку учасників фінансової екосистеми

(міжнародні фінансові організації, дипломатичний корпус, центральні банки, фінансові регулятори та органи нагляду за фінансовими установами інших країн, професійні об'єднання учасників фінансового сектору, науковці та дослідники, освітні заклади, рейтингові агентства, журналісти експертних ЗМІ, медіа, лідери суспільної думки, галузеві об'єднання, бізнес-асоціації, консалтингові компанії) [161, с. 20]. І попри те, що система суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є досить розгалуженою та різноманітною, не всі зазначені учасники можуть бути суб'єктами аналізованих правовідносин за інституційного контексту.

Для підтвердження нашої думки наведемо приклад визначення суб'єктів забезпечення національної стійкості, який міститься у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості», яке було введено в дію Указом Президента України №479/2021. Так, суб'єктами забезпечення національної стійкості є: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, які є ініціаторами або учасниками процесів забезпечення національної стійкості [134]. Тобто, до зазначеної системи входять органи публічної влади, які прямо відповідальні за забезпечення національної стійкості через наділення владними повноваженнями (більшою мірою публічно-управлінськими), а також суб'єкти (підприємства, установи, організації, громадські об'єднання), які опосередковано приймають участь у вказаному забезпеченні, шляхом участі в різних ініціативах.

Ми переконані, що саме суб'єкти, які наділені публічно-управлінськими функціями здатні в повній мірі забезпечити стійкість і стабільність банківської системи. Зокрема досить вдалою, на наш погляд, є думка Т. Жука, який вважає, що системою суб'єктів сектору безпеки представляє сукупність: 1) органів державної влади, що реалізують стратегічно-управлінську діяльність щодо сфер національної безпеки і оборони України; 2) виконавців практичних завдань, визначених у стратегічно-управлінських рішеннях, що

безпосередньо стосуються забезпечення розвитку безпекових та оборонних спроможностей України, охорони та захисту національних інтересів України;

3) органи, установи, організації та індивідуальні суб'єкти, що залучаються до виконання завдань забезпечення національної безпеки України [38, с. 61]. На думку вченого, стратегічно-управлінська ланка визначає політичні основи національних інтересів, які закладені в документах і програмах інститутів громадянського суспільства, здійснює оформленням їх у певні політичні цілі й завдання, які ставлять перед собою держава і суспільство, та прийняттям рішення щодо їх реалізації [187, с. 50], охорони та захисту (владні, регулюючі, координуючі, контролюючі та нормативні державно-управлінські впливи [151, с. 197]. Зокрема, це – Верховна Рада України (в межах загальної компетенції), Президент України та Рада національної безпеки і оборони України (в межах спеціальної компетенції), Кабінет Міністрів України та профільні міністерства (в межах загальної та спеціальної компетенції в залежності від сфери реалізації конкретного повноваження). Виконавча ланка, за його уявленням, представлена: 1) спеціальними суб'єктами (наприклад, Служба безпеки України, Управління державної охорони України); 2) загальними суб'єктами (наприклад, суди загальної юрисдикції, органи місцевого самоврядування). При цьому вчений вважає, що профільні міністерства слід сприймати як інтегральних суб'єктів, які в залежності від різновиду адміністративно-правових відносин, учасниками яких вони є, можуть бути як представниками стратегічно-управлінської ланки, так і виконавчої [38, с. 62; 82].

З означеного можна зробити висновок, що забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України в інституційному аспекті має дві площини: з одного боку управління та реалізація, а з іншого – сприяння. Управління репрезентоване суб'єктами загальної компетенції, що у відповідності до положень Конституції України та профільних Законів України є: керівні органи усіх регулятивних процесів, якими опікується держава (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України). Своєю чергою, реалізація об'єктивована суб'єктами

спеціальної або змішаної компетенції, що наділені правотворчими, координуючими, контрольними, виконавчими та науково-методичними повноваженнями у цій сфері [215]. Щодо іншої групи, як влучно зазначила І. Наконечна, суб'єкти сприяння забезпечення національної безпеки, чинять різноманітний вплив на досліджувану сферу через використання інструментів участі громадянського суспільства (недержавні (неурядові) інституції зокрема європейські структури і установи, а також вітчизняні і зарубіжні громадські організації) [82].

Відповідно, актуалізуємо висновок про наявність двох груп представників з цієї та аналогічних систем: а) суб'єкти публічного управління та адміністрування; б) суб'єкти сприяння.

Проте не всі науковці розділяють вказану позицію. Так, наприклад, у своєму дисертаційному дослідженні Б. Федорущенко, визначив наступну систему суб'єктів забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України: «ВРУ, КМУ, Рада з фінансової стабільності, НБУ, МФ, МЕ, ДПА, АМК, ФГВФО, Держфінмоніторинг, РП, ДАС, БЕБ, правоохоронні і судові органи, КБ, СРО, НДІ, ЗВО, топ-менеджмент КБ, господарюючі суб'єкти і населення» [178]. На нашу думку, включення у зазначену систему таких суб'єктів як господарюючих суб'єктів та населення, не зовсім доречно. Адже, напряду ці суб'єкти не можуть забезпечити фінансову безпеку, вони можуть через використання свого права на здійснення громадянського контролю впливати на дії і рішення відповідальних осіб у сфері фінансової безпеки банківського сектору України. Інші вказані автором суб'єкти, зокрема: парламент; органи, що опікуються дотриманням національної/економічної/фінансової безпеки; НБУ; державні органи, відповідальні за формування й реалізацію фінансової/бюджетної/податкової/антимоно-польної політики; органи державного фінконтролю; регулятор фондового ринку; органи судової влади – так, є суб'єктами забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України [178].

Щодо аналізу адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, вбачаємо доречним дослідити його особливості на прикладі відповідних суб'єктів публічної адміністрації. Однак попередньо слід вказати, що загалом адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації – це складна, багатокomпонентна правова категорія, що охоплює низку правовизначальних елементів, завдяки яким суб'єкти публічної адміністрації реалізують стратегічно-управлінську та сервісну діяльність [95]. Цей правовий концепт має лише науковий обіг та вираження суто в межах адміністративно-правової науки, поняттєва складова якого формується шляхом додавання до основ правового статусу досліджуваних суб'єктів елементів сутнісного розуміння діяльності усіх представників певної системи як органів державної влади, які мають унікальну соціальну спрямованість реалізовуваних дій у площині адміністративного вектора правових зв'язків, чим і обумовлюють значення та роль свого існування як в системі публічної адміністрації, так і механізмі реалізації державної влади загалом [1; 25, с. 63].

Відповідно, наукове визначення адміністративно-правового статусу ускладнене тим, що це теоретична конструкція, яка не має законодавчого трактування, а отже – маємо відсутність єдності як поглядів, так і наукового розуміння [25, с. 59] цього концепту, адже він є похідним від більш загального терміну – правового статусу. При цьому, слід враховувати, що з-поміж загального розуміння цього терміну існує також думка, що категорія «правовий статус» стосується особи, тоді як «правове становище» – публічного органу влади [46, с. 51; 82].

Якщо вести мову про адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади, на думку О. Дрозда, Л. Сороки та Л. Миськів він є різновидом правового статусу, який визначає права, обов'язки, повноваження та відповідальність конкретного суб'єкта цієї системи (міністерство, служба, агентство, інспекція, центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, колегіальний орган, інший центральний орган виконавчої влади,

місцевий орган влади [51]) у сфері публічного адміністрування та конкретних адміністративних відносин. Він встановлюється законами або іншими нормативно-правовими актами, однак здебільшого – положеннями про засади та організацію їхньої діяльності [35, с. 506].

На нашу думку, немає сенсу детально аналізувати окремі компоненти, що входять у структуру поняття «адміністративно-правовий статус», адже наукова доктрина досить чітко та якісно визначає зміст та сутність цієї проблематики. Варто лише зауважити, що ми прибічники думки, згідно з якою адміністративно-правовий статус загалом репрезентує роль, значення та цінність досліджуваних представників в даному механізмі [109] через сукупність їх прав та обов'язків, які реалізуються в площині вирішення питань забезпечення сталого розвитку і стабільності банківської системи України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади є головним суб'єктом, що сприяє, координує діяльність органів виконавчої влади, зокрема і у сфері регулювання банківської діяльності. Його загальні функції із забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України передбачено у профільному законі «Про Кабінет Міністрів України», – «забезпечує стійкість критичної інфраструктури до ідентифікованих загроз і небезпек» [127]. Практично аналогічна ситуація й з *Міністерством фінансів України*, адже в Положенні про його діяльність передбачається, що міністерство забезпечує: в установленому законодавством порядку участь держави в капіталізації банків, здійснює управління корпоративними правами таких банків та готує плани їх продажу; виконання фінансових та інших зобов'язань держави, що впливають із членства України у міжнародних фінансових організаціях згідно з угодами [122]. Тобто зазначені органи формально зобов'язані забезпечувати стійкість й стабільність банківської системи як «суб'єкти забезпечення національної стійкості» [134], проте функціонально в нормативно-правовому контексті не наділені відповідними повноваженнями.

Окремо наголосимо, що на українському фінансовому ринку діють два регулятори: Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Примітно, що до 2020 року їх було три, зокрема функціонувала Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Однак зі скороченням регуляторних та контролюючих органів на ринках небанківських фінансових послуг, її функції було передано двом іншим регуляторам [45]. Власне, положеннями Стратегії розвитку фінансового сектору України планується, що регулятори фінансового ринку та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб на момент її виконання мають створити та оновлювати плани забезпечення організаційної стійкості (безперервності основних бізнес-процесів), забезпечувати стійкість об'єктів критичної інфраструктури, проводити навчання та тестування стійкості критичної інфраструктури до вразливостей, обмінюються інформацією про кіберінциденти між собою та з іншими установами критичної інфраструктури, впроваджуватимуть проєктні методики управління, безперервне вдосконалення процесів, розвиватимуть компетенції персоналу на постійній основі [161;186].

Проте їх роль не обмежена захистом об'єктів критичної інфраструктури у досліджуваній площині. Щоб розширити зазначене твердження, варто визначити особливості їх адміністративно-правового статусу більш спеціалізовано. Зокрема *Національний банк України* зобов'язаний сприяти фінансовій стабільності, використовуючи наявні інструменти, допомагати банківській системі ефективно виконувати свої функції та бути стійкою до криз. Адміністративно-правовий статус Національного банку України ідентифікується як через норми Конституції України, так і Закону України «Про Національний банк України».

У сфері забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України Національний банк України через здійснення нагляду забезпечує стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників та кредиторів банку; забезпечення цінової стабільності шляхом використання

інструментів грошово-кредитної політики; забезпечення стабільності грошової одиниці України; а також сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України.

Стаття 7-1 «Особливості забезпечення стабільності банківської системи» Закону України «Про Національний банк України» конкретизує повноваження цього органу в аналізованій сфері. Так, Національний банк за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи України, має право визначати тимчасові особливості регулювання та нагляду за банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки Національного банку, у тому числі особливості підтримання ліквідності банків, застосування пруденційних нормативів, запроваджувати обмеження на діяльність банків, у тому числі обмежувати або забороняти видачу коштів з поточних та вкладних (депозитних) рахунків фізичних та юридичних осіб, а також обмежувати або тимчасово забороняти проведення валютних операцій на території України, зокрема операцій з вивезення, переказування і пересилання за межі України валютних цінностей [129].

Постійно вдосконалюючи інструментарій для сприяння фінансовій стабільності у країні, Національний банк регулярно оцінює ризики для фінансового сектору та економіки в цілому. Щоб досягнути фінансової стабільності, Національний банк України застосовує такі підходи: провадить макропруденційну політику; підтримує банки як кредитор останньої інстанції; сприяє фінансовій стійкості банків, насамперед системно важливих; здійснює нагляд (оверсайт) за банками, платіжними системами та системами розрахунків; здійснює стрес-тестування банківської системи та найбільших позичальників банків [144].

Рішення щодо визначення обставин, які можуть загрожувати стабільності банківській системі приймає Рада з фінансової стабільності, а підтверджує наявність або відсутність ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України,

виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави – Рада Національного банку [129]. Останній орган здійснює внутрішній нагляд за діяльністю Національного банку України.

Необхідно відмітити, що в статті 10 «Склад та формування Ради Національного банку» Закону України «Про Національний банк України» йде мова про те, хто може входити у її склад, а хто не може. На нашу думку, цю статтю необхідно доповнити положеннями, які б забороняли входити до її складу фізичних осіб щодо яких є підтвердження наявності громадянства та податкового резидентства російської федерації. Адже як показала практика останніх років, на державних посадах, у тому числі в банківській системі, мали місце випадки перебування осіб з російським громадянством.

Тим більше, що Голова Національного банку України А. Пишний неодноразово зазначав, що: «НБУ проводить системну роботу, реалізуючи концепцію нульової толерантності до будь-якої присутності російського впливу – як на рівні істотної участі, так і на рівні обмеження і контролю за можливими бізнес-зв'язками» [84]. Тому пропонуємо частину 5 статті 10 Закону України «Про Національний банк України» доповнити пунктом 15 наступного змісту:

«стосовно якої є підтверджена інформація від державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями щодо наявності громадянства та податкового резидентства РФ».

Наступний суб'єкт аналізу – *Рада з фінансової стабільності* – створений Указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015. Одним із основних завдань цього органу – забезпечення фінансової стабільності через виявлення поточних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз та системних ризиків, мінімізація їх негативного впливу на фінансову систему держави [132]. Це – міжвідомчий орган, майданчик для фахових дискусій про фінансову стабільність. Важливо, що рішення Ради є рекомендаційними. Вона не втручається в діяльність органів, які входять до її

складу, але колективно напрацьовує пропозиції щодо заходів державної політики на досягнення фінансової стабільності. Засідання Ради з фінансової стабільності відбуваються щонайменше один раз на квартал. Інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення діяльності Ради здійснює Національний банк України. Задля ефективності роботи Рада створила декілька робочих груп (комітетів). Така структура спрямована на розроблення механізмів співробітництва й координацію дій із забезпечення фінансової стабільності в державі, а також якісну підготовку рекомендацій щодо мінімізації системних ризиків, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи України. Саме на рівні комітетів відбувається узгодження законодавчо-нормативного регулювання у фінансовій сфері між різними регулюючими органами [146].

Із серпня 2022 року до липня 2023 року Рада з фінансової стабільності провела п'ять засідань. У цей час порядок денний засідань Ради насамперед визначали виклики, пов'язані з продовженням повномасштабної війни росії проти України. Пріоритетним питанням порядку денного Ради стала підтримка роботи банківського сектору та його клієнтів під час війни. Зокрема, члени Ради розглянули та підтримали пропозиції уряду та Національного банку України з оптимізації Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» та реалізацію проєкту «Power Banking» для сприяння кредитуванню та фінансовій стабільності [42].

Інший інституційний суб'єкт, який входить в систему забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України – *Робоча група (Комітет) з фінансового розвитку при Раді з фінансової стабільності*, яка була утворена 13 грудня 2019 року рішенням Ради з фінансової стабільності. Функції та склад Комітету оновлено відповідно до рішення Ради в травні 2023 року. Основні завдання Комітету: 1) визначення напрямів та пріоритетів, спрямованих на впровадження Стратегії розвитку фінансового сектору України; 2) сприяння скоординованій реалізації заходів, передбачених Стратегією розвитку фінансового сектору, забезпечення моніторингу

ефективності їхньої реалізації; 3) розгляд пропозицій щодо планування заходів із розвитку фінансового сектору [160]. При Комітеті створена комунікаційна платформа за участі представників ринку та профільних експертів. Засідання Комітету та комунікаційної платформи проводяться за наявності потреби [160], у яких беруть участь заступники керівників регуляторів фінансового сектору та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Координацію діяльності Комітету здійснює перший заступник Голови Національного банку України [161, с. 39].

Слід вказати й про Колегіальний орган, якому Правління Національного банку делегувало окремі повноваження щодо здійснення банківського регулювання та нагляду, валютного нагляду, державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу, оверсайту платіжної інфраструктури – *Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, оверсайту платіжної інфраструктури*. Серед його повноважень можна виділити таке як застосування заходів впливу/санкцій за порушення банківського, валютного законодавства України, законодавства України з питань фінансового моніторингу, нормативно-правових актів Національного банку, уключаючи нормативно-правові акти Національного банку, якими запроваджені обмеження щодо проведення операцій, які мають на меті/порушують, сприяють або можуть сприяти уникненню/порушенню обмежень, установлених персональними спеціальними економічними та іншими обмежувальними заходами (санкціями), вимог Національного банку, установлених відповідно до статей 66, 67 Закону «Про банки і банківську діяльність», законодавства України з питань захисту критичної інфраструктури, кіберзахисту та інформаційної безпеки, про захист прав споживачів фінансових послуг, у тому числі вимог щодо взаємодії зі споживачами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки), законодавства, що регулює діяльність на платіжному ринку, та в разі недостатності заходів з управління ризиками, що вживаються для захисту інтересів споживачів платіжних послуг, або в разі здійснення

банками ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, а також у разі застосування іноземними державами або міждержавними об'єднаннями, або міжнародними організаціями санкцій до банків чи власників істотної участі в банках, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи [179, с. 19; 186].

Враховуючи постійні кібератаки на банківську систему України у 2017 році був створений Центр кіберзахисту Національного банку України. Основна його візія зосереджена на поєднанні та координації зусиль суб'єктів кіберзахисту фінансового сектору в протистоянні актуальним кіберзагрозам, підвищенні рівня кіберзахисту суб'єктів фінансового сектору України. Задля цього Центр уповноважений на: 1) моніторинг, виявлення та реагування на кіберінциденти, збір, накопичення та аналіз даних про виявлені кіберінциденти у фінансовому секторі; 2) аналіз сучасних кіберзагроз, вивчення зразків шкідливого програмного забезпечення, формування індикаторів кіберзагроз та розроблення рекомендацій з протидії; 3) оперативне інформування суб'єктів кіберзахисту про зафіксовані спроби вчинення кібератак, поширення інформації про індикатори кіберзагроз; 4) надання фінансовому сектору консультативної допомоги з питань організації кіберзахисту, виявлення кіберінцидентів, реагування та протидії кіберзагрозам, усунення наслідків кіберінцидентів; 5) розроблення рекомендацій для кіберзахисту; 6) співпрацю та обмін інформацією з міжнародними організаціями, довіреними зовнішніми джерелами інформації з питань реагування на кібератаки [181; 186].

Варто наголосити, що фінансова стабільність є важливою не лише для банків як учасників ринку фінансових послуг, але й для споживачів цих послуг, оскільки функціонування фінансової системи неможливе без залучення коштів приватних осіб. У зв'язку з цим актуальною являється проблема функціонування гарантійних (компенсаційних) схем в Україні, які забезпечують споживачів фінансових послуг мірами захисту, створюючи

умови для зниження ризиків вкладень фізичними особами, які довірили свої гроші фінансовим установам, на випадок їх неспроможності [15, с. 241]. Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [137] встановлюються правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, повноваження *Фонду гарантування вкладів фізичних осіб*, порядок виплати ним відшкодування за вкладками, а також регулюються відносини між Фондом, банками, Національним банком України, визначаються повноваження та функції Фонду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків [15]. Керівними органами Фонду є Адміністративна рада та Виконавча дирекція.

Способами забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України Фонду є: 1) у разі нагальної потреби в підтримці ліквідності для своєчасного виконання Фондом завдання із забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, з метою уникнення загрози стабільності банківської та/або фінансової системи України та забезпечення захисту інтересів вкладників банків Фонд має право звернутися до Національного банку України за отриманням кредиту (строком до одного року) та/або викупом державних цінних паперів України. Національний банк України приймає рішення про надання або відмову в наданні кредиту Фонду, у тому числі шляхом відкриття кредитної лінії, про викуп або відмову у викупі державних цінних паперів України на умовах та в порядку, визначених нормативно-правовими актами Національного банку України; 2) у разі нагальної потреби в підтримці ліквідності, зумовленої наявністю ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи країни, підтверджених відповідним рішенням Ради з фінансової стабільності, Фонд має право отримати фінансування від держави у вигляді внеску на безповоротній основі; 3) тимчасове, на певний період, встановлення підвищеної суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладками; 4) поступове, протягом певного періоду, зниження підвищеної суми

граничного розміру відшкодування коштів за вкладами до розміру, встановленого адміністративною радою Фонду до дня прийняття рішення про тимчасове встановлення підвищеної суми; 5) виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави [137] тощо.

Фонд тісно співпрацює із Національним банком України щодо забезпечення стійкості та стабільного розвитку банківської системи. Задля цього вони мають право укласти договір про співпрацю, в якому прописано повноваження кожного суб'єкта щодо здійснення стабілізаційних заходів.

Відповідно, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у системі суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України має ключову роль, адже здійснює захист інтересів вкладників та підтримку довіри до банківської системи. Його значення полягає у наступному: 1) гарантує повернення коштів фізичних осіб у разі неплатоспроможності банку, що забезпечує фінансову безпеку вкладників та мінімізує їхні ризики; 2) запобігає панічним настроям, які можуть спричинити масштабний відтік депозитів та кризу ліквідності; 3) виявляє та усуває потенційні загрози для банківської системи; 4) здійснює процедури ліквідації неплатоспроможних банків, що дозволяє мінімізувати втрати для кредиторів та вкладників; 5) мотивує громадян використовувати банківські послуги та довіряти фінансовим установам; 6) відповідає рекомендаціям Міжнародної асоціації страховиків депозитів (IADI), що забезпечує високий рівень надійності та прозорості; 7) сприяє акумулюванню ресурсів у банківській системі, що є важливим чинником для фінансування економічного розвитку.

Окремо слід вказати й про *Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку*. Вона є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України. Одним із її основних завдань є забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку і функціонування ринку цінних паперів та похідних (деривативів) в Україні. З метою стабільного розвитку фінансової системи загалом та банківської – зокрема, Комісія співпрацює з Національним банком України [130]. На цьому

її роль у системі суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є вичерпною.

Щодо функціональних органів, уточнимо, що вони беруть участь у реагуванні на кризові ситуації, пов'язані із забезпеченням безпеки та стійкості банківської системи. Йдеться, наприклад, про Службу безпеки України – проти диверсій, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України – проти кібератак [177]. Водночас Державна служба захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної системи стійкості України є уповноваженим органом у сфері захисту критичної інфраструктури України [142], в тому числі і банківської системи, яка є об'єктом критичної інфраструктури. Однак важливо, що на час дії воєнного стану та протягом 12 місяців після його припинення чи скасування уповноваженим органом у сфері захисту критичної інфраструктури України визначена Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [34; 186].

Отже, система суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є комплексною і багатогранною, оскільки об'єднує не лише представників публічного управління та адміністрування, а й організації, що здійснюють функції нагляду, контролю, регулювання та підтримки фінансової стабільності. До основних з таких належать Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, інші органи фінансового регулювання та контролю. Так, Національний банк України та його колегіальні органи забезпечують впровадження грошово-кредитної політики, регулюють діяльність банків, забезпечують фінансову стабільність і виконують функцію кредитора останньої інстанції; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує захист прав вкладників тим самим підтримує довіру до банківської системи через виплати гарантованих компенсацій; державні органи регулювання фінансового сектору (Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Державна служба фінансового моніторингу) забезпечують інтеграцію фінансової системи у світові стандарти, протидію відмиванню коштів та виконання зобов'язань перед міжнародними

організаціями. Основне завдання цих суб'єктів полягає в забезпеченні ефективного функціонування банківської системи через застосування механізмів адміністративного регулювання, які включають нагляд, ліцензування, застосування санкцій, а також безпосереднє втручання в разі виникнення кризових ситуацій.

Таким чином, можемо узагальнити, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України – це сукупність визначальних характеристик, детермінованих наявністю та можливістю до реалізації ними визначених актами законодавства конкретних повноважень щодо виконання завдань адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. Він диференціює їхню роль у процедурах реалізації відповідних заходів, надаючи їм право на здійснення регуляторної діяльності, наглядових функцій, контрольних і санкційних повноважень, об'єднуючи їх у єдину систему. Причому координація між зазначеними суб'єктами сприяє синергетичному впливу на стабільність банківської системи та її інтеграцію в міжнародне економічне середовище.

2.2. Адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України

Варто зауважити, що інститут інструментів діяльності представників публічного управління (адміністрування) є досить новим для вітчизняної галузі адміністративно-правових знань. Тому донині відсутніми є чіткі та загальноприйняті підходи щодо визначення терміна «адміністративно-правові інструменти». Ба більше, більшість науковців використовує поряд із зазначеним терміном інші – «форми» та «методи».

Так, наприклад, вчений Б. Аганін, досліджуючи правовий механізм, формує висновок, що він є: «системою, яка складається із правових

інструментів» і далі уточнює, що склад останніх формують засоби, форми й методи за допомогою яких досягаються визначені у законодавстві цілі та завдання, з дотриманням юридичної процедури [1]. Водночас влучними є узагальнення Е. Казміришина, що заміна категорій «форми і методи державного управління» категорією «інструменти публічного адміністрування» або її аналогом «адміністративно-правові інструменти» є логічним наслідком розвитку адміністративного права України, наближення його до європейського адміністративного простору [53, с. 79]. Зокрема на правомірність застосування терміна «інструменти діяльності публічної адміністрації» замість «форм державного управління» вказує й І. Патерило, яка обґрунтовує це тим, що, по-перше, публічне управління в Україні представлене як органами виконавчої влади, так і відмінними від них суб'єктами (органи законодавчої та судової влади, органи місцевого самоврядування). По-друге, в процесах публічного управління передбачається участь фізичних та інших юридичних осіб. По-третє, публічні адміністрації поряд з виконавчо-розпорядчими функціями надають різноманітні послуги фізичним і юридичним особам та здійснюють державно-приватне партнерство. Основні ознаки інструментів публічної адміністрації: застосовуються безпосередньо нею; мають публічно-правовий характер; регулюються нормами адміністративного права; пов'язані з компетенцією органу управління, сферою та метою діяльності; призводять до настання правових наслідків, фактичних результатів [71, с. 237; 103, с. 97]. Ми погоджуємося із думкою О. Шарука, який констатує, що наукова полеміка з цього питання є досі актуальною через теоретичний характер означених категорій та відсутність єдиної концептуальної основи, яка б відповідала на основі дослідницькі запити. Зокрема маємо підтвердження, що за історичним контекстом розвитку адміністративного права категорії «форм» та «методів» мали власне і достатньо обґрунтоване поняттєве визначення, яке втратило своє значення з перехідними етапами становлення України як країни сервісного типу [186].

Відповідно, нам імпонує науковий підхід, який обґрунтовує вичерпність актуальності означених категорій і необхідність введення до категорійно-поняттєвого апарату сучасної науки категорії «адміністративно-правові інструменти».

Однак варто зауважити, що поряд із терміном «адміністративно-правові інструменти» деякі науковці використовують також такі категорії як: «інструменти адміністративно-правового забезпечення», «інструмент публічного адміністрування», «інструменти реалізації» (наприклад, державної політики) тощо.

Досить часто за означеного контексту інструменти визначаються як весь комплекс засобів правового регулювання/впливу [73]. Або вони трактуються як засоби практичної реалізації управлінського рішення. Тобто до інструментів публічного управління відносять засоби, прийоми та методи, які передбачають трансформацію знань та дій органів влади для досягнення конкретної мети. Серед інструментів публічного управління виокремлюють дві підгрупи: загальні (універсальні) і локальні. Загальні інструменти управління – це чинні, закріплені в правових актах норми і правила управлінської діяльності, які мають форму законів, статутів, інструкцій, обмежень тощо. Локальні інструменти управління мають частковий вияв, підсилюючи виконання більш вагомого управлінського рішення, і можуть набувати форми постанов, наказів, розпоряджень, угод, контрактів, нарад тощо [174; 186]. Водночас А. Замрига стверджує, що адміністративна доктрина вміщує полярні погляди вчених щодо інституту інструментів діяльності публічної адміністрації (новітній заміник формам діяльності публічної адміністрації або ж ймовірні елементи механізму здійснення такої діяльності). Він також стверджує, що наразі не існує чіткого розмежування між засобами, способами та заходами як елементами, що слугують для реалізації повноважень публічного суб'єкта влади (про що свідчить неоднозначність їх характеристики вченими) [41].

Наприклад, автори підручника «Загальне адміністративне право», виданого за редакцією І. Гриценка, до переліку інструментів діяльності публічної адміністрації відносять адміністративний акт, адміністративний договір, акти-дії, плани, приватно-правові інструменти, нормативні акти, адміністративний розсуд, електронне урядування [39, с. 559–564]. Суто «формою» концепції дотримується І. Патерило, яка до різновидів інструментів діяльності публічної адміністрації відносить: підзаконні нормативно-правові акти, адміністративні акти, адміністративні договори, адміністративні акти-дії та акти-плани [103, с. 175]. Деякі автори до вказаного переліку додають ще фактичні дії [4, с. 160; 75, с. 188].

Іншу позицію можемо побачити у межах праці А. Мостового, який стверджує, що до числа адміністративних інструментів реалізації державної політики розвитку малого та середнього підприємництва необхідно відносити, видання нормативно-правових актів, у тому числі програм, планів та актів індивідуальної спрямованості; здійснення сервісних дій, таких як надання грантів і субсидій, рекрутингових, освітніх та інших інформаційно-консультаційних послуг, вчинення реєстраційних та дозвільних операцій тощо; регулювання; моніторинг; оцінку ефективності; прогнозування; контроль та нагляд; застосування санкцій [81].

Таким чином, наукова доктрина адміністративного права продовжує розвивати підходи до визначення адміністративно-правових інструментів, які є засобами практичної реалізації управлінських рішень і забезпечення ефективного публічного управління. Попри різноманітність теоретичних позицій, ключовим залишається розуміння інструментів публічного управління як комплексу правових засобів, методів і прийомів, що регулюють діяльність публічної адміністрації для досягнення визначених цілей. Водночас паралельно розвивається теорія інструментарію діяльності публічної адміністрації та адміністративно-правових інструментів досягнення визначених пріоритетів.

Ведучи мову про адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, варто зауважити про необхідність розуміння означеної категорії через розширений підхід, тобто під кутом зору подвійного змісту. На нашу думку, слід виокремлювати адміністративно-правові інструменти функціонального призначення, що є способами безпосереднього виконання суб'єктами забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України своїх повноважень та адміністративно-правові інструменти організаційного та координаційного характеру.

1. Адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України функціонального призначення

Попередньо проведені розвідки дають можливість визначити, що такими інструментами є, наприклад, моніторинг, застосування заходів впливу, планування, ліцензування банківської діяльності, встановлення вимог, стандартів і правил.

Приміром Національний банк України впровадив нові вимоги щодо здійснення банками фінансового моніторингу. Нововведення сприятимуть підвищенню результативності заходів з фінансового моніторингу та створенню умов для сприяння зниженню ризиків відмивання коштів/фінансуванню тероризму та іншої незаконної діяльності. Зокрема новими вимогами: 1) встановлено обов'язок для банків щодо реагування на випадки перевищення максимальної суми фінансових операцій, яка заявлена клієнтом (така вимога не поширюється на клієнтів – фізичних осіб, які здійснюють звичайні фінансові операції на суми та в обсязі, що мають раціональне обґрунтування); 2) доповнено перелік індикаторів підозрілості, що стосуються фінансових операцій клієнта, а саме перевищення більше ніж у два рази на місяць максимальної суми фінансових операцій, заявленої клієнтом до встановлення ділових відносин/оновленої під час його обслуговування, та нетипова активність за рахунками клієнта [26].

Також доречно вказати про банківський нагляд, який надає клієнтам, вкладникам, кредиторам і позичальникам упевненість у тому, що банки стабільно працюють, своєчасно та повністю виконують зобов'язання. Власне Національний банк вивчає діяльність і аналізує ризики і перспективи кожного банку та банківської системи із застосуванням таких підходів: 1) професійне судження при оцінці ризиків, яких припускається банк у своїй діяльності на ринку. Вивчається стійкість і безпечність роботи банку, використовуючи передові методи та інструменти нагляду на основі оцінки ризиків; 2) оцінка перспектив з урахуванням не лише поточних ризиків банку, але й тих, що з високою ймовірністю можуть виникнути в майбутньому. Впроваджується система раннього реагування на проблеми конкретного банку, щоб упередити та мінімізувати негативні наслідки для його клієнтів, партнерів та банківської системи; 3) фокус уваги на тих питаннях і банках, що становлять найбільшу небезпеку для сталості банківської системи України [12].

У контексті сучасного безпекового середовища України актуально вказати, що з метою стабілізування та посилення стійкості банківської системи з'явилась змога застосовувати санкції щодо банківських установ де власниками таких устав, з-поміж інших, були громадяни країни-агресора. Так, наприклад, означені зміни дозволили Національному банку України націоналізувати банки підсанкційних власників. Яскравий приклад тому «Сенс банк» (до 1 грудня 2022 року – «Альфа-Банк»). Зокрема Національний банк України ухвалив рішення про виведення з ринку АТ «Сенс Банк» і звернувся до уряду з пропозицією про його націоналізацію. Як повідомляється на сайті Національного банку України, за інформацією «Сенс Банку», власниками прямої істотної участі в Банку є АВН Ukraine Limited (Кіпр) та АВН Holdings S.A. (Люксембург), власниками опосередкованої істотної участі – громадянин рф та Ізраїлю М. Фрідман, громадянин росії та Латвії П. Авен, громадянин рф А. Косоков. Зазначені фізичні особи є остаточними ключовими учасниками в структурі власності банку. Національний банк України з посиланням на звіт незалежного аудитора ТОВ «РСМ Україна» за 2022 рік зазначає, що зв'язок

власників опосередкованої істотної участі в АТ «Сенс Банк» М. Фрідмана та П. Авена з РФ, їхня підтримка дій та політики, які загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України, завдає значного репутаційного ризику та має негативний вплив на діяльність банку. Аудитор також звертає увагу на висновки управлінського персоналу банку щодо наявності суттєвої невизначеності, яка може поставити під значний сумнів спроможність банку продовжувати свою діяльність на безперервній основі та динаміку окремих показників його діяльності, а також погіршення платіжної дисципліни позичальників банку, що вплинуло на його регулятивний капітал, який за період з 1 березня 2022 року до 1 липня 2023 року зменшився на 50%, водночас в інших системно важливих банків він загалом збільшився на 29% [87; 186].

З означеного маємо, що є конкретний адміністративно-правовий інструмент функціонального призначення, для належної реалізації якого передбачено існування системи інших інструментів, які слід іменувати як інструменти адміністративної діяльності суб'єкта його застосування. Наприклад, в контексті здійснення безвиїзного нагляду за діяльністю з надання фінансових та супровідних послуг такими інструментами є: віддалений формат перевірки, фото- / відеофіксація, опитувальники тощо.

2. Адміністративно-правові інструменти забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України організаційного та координаційного характеру

На нашу думку, означені інструменти включають стандартизовану звітність, співпрацю (зокрема з громадянським суспільством щодо питань сталого розвитку банківської системи), упровадження нових технологій, інноваційних практик тощо. Ми переконані, що їхня сутність розкривається через необхідність вчинення представниками цього сектору необхідних дій, однак передувати яким має безпосереднє застосування уповноваженим суб'єктом відповідного адміністративно-правового інструменту, який до

такого спонукає чи зобов'язує. Тобто це інтегровані інструменти, що за юридичною природою характеризуються подвійним змістом.

Зазначаючи про це більш спеціалізовано зауважимо, що в останні роки зростає усвідомлення того, що ризики, пов'язані з навколишнім середовищем, соціальною відповідальністю та корпоративним управлінням, можуть суттєво вплинути на фінансову стабільність банків у довгостроковій перспективі відповідно до Цілей сталого розвитку, визначених ООН [74]. Так, наприкінці 1990-х років, була заснована Глобальна ініціатива звітності (GRI) – міжнародна незалежна організація зі стандартизації. Структура GRI надає повний набір стандартів для звітності про сталий розвиток, який охоплює екологічні, соціальні критерії та критерії управління (ESG). Ці стандарти призначені для універсального застосування, дозволяючи будь-якій організації, незалежно від розміру, сектору чи географічного розташування, вимірювати та звітувати про ефективність сталого розвитку [219].

Індекс ESG прозорості компаній України 2020 Професійної асоціації корпоративного управління і Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» за підтримки Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPE) [49] є важливим інструментом для інвесторів, щоб оцінити практики сталого розвитку українських банків [74, с. 345]. Для цього Національний банк України імплементує екологічні, соціальні та управлінські фактори у систему корпоративного управління банків з початку 2022 року. Так, за даними Індексу, в у порівнянні з 2019 роком, з 23% до 44,4% зросла частка компаній, які оприлюднюють свої ESG-стратегії або ESG цілі. Значно зросла кількість компаній, які оприлюднюють інформацію про інтегрованість Цілей сталого розвитку до ESG стратегій – з 8% до 17,8%. Кількість компаній, які розкривають інформації з питань прав людини, зросла з 27% до 50% [49, с. 11]. Таким чином, структури та стандарти звітності ESG допомагають організаціям вимірювати та ділитися своїми екологічними, соціальними та управлінськими показниками. Така прозорість підвищує репутацію компанії та надає інвесторам і зацікавленим сторонам необхідні дані для прийняття

обґрунтованих рішень. Завдяки інтеграції звітності ESG організації можуть визначати ризики та можливості, сприяючи зміцненню бізнес-стратегії. Прийняття цих рамок і стандартів демонструє прагнення до сталого розвитку та постійного вдосконалення, узгодження з глобальними тенденціями та зростаючими очікуваннями щодо корпоративної прозорості [219].

Також варто згадати і про Раду зі стандартів бухгалтерського обліку в галузі сталого розвитку (SASB) – це організація, заснована в 2011 році, яка надає компаніям спеціальні галузеві стандарти для розкриття фінансової інформації про стійкість інвесторам. З серпня 2022 року Рада з міжнародних стандартів сталого розвитку (ISSB) Фонду IFRS взяла на себе відповідальність за стандарти SASB [220]. Інший орган, Робоча група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD), була створена Радою з фінансової стабільності у 2015 році для розробки послідовної інформації про фінансові ризики, пов'язані з кліматом, для використання компаніями для надання інформації інвесторам, кредиторам, страховикам та іншим зацікавленим сторонам [219]. CSRD і SFDR є частиною Рамкової програми сталого фінансування ЄС, яка спрямована на підвищення прозорості практики сталого розвитку. CSRD встановлює правила звітності про сталий розвиток для великих компаній і малих і середніх підприємств, зареєстрованих на біржі, тоді як SFDR зобов'язує учасників фінансового ринку розкривати інформацію про сталий розвиток [209]. Отже, стандартизована звітність також є одним із основних адміністративно-правових інструментів забезпечення сталого розвитку банківської системи, які необхідно впроваджувати і у вітчизняну правову систему.

Однак, необхідно погодитись із фахівцями, що провадження CSRD та SFDR у банківському секторі України вимагає багатогранного підходу. По-перше, необхідно створити законодавчу базу для забезпечення відповідності, забезпечуючи правову основу для звітності про сталий розвиток. Прийняття міжнародно визнаних стандартів звітності забезпечує послідовність і надійність, а сприяння залученню зацікавлених сторін узгоджує практику

звітності з очікуваннями. Ефективний моніторинг, механізми примусового виконання та стимули до дотримання вимог є важливими для забезпечення успішної інтеграції звітності про сталий розвиток, сприяння прозорості та підзвітності в банківському секторі України. Так, Україна може не лише підвищити прозорість і підзвітність у своєму банківському секторі, але й залучити відповідальні інвестиції, сприяючи економічній стійкості та сприяючи досягненню ширших глобальних Цілей сталого розвитку. У міру того, як оцінка розкриття ESG прогресує, Україна готова відігравати ключову роль у просуванні практик сталого фінансування в регіоні та за його межами [74].

Зазначимо, що фінансова ініціатива ЮНЕП (UNEP FI) запустила Пакет взаємодії ESRS, який допомагає банкам використовувати тісну узгодженість між Директивою про корпоративну звітність про сталий розвиток (CSRD) і Принципами відповідального банківського обслуговування (PRB), використовуючи методологію цілісного впливу UNEP FI [224]. Завдяки цим Принципам банки вживають заходів для узгодження своєї основної стратегії, прийняття рішень, кредитування та інвестицій у відповідності з Цілями сталого розвитку ООН і міжнародними угодами, такими як Паризька кліматична угода [216]. Наприклад, одним із інструментів, що допомагає досягти учасникам банківського сектору сталого розвитку – є інструмент аналізу впливу на портфель для банків. Він розроблений банками під керівництвом UNEP FI та є інтерактивним робочим процесом вводу-виводу, який вимагає від користувачів введення даних для опису свого портфеля та відображення поточної ефективності впливу. Інструмент використовує набір вбудованих відображень впливу, щоб отримати низку результатів, зокрема набір профілів впливу за видами діяльності. Він допомагає банку визначити найбільш значущі сфери впливу та визначити пріоритети, закладаючи основу для розробки стратегії та встановлення цілей [207].

Необхідно відмітити, що для успішного виконання Цілей сталого розвитку загалом, у тому числі у банківській сфері, в ЄС визначили, що

партнерство є основним адміністративно-правовим інструментом забезпечення сталого розвитку. Тому для покращення співпраці був створений Політичний форум розвитку [223] як платформа, яка об'єднала широке коло партнерів і зацікавлених сторін для ведення діалогу, обміну передовим досвідом і навчання один одного. Політичний форум розвитку об'єднує організації громадянського суспільства, місцеві органи влади, професійні та ділові асоціації, а також представників інституцій ЄС та держав-членів для обговорення відповідних питань та впровадження співробітництва ЄС у сфері розвитку. Запровадження платформи для співпраці з громадянським суспільством щодо питань сталого розвитку банківської системи, на нашу думку, є дієвим інструментом такого розвитку.

Доречно окрему увагу присвятити питанню так званих «зелених банків», адже як відповідний адміністративно-правовий інструмент, він вже давно використовується в більшості розвинутих країн. Загалом зелені банки можуть бути організовані різними способами, у тому числі як незалежні суб'єкти державного сектора або некомерційні корпорації різних типів. Вони часто створюються, щоб доповнити існуючі фінансові установи шляхом залучення та використання приватного капіталу, який інакше міг би бути недоступним для певного сегмента ринку.

Наприклад, у Сполучених Штатах існує приблизно 20 зелених організацій банківського типу. Зелені банки інвестували майже 450 мільйонів доларів, залучивши ще 1,7 мільярда доларів приватного капіталу [204]. Так, «Connecticut Green Bank» [199] сприяв зростанню житлового та комерційного сегментів завдяки програмі позик та оренди житлових сонячних батарей, механізмам кредитної підтримки (наприклад, покращення кредиту) для енергоефективності та сонячної енергії, а також екологічно чистому енергетичному продукту для комерційної нерухомості [204].

Беручи до уваги задеклароване Урядом України бажання приєднатися до Європейського Зеленого Курсу і вже зроблені кроки у цьому напрямку, а також зважаючи на важливість підвищення обізнаності населення з його

цілями, структурою та інструментами для досягнення успіху на шляху до кліматичної нейтральності, Представництво Європейського Союзу в Україні впроваджує широку інформаційно-комунікаційну кампанію під назвою «Відкриваємо зелений потенціал разом», що спрямована на донесення до всіх цільових груп актуальної, об'єктивної та як найповнішої інформації про Європейський зелений курс [44].

Аналіз майже трьох десятків масштабних програм і проєктів, що фінансуються Євросоюзом та впроваджуються сьогодні в Україні за безпосередньої участі структур і фахівців ЄС, дозволяє стверджувати, що їхні цілі та результати (вже отримані чи очікувані) значною мірою відповідають потребам поступу Європейського зеленого курсу в усіх без винятку його сферах. Скажімо, вже самі назви програм – EU4Environment (ЄС за довкілля), EU4Climate (ЄС за клімат), EU4Digital (ЄС за цифровізацію), EU4PAR (ЄС за реформу державного управління), Association4U (допомога у впровадженні Угоди про Асоціацію з ЄС), EE4U (енергоефективність для України) однозначно вказують на впровадження їх у відповідних його сферах [44]. Однак, впровадження подібних програм потребує більш чіткого спрямування та інтеграції з національними стратегічними пріоритетами України. Хоча окремі аспекти цих проєктів можуть мати дотичний вплив на банківську сферу, наприклад, через підтримку енергоефективних або цифрових ініціатив, досі бракує програм, які безпосередньо стосуються сталого розвитку та посилення стабільності банківської системи України. Це вимагає розробки спеціалізованих європейсько-українських ініціатив, спрямованих на запровадження сучасних інструментів ESG-контролю, стимулювання «зеленого» фінансування, підвищення рівня прозорості банківських операцій та адаптацію українського фінансового сектора до вимог Європейського Союзу.

Таким чином, для досягнення Глобальних цілей сталого розвитку в банківській системі, Україна має впровадити інноваційні адміністративно-правові інструменти, а саме: 1) розробити й імплементувати нормативно-

правові акти, які зобов'язують банки інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські ризики у свої бізнес-моделі; 2) запровадити стандарти звітності щодо сталого розвитку, таких як GRI, SASB або CSRD, що забезпечує прозорість діяльності банків та їх підзвітність перед зацікавленими сторонами.

Узагальнюючи вищенаведений матеріал маємо констатувати, що запропонований нами поділ адміністративно-правових інструментів на ті, що мають функціональне призначення (є способами безпосереднього виконання суб'єктами забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України своїх повноважень (наприклад, моніторинг, застосування заходів впливу, планування, ліцензування банківської діяльності, встановлення вимог, стандартів і правил тощо)) та адміністративно-правові інструменти організаційного і координаційного характеру (включають стандартизовану звітність, співпрацю (зокрема з громадянським суспільством щодо питань сталого розвитку банківської системи), упровадження нових технологій, інноваційних практик тощо) є теоретично значимим, проте досить умовним, адже у будь-якому випадку вони мають репрезентувати реалізацію адміністративної дії конкретного суб'єкта у певній формі та у спосіб передбачений цією ж формою [41].

2.3. Адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України

З'ясування сутності адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є неповним без розкриття адміністративних процедур його втілення. Причому першочергово аналізу слід піддати категорійно-поняттєву визначеність термінів «правові процедури» та «адміністративно-правові процедури», адже без належної їх ідентифікації неможливо коректно оцінити адміністративно-правові механізми, які забезпечують не лише правову визначеність, але й виконання

ключових функцій публічного управління (адміністрування) в банківській сфері та економіки в цілому.

Зауважимо, що в українській юридичній науці доктрину, яка в європейській системі права називається «fair procedure», в американській системі права – «due process», перекладають по-різному: «правова процедура», «процедурна справедливість», «юридична справедлива процедура», «юридична (правова) процедура», «належна правова процедура» [14]. Наприклад, поняття «належна правова процедура», яка вживається в статті 2 Кримінального процесуального кодексу України [69], є процесуальним підґрунтям для законного застосування державного примусу до особи, що вчинила кримінальне правопорушення.

Як вдало зазначає М. Білак, – «принципи «правової процедури» застосовуються не тільки в процесуальному судочинстві, їх також дуже важливо застосовувати у досудовому порядку урегулювання спору (частина четверта статті 124 Конституції України), а також у всіх інших спорах між особою і суб'єктами владних повноважень, у яких здійснюються «правові процедури»» [14].

За визначенням одного з відомих професорів Оксфордського університету Д. Галлігана поняття «процедури» – це кроки, які вживаються, або способи, які застосовуються для прийняття рішення та запроваджують дії або вирішують справу певним чином в юридичному або адміністративному контексті [203]. Вітчизняні науковці у найбільш широкому розумінні правові процедури розглядають як визначений правом порядок діяльності, що спрямована на досягнення юридичного результату [100, с. 105]. Так, Т. Коломоець підтримує вказану думку та наголошує на тому, що процедурою, є розміщені на часовому проміжку віхи, в межах яких відбувається розвиток явищ, їх прогрес чи регрес [64, с. 220]. Таким чином, основна мета правової процедури, – щоб суб'єкти права, і передусім державні посадові особи, діяли правомірно, тобто належно, згідно з визначеними нормами права, але такими нормами права, які відповідають критеріям природного права, моральності,

розумності, справедливості, а також загальноправовим принципам, що встановлені органами правосуддя [14].

Необхідно вказати, що слово «процедура» (procedo) з латинської мови перекладається як «порядок». А слово «адміністративний» у будь-якому словосполученні, як відомо, одразу встановлює зв'язок із владною чи управлінською діяльністю. Отже, поєднавши смислове значення цих двох слів у єдине словосполучення, можна зазначити, що адміністративна процедура є визначеним чинним законодавством України порядок здійснення адміністративного провадження [56].

У судових рішеннях також використовують таке поняття як «справедлива процедура», що є складовою принципу законності та принципу верховенства права, передбачаючи правові вимоги до належного прийняття актів органами публічної влади [107]. Вона встановлює чітку послідовність дій проведення перевірки із зазначенням способів та методів її здійснення, підстав, порядку, форми та строків такої діяльності. Крім зазначеного, правова процедура за означеного контексту встановлює межі вчинення повноважень органом публічної влади і, в разі її неналежного дотримання, дає підстави для оскарження таких дій особою, чиї інтереси вона зачіпає, до суду [14].

З усім тим щодо терміну «адміністративна процедура», попри його законодавче визначення, серед науковців досі триває дискусія щодо його визначення. Якщо узагальнити наявні позиції з означеного питання можна констатувати, що в більшості випадків наукова полеміка зводиться до того чи є той, чи інший науковець прихильником широкого трактування терміну «адміністративна процедура» або розглядає його з позиції вузького тлумачення.

Деякі науковці дослідження поняття «адміністративна процедура» та «адміністративне провадження» розглядають поняття «процедура» і «провадження» як тотожні [188], інші вважають, що адміністративні процедури «червоною ниткою» пронизують усю діяльність суб'єктів публічної адміністрації і надають більш широке трактування, не пов'язуючи

адміністративну процедуру тільки із процесом і провадженням. Так, авторський колектив підручника «Адміністративне право України. Повний курс» під адміністративними процедурами розуміє встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів окремої фізичної і юридичної особи, що завершується ухваленням адміністративного акта [5; 33]. Н. Деревянко вважає, що адміністративна процедура – це певна послідовність дій та операцій, проведених або виконаних адміністративним органом за власною ініціативою або за запитом, для того, щоб винести рішення про права, інтереси та обов'язки сторін процедури або прийняти рішення, засноване на громадських інтересах, відповідно до чинних адміністративно-правових актів [33].

Тобто, у вузькому розумінні поняття «адміністративна процедура» розглядається як: «визначений законом порядок розгляду та вирішення справи» [111]. Причому справи адміністративної, розгляд якої повинен закінчитися винесенням адміністративного акту.

Таку позицію останнім часом приймає значна кількість науковців-адміністративістів, вбачаючи, що адміністративна процедура – це встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи, що завершується ухваленням адміністративного акта [4, с. 199; 72].

Своєю чергою, широке розуміння аналізованого терміну зводиться до того, що адміністративна процедура – це регламентований юридичними нормами порядок вчинення дій та прийняття рішень органами публічної адміністрації [81].

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати про формування окремих концепцій поняття «адміністративна процедура», що передбачають широке і вузьке його розуміння: «вузьке» розуміння охоплює порядок

діяльності адміністративних органів для вирішення індивідуальних справ, в «широкому» розумінні – до адміністративних процедур включається порядок діяльності з реалізації усіх повноважень адміністративних органів. Це вважається наслідком слідування теорії вузького розуміння адміністративного процесу та наміром поширити адміністративну процедуру на діяльність, що більше не охоплюється адміністративним процесом [72, с. 37].

Отже, нормативний та науковий контекст адміністративної процедури різняться за сутністю та змістом. Тому пропонуємо адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України розглядати з позиції широко тлумачення їх юридичної природи.

Власне, ми переконані, що адміністративна процедура регламентує порядок ухвалення рішень, забезпечує контроль за діяльністю банківських установ, а також сприяє зменшенню правової невизначеності та ризиків у банківській сфері. У першу чергу, це стосується врегулювання поведінки суб'єктів банківської діяльності, адже вона визначає чіткі правила взаємодії між банками та органами державного регулювання, включаючи Національний банк України, Державну службу фінансового моніторингу та інші компетентні органи.

Крім того, адміністративні процедури відіграють важливу роль у запобіганні фінансовим злочинам, відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, оскільки встановлюють порядок перевірки доброчесності фінансових операцій та належного корпоративного управління. Вони також сприяють підвищенню прозорості діяльності банківських установ, забезпеченню дотримання принципів належного управління ризиками та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Отже, адміністративні процедури в банківській сфері є невід'ємним елементом відповідного адміністративно-правового механізму, адже це гарант того, що регулятивні й організаційні правовідносини його складу є структурованими, регламентованими та передбачуваними у розвитку, а також збалансованими в контексті ідейно-концепційного змісту, який забезпечує

баланс між економічною доцільністю та захистом інтересів усіх учасників фінансово-правових відносин банківської системи України.

Маємо зауважити, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, як і будь-які процедури загалом, включають певні стадії. Для розгляду питання, що є стадією адміністративної процедури, слід з'ясувати етимологічне значення слова «стадія». У тлумачних словниках його визначають як «це певний момент, період, етап у житті, розвитку кого-, чого-небудь, які мають свої якісні особливості» [22, с. 1186]. Але необхідно відзначити, що найбільш повно та детально поняття «стадія» досліджено фахівцями-процесуалістами. Наприклад, О. Кузьменко визначає, що під стадією вона розуміє відносно відокремлені частини адміністративного провадження, які є сукупністю процесуальних етапів, спрямованих на досягнення локального завдання в рамках загальної мети вирішення індивідуально-конкретної справи. Також вчена визначає, що етапи – це сукупність послідовних процесуальних дій, сполучених єдиною проміжною метою на певному відтинку конкретного адміністративного провадження, а дія – найменший структурний елемент адміністративного процесу [70]. Інший дослідник, Д. Мовчан, вказує, що будь-яка стадія правової процедури повинна мати фіксований результат, під яким він пропонує розуміти правовий результат, якому притаманні такі суттєві ознаки: а) настання такого результату передбачено відповідною нормою закону; б) вчинення дій, що спрямовані на настання кінцевого результату, належить в обов'язковому порядку до компетенції відповідного державного органу, уповноваженого на вчинення тих чи інших дій; в) настання такого результату в обов'язковому порядку створює певні суб'єктивно-правові наслідки для особи, яка звернулася до державного органу; г) без наявності такого результату неможливе настання наступної правової стадії провадження [79, с. 27; 37].

Як бачимо, розуміння зазначених стадій ґрунтується на вузькому підході до аналізу юридичної природи адміністративних процедур та загалом

відповідає положенням Закону України «Про адміністративну процедуру» [111], який, до речі, встановлює наступні її стадії: 1) початок адміністративного провадження та підготовка справи до вирішення; 2) дослідження обставин справи та збирання доказів; 3) розгляд та вирішення справи; 4) проведення слухання у справі; 5) винесення адміністративного акту по справі; 6) адміністративне оскарження; 7) відкликання або визнання недійсним адміністративного акта; 8) виконання адміністративного акта.

Проте зрозуміло, що у досліджуваному контексті ми маємо вести мову про послідовний етап здійснюваних дій, учинення яких є обов'язковим для виконання функцій і повноважень суб'єкта застосування адміністративної процедури та спрямованих на врегулювання: 1) поведінки суб'єктів банківської діяльності; 2) питань реалізації регуляторних, захисних, антикризових та інших заходів. Причому кожна її стадія має свої специфічні завдання, способи реалізації та правові наслідки для учасників банківської діяльності.

Приміром проаналізуємо адміністративну процедуру отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності. Однак уточнимо, що аналізу буде піддано загальний порядок, який не залежить від форми власності банку.

Так І. Лоюк у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-процедурні засади створення банків в Україні» визначає наступні особливості процедури створення банку: 1) це встановлений законодавчими актами порядок діяльності уповноважених на те органів, який передбачає відкриття окремої адміністративної справи для кожної окремої процедури; 2) кожна адміністративна справа порушується за окремою заявою, які подаються різними особами: засновниками (їх уповноваженими особами) до реєстрації юридичної особи та самою юридичною особою після реєстрації; 3) розгляд заяв здійснюється різними уповноваженими на те органами; 4) розгляд кожної із адміністративних справ завершується прийняттям окремого адміністративного рішення/акту; 5) через діяльність уповноважених органів,

залучених до процедури створення банку, здійснюється реалізація права фізичних і юридичних осіб на створення банків [72, с. 47].

Не заперечуючи зазначений автором висновок додамо, що адміністративна процедура створення банку складається з певної сукупності послідовних дій, які вважатися окремою стадією, що мають закінчуватися прийняттям індивідуального рішення.

На думку І. Лоюк, якщо розділити створення банку на окремі процедури, тоді ця діяльність вже не складатиме створення банку. При створенні банку наявні процедури не можуть існувати окремо, вони поєднані єдиною метою і вчиняються послідовно. Водночас окремі процедури, що входять до структури процедури створення банку, не є окремими для банків, а є загальноприйнятими для всіх юридичних осіб. Тобто, якщо згадати реєстрацію юридичної особи, то вона є загальною для будь-якого заявника, що хоче отримати статус юридичної особи, незалежно від того, має він на меті стати банком чи ні [72, с. 49]. Отже, всі вони об'єднані кінцевою метою – отримання ліцензії на проведення банківської діяльності. Тому більш детально дослідимо таку адміністративну процедуру як отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності.

Процедура отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності складається з декількох стадій. Відповідно до положень Постанови Правління Національного банку України від 22 грудня 2018 року № 149 «Про затвердження Положення про ліцензування банків», для отримання відповідної ліцензії необхідно виконати кілька послідовних дій, що і репрезентують наявність відповідних стадій, а саме:

1. Початок адміністративного провадження, ця стадія розпочинається із подання до Національного банку заяви/клопотання/документів, відповідно до переліку та форм визначених у вище зазначеному Положенні та їх реєстрації Національним банком. Тобто для того, щоб розпочалося адміністративне провадження щодо отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності необхідна низка умов: 1) наявність заяви/клопотання від

банку з усім необхідним пакетом документів, що відповідають нормативним вимогам; 2) реєстрація поданої заяви/клопотання Національним банком; та 3) прийняття рішення останнім про початок адміністративного провадження.

2. Дослідження обставин. Національний банк після першої стадії переходить до наступної – аналіз зареєстрованих документів та усіх обставин. На цьому етапі Національний банк може прийняти наступні рішення: 1) повідомити учасника адміністративного провадження про початок адміністративного провадження невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня, а за наявності обґрунтованих причин – не пізніше трьох робочих днів після його початку; або 2) повідомити про залишення заяви без руху [121]. Ця стадія характеризується активною взаємодією між Національним банком та заявником, під час якої регулятор може запитувати від останнього додаткову інформацію, документи та пояснення, необхідні для повного та всебічного аналізу й прийняття ним мотивованого рішення. На цьому етапі Національний банк може зупинити адміністративне провадження, про що повідомляє заявника. Зупинення адміністративного провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх строків у цій справі. Перебіг строків продовжується з дня поновлення адміністративного провадження [121]. Тобто на цій стадії адміністративного провадження може бути декілька варіантів його перебігу: 1) провадження триває у звичайному порядку, коли всі необхідні документи подані, а додаткової інформації не потрібно. У такому разі Національний банк переходить до наступного етапу – розгляду поданих матеріалів та ухвалення рішення; 2) провадження залишається без руху, якщо заявник не подав усіх необхідних документів або вони містять недоліки. У такому випадку Національний банк встановлює строк для їх усунення, а після виправлення недоліків заявником провадження продовжується; 3) провадження зупиняється, якщо виникає необхідність у додатковій перевірці поданих документів, отриманні додаткової інформації або з'ясуванні обставин, що можуть вплинути на остаточне рішення. Зупинення провадження тягне за собою припинення строків його розгляду до моменту поновлення;

4) провадження припиняється у разі, якщо заявник відкликає свою заяву, якщо виявляється відсутність правових підстав для продовження процедури, або якщо інші законодавчі умови унеможливають подальший розгляд справи. Після завершення аналізу документів та отримання необхідної інформації Національний банк переходить до наступного етапу адміністративного провадження – ухвалення відповідного рішення за результатами розгляду заяви.

3. На стадії ухвалення рішення за результатами розгляду заяви Національний банк виступає ініціатором цього процедурного рішення. Так, він складає доповідну записку/довідку/інший документ, в якій/якому зафіксовані обставини, що можуть бути підставою для прийняття Національним банком рішення щодо особи. Доповідна записка, підписується керівником із ліцензування та погоджується членом Правління Національного банку. Далі керівник із ліцензування повідомляє учасника адміністративного провадження про це шляхом надсилання йому листа [121];

4. Видача банківської ліцензії – внесення Національним банком України до Державного реєстру банків запису про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності [112].

Таким чином, банк слід вважати створеним після отримання ліцензії та внесення інформації про нього до Державного реєстру банків. З часу отримання банківської ліцензії банк може здійснювати наступні операції: залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб; відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах; розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик [72, с. 55]. Отже, здійснення адміністративної процедури ліцензування є необхідною при створенні банку незалежно від форми його власності.

Декілька слів слід вказати й про процедуру відкликання банківської ліцензії, – виключення Національним банком України з Державного реєстру банків запису про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності [112]. Банківська ліцензія відкликається Національним банком України з власної ініціативи або за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Наприклад, у 2021 році за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб було відкликано банківську ліцензію та ліквідовано Акціонерне Товариство «Комерційний банк «Земельний капітал»» [113]. Водночас у 2023 році Правління Національного банку України ухвалило рішення про відкликання банківської ліцензії в Акціонерного Товариства «Акціонерний комерційний банк «КОНКОРД». Таке рішення було прийняте у зв'язку із систематичним порушенням Банком вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. До того ж упродовж останніх двох років Національний банк за результатами здійснення нагляду у цій сфері за вчинені Банком порушення застосував до нього такі заходи впливу, як накладення штрафу в загальному розмірі 60 400 000,00 грн та письмове застереження [86].

Щодо адміністративної процедури застосування заходів впливу, – поетапність її здійснення врегульована Положенням про застосування Національним банком України заходів впливу. Схематично ця процедура виглядає так:

1) аналіз результатів інспекційних перевірок діяльності банків або: перевірок банків з питань фінансового моніторингу (виїзна перевірка з питань фінансового моніторингу, безвиїзний нагляд з питань фінансового моніторингу); безвиїзного банківського нагляду за діяльністю банків; аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства з використанням статистичної звітності, щомісячних і щоденних балансів тощо; аудиторських перевірок банків аудиторськими фірмами, які мають право відповідно до

законодавства України на проведення зовнішнього аудиту банків; перевірок дотримання банками валютного законодавства; контролю за усуненням банками виявлених у їх діяльності порушень, виконанням рішень Національного банку про застосування заходів впливу, виконанням пред'явлених (висунених) вимог, припиненням здійснення ризикової діяльності, відповідністю ділової репутації керівників банків, власників істотної участі в банках, ключових учасників у структурі власності банку вимогам законодавства України; інформації, отриманої від відповідних органів іноземних держав; нагляду за дотриманням банками та іншими особами, які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку, вимог банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку з питань реєстрації та ліцензування банків, набуття (збільшення) істотної участі в банку та розкриття інформації про структуру власності; нагляду за дотриманням банками вимог нормативно-правових актів Національного банку про реалізацію спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій); нагляду за дотриманням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, у тому числі вимог щодо взаємодії зі споживачами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки); перевірок дотримання банками законодавства України з питань захисту критичної інфраструктури, кіберзахисту та інформаційної безпеки; перевірок з питань дотримання законодавства, що регулює діяльність на платіжному ринку; безвиїзного нагляду з питань дотримання законодавства, що регулює діяльність на платіжному ринку; перевірок із питань готівкового обігу; контролю за дотриманням банками законодавства про рекламу на ринках фінансових послуг; контролю за дотриманням банками законодавства щодо поширення інформації про фінансові та супровідні послуги;

2) вибір адекватних заходів впливу, які відповідають допущеним правопорушенням;

3) прийняття рішення про застосування заходу впливу Правлінням Національного банку або Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, оверсайту платіжної інфраструктури [119].

Окремо зауважимо, що враховуючи постійні виклики, що виникають останнім часом (пандемія COVID, триваюча війна із росією) особливого значення набувають такі адміністративні процедури як: банківського нагляду, раннього реагування регулятора, нагляду за власниками та керівниками банків, оцінки стійкості банків, визначення та нагляду за діяльністю системно важливих банків.

Наприклад, неналежне функціонування або банкрутство системно важливого банку може завдати шкоди фінансовій системі та негативно вплинути на економіку загалом. Це може бути обумовлено їхнім розміром, складністю бізнес-моделей, незамінністю та системним взаємозв'язком з іншими учасниками ринку. Системно важливий банк, використовуючи свою вагу та значимість для ринку, можуть приймати рішення, які є вигідними для них, але не є оптимальними з точки зору стійкості та ефективності фінансової системи загалом. Такі дії знижують рівень ринкової дисципліни та викривлюють конкуренцію. Тож підвищена увага регулятора до діяльності системно важливих установ необхідна для збереження фінансової стабільності [136]. Для вирішення вище зазначених проблемних питань Постановою Правління Національного банку України від 25 грудня 2014 року № 863 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 19 червня 2019 року № 79) було затверджено «Положення про порядок визначення системно важливих банків». Ним встановлена адміністративна процедура визначення Національним банком України системно важливих банків в Україні [123] з метою здійснення регулятором посиленого нагляду за їхньою діяльністю, а також визначення для них додаткових вимог, щоб знизити ймовірності їхнього банкрутства [136]. Більш детально про особливості контролю та нагляду за утворенням і функціонуванням банківської системи України піде мова на наступному етапі цього дослідження.

Наразі ж доцільно узагальнити, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України доцільно диференціювати на два базові різновиди. Перша група адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України представлена системою процедурних дій, необхідних для прийняття управлінського рішення, що матиме вплив на діяльність відповідного банку чи їхньої групи. До таких окрім процедури надання та відкликання банківської ліцензії чи процедури застосування заходів впливу відносимо також, наприклад, процедуру екстреної підтримки Національним банком України ліквідності банків.

Другу групу адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України іменуємо як процедури антикризового регулювання, які передбачають поетапність і регламентованість його здійснення. Більшою мірою вони спрямовані на виявлення, нейтралізацію та запобігання ризикам стабільного функціонування банківської системи, передбачаючи постійний чи ситуативний моніторинг, нагляд та аналіз негативних тенденцій розвитку як банківського сектору загалом, так і окремого його представника, зокрема їхньої групи.

Відповідно, на підставі проведеного вище аналізу та враховуючи позицію І Люк [72, с. 56], наведемо ознаки адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України: 1) врегульовані нормами адміністративного законодавства та стосуються адміністративної діяльності суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України (більшою мірою Національного банку України); 2) здійснюються у межах сфери відання суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України і супроводжуються використанням ними владних повноважень; 3) є порядком здійснення провадження або прийняття організаційного управлінського рішення; 4) регламентують саме дії уповноваженого органу, а не відносини між окремими суб'єктами банківської діяльності; 5) передбачають стадійність

та завершуються прийняттям відповідного акту; б) більшою мірою прийняте рішення має індивідуальний характер застосування.

Висновки до Розділу 2

1. Зауважено, що система суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є досить розгалуженою та різноманітною. Підтримано науковий підхід, за якого доречним є виокремлення двох груп представників з цієї та аналогічних систем: а) суб'єкти публічного управління та адміністрування; б) суб'єкти сприяння.

2. Констатовано, що система суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є комплексною і багатогранною, оскільки об'єднує не лише представників публічного управління та адміністрування, а й організації, що здійснюють функції нагляду, контролю, регулювання та підтримки фінансової стабільності. До основних з таких належать Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, інші органи фінансового регулювання та контролю.

3. Висвітлено проблематику теоретичного осмислення категорії «адміністративно-правовий статус». Визначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України, – це сукупність визначальних характеристик, детермінованих наявністю та можливістю до реалізації ними визначених актами законодавства конкретних повноважень щодо виконання завдань адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

4. Розкрито окремі особливості адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України як суб'єктів, що забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи держави. Схарактеризовано адміністративно-правовий статус Національного банку

України, Ради з фінансової стабільності, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби фінансового моніторингу.

5. Виявлено, що Національний банк України та його колегіальні органи забезпечують впровадження грошово-кредитної політики, регулюють діяльність банків, забезпечують фінансову стабільність і виконують функцію кредитора останньої інстанції; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує захист прав вкладників тим самим підтримує довіру до банківської системи через виплати гарантованих компенсацій; державні органи регулювання фінансового сектору (Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Державна служба фінансового моніторингу) забезпечують інтеграцію фінансової системи у світові стандарти, протидію відмиванню коштів та виконання зобов'язань перед міжнародними організаціями.

6. Узагальнено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, які забезпечують сталий розвиток і стабільність банківської системи України, диференціює їхню роль у процедурах реалізації відповідних заходів, надаючи їм право на здійснення регуляторної діяльності, наглядових функцій, контрольних і санкційних повноважень, об'єднуючи їх у єдину систему.

7. Доведено, що інститут інструментів діяльності представників публічного управління (адміністрування) є досить новим для вітчизняної галузі адміністративно-правових знань. Тому донині відсутніми є чіткі та загальноприйняті підходи щодо визначення терміна «адміністративно-правові інструменти».

8. З'ясовано, що більшість науковців використовує поряд із зазначеним терміном інші – «форми» та «методи». Підтримано науковий підхід, який обґрунтовує вичерпність актуальності означених категорій і необхідність введення до категорійно-поняттєвого апарату сучасної науки категорії «адміністративно-правові інструменти», які є засобами практичної реалізації управлінських рішень і забезпечення ефективного публічного управління. Констатується, що попри різноманітність теоретичних позицій, ключовим

залишається розуміння інструментів публічного управління як комплексу правових засобів, методів і прийомів, що регулюють діяльність публічної адміністрації для досягнення визначених цілей. Водночас також розвивається теорія інструментарію діяльності публічної адміністрації та адміністративно-правових інструментів досягнення визначених пріоритетів.

9. Зауважено, що в контексті порушених питань адміністративно-правові інструменти доречніше розглядати під кутом зору подвійного змісту. Запропоновано розрізняти адміністративно-правові інструменти функціонального призначення, що є способами безпосереднього виконання суб'єктами забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України своїх повноважень (наприклад, моніторинг, застосування заходів впливу, планування, ліцензування банківської діяльності, встановлення вимог, стандартів і правил тощо), та адміністративно-правові інструменти організаційного та координаційного характеру, які включають стандартизовану звітність, співпрацю (зокрема з громадянським суспільством щодо питань сталого розвитку банківської системи), упровадження нових технологій та інноваційних практик тощо.

10. Узагальнено, що є конкретний адміністративно-правовий інструмент функціонального призначення, для належної реалізації якого передбачено існування системи інших інструментів, які запропоновано іменувати як інструменти адміністративної діяльності суб'єкта його застосування. Наприклад, в контексті здійснення безвиїзного нагляду за діяльністю з надання фінансових та супровідних послуг такими інструментами є: віддалений формат перевірки, фото- / відеофіксація, опитувальники тощо.

11. Зауважено, що сутність адміністративно-правових інструментів організаційного та координаційного характеру розкривається через необхідність вчинення представниками цього сектору необхідних дій, однак передувати яким має безпосереднє застосування уповноваженим суб'єктом відповідного адміністративно-правового інструменту, який до такого спонукає

чи зобов'язує. Тобто це інтегровані інструменти, що за юридичною природою характеризуються подвійним змістом.

12. З'ясовано, що в більшості розвинутих країн уже давно використовується система так званих зелених банків, які можуть бути організовані різними способами, у тому числі як незалежні суб'єкти державного сектора або некомерційні корпорації різних типів. Вони часто створюються, щоб доповнити наявні фінансові установи шляхом залучення та використання приватного капіталу, який інакше міг би бути недоступним для певного сегменту ринку. Констатовано, що зелені банки як адміністративно-правові інструменти можуть бути способом одночасного виконання регуляторної, стимулюючої та координаційної функцій адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України.

13. Доведено, що для досягнення Глобальних цілей сталого розвитку в банківській системі, Україна має впровадити інноваційні адміністративно-правові інструменти, а саме: 1) розробити й імплементувати нормативно-правові акти, які зобов'язують банки інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські ризики у свої бізнес-моделі; 2) запровадити стандарти звітності щодо сталого розвитку, таких як GRI, SASB або CSRD, що забезпечує прозорість діяльності банків та їх підзвітність перед зацікавленими сторонами

14. Констатується, що запропонований поділ адміністративно-правових інструментів на ті, що мають функціональне призначення та адміністративно-правові інструменти організаційного і координаційного характеру є теоретично значимим, проте досить умовним.

15. Зауважено, що з'ясування сутності адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є неповним без розкриття адміністративних процедур його втілення. Піддано аналізу категорійно-поняттєву визначеність термінів «правові процедури» та «адміністративно-правові процедури», адже без належної їх ідентифікації неможливо коректно оцінити адміністративно-правові

механізми, які забезпечують не лише правову визначеність, але й виконання ключових функцій публічного управління в банківській сфері та економіки в цілому.

16. Виявлено, що термін «адміністративна процедура», попри його законодавче визначення, досі немає однозначного визначення. Якщо узагальнити існуючі позиції з означеного питання можна констатувати, що в більшості випадків наукова полеміка зводиться до того чи є той, чи інший науковець прихильником широкого трактування терміну «адміністративна процедура» або розглядає його з позиції вузького тлумачення. З'ясовано, що нормативний і науковий контекст цього терміну різняться за сутністю та змістом. Запропоновано адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України розглядати з позиції широко тлумачення їх юридичної природи.

17. Терміна «адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України» визначено як систему послідовно здійснюваних дій, учинення яких є обов'язковим для виконання функцій і повноважень суб'єкта її застосування та спрямованих на врегулювання: 1) поведінки суб'єктів банківської діяльності; 2) питань реалізації регуляторних, захисних, антикризових та інших заходів.

18. Визначено, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України доцільно диференціювати на два базові різновиди. Перша група адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України представлена системою процедурних дій, необхідних для прийняття управлінського рішення, що матиме вплив на діяльність відповідного банку чи їхньої групи. До таких віднесено, наприклад, процедуру надання та відкликання банківської ліцензії, процедуру застосування заходів впливу, процедуру екстреної підтримки Національним банком України ліквідності банків.

19. Другу групу адміністративних процедур забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України іменовано як процедури антикризового регулювання, які передбачають поетапність і регламентованість його здійснення. Більшою мірою вони спрямовані на виявлення, нейтралізацію та запобігання ризикам стабільного функціонування банківської системи, передбачаючи постійний чи ситуативний моніторинг, нагляд та аналіз негативних тенденцій розвитку як банківського сектору загалом, так і окремого його представника, зокрема їхньої групи. До числа таких віднесено процедури банківського нагляду, раннього реагування регулятора, нагляду за власниками та керівниками банків, оцінки стійкості банків, визначення та нагляду за діяльністю системно важливих банків.

20. Обґрунтовано, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є невід'ємним елементом відповідного адміністративно-правового механізму, адже це гарант того, що регулятивні й організаційні правовідносини його складу є структурованими, регламентованими та передбачуваними у розвитку, а також збалансованими в контексті ідейно-концепційного змісту, який забезпечує баланс між економічною доцільністю та захистом інтересів усіх учасників фінансово-правових відносин банківської системи України.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Контроль за утворенням та функціонуванням банківської системи України

З інституційної точки зору фінансовий сектор загалом та банківський – зокрема, можна вважати мережею комунікативних контрактів між різними інституційними одиницями. Водночас економічний розвиток можливий тільки тоді, коли всі сторони-учасники вірять у виконання зобов'язань, тобто важливим аспектом функціонування цього сектору є контроль за дотриманням фінансових контрактів – правил, які структурують у часі і просторі взаємовідносини у фінансовому секторі на основі специфікації обмінюваних прав і зобов'язань згідно з досягнутою угодою. Їх призначенням є забезпечення гарантії фінансових потоків. Як з'ясовано попередньо, в Україні використовується функціональний підхід, за якого різні напрями фінансової діяльності піддаються відповідному регулюванню з боку регуляторів, у межах компетенції яких знаходиться і пруденційний нагляд, і контроль добросовісності бізнесу [59].

У цьому контексті варто звернути увагу на досвід останньої фінансової кризи, коли ризики були сконцентровані у великих фінансових установах, що спричинило серйозні системні наслідки.

Так, під час останньої фінансової кризи ризик був сконцентрований у декількох великих інвестиційних банках і компаніях (AIG, Goldman Sachs, Lehman Brothers, Washington Mutual та ін.), що призвело до появи суб'єктів, які отримали назву «занадто великих, щоб упасти» («Too-Big-to-Fall», «TBTF»). Їх масове банкрутство могло призвести до краху світового

фінансового сектору, тож уряди всіх країн почали допомагати своїм фінансовим інститутам. Моральний ризик у даному випадку полягав у тому, що останні знали про те, що наражаються на великий ризик, а за критичних подій їм допоможуть. Більшість економістів вважає, що не варто підтримувати ТВТФ: уряд має відійти вбік і дозволити крупним фінансовим інститутам збанкрутувати. На практиці ж збанкрутілі фінансові установи були вимушені відправити у відставку своїх менеджерів, що захопились спекуляціями з коштами клієнтів, але не з ганьбою, а з багатомільйонними бонусами. Більшість помилок фінансистів є наслідком незадовільного підбору кадрів і контролю за їх діяльністю через недостатню прозорість фінансового сектору (і міжнародного, і національного) [59].

Отже, контроль за утворенням та функціонуванням банківської системи є важливим елементом у системі забезпечення національної безпеки будь-якої країни.

Варто зауважити, що науковий підхід до використання категорії «контроль» у сфері банківського регулювання передбачає комплексний аналіз правових, економічних та організаційних механізмів, які забезпечують ефективність та стабільність функціонування банківської системи. Зокрема категорія «контроль» може застосовуватися для вивчення достатності та актуальності нормативно-правового забезпечення питань регулювання процедур створення та функціонування банків в Україні. Це включає такі аспекти як: 1) аналіз відповідності законодавства міжнародним стандартам – оцінка, наскільки національне банківське законодавство узгоджується з вимогами Базельських принципів банківського нагляду, директивами ЄС та стандартами міжнародних фінансових організацій; 2) оцінка ефективності правового регулювання – вивчення нормативних актів щодо процедур створення банків, їх реєстрації, ліцензування та функціонування з точки зору їхньої здатності запобігати ризикам, фінансовим зловживанням і кризовим явищам; 3) моніторинг змін у законодавстві та їх впливу на банківський сектор – дослідження частоти, обґрунтованості та наслідків законодавчих

змін, які впливають на регулювання банківської діяльності, зокрема в умовах сучасних викликів (воєнний стан, макроекономічна нестабільність, цифровізація фінансових послуг тощо); 4) оцінка дієвості механізмів контролю та нагляду за банківською діяльністю – аналіз інструментів, які використовують регуляторні органи з метою забезпечення стабільності банківської системи, запобігання банкрутствам та захисту інтересів вкладників; 5) дослідження адміністративно-правових процедур у банківській діяльності – наприклад, виявлення прогалин і колізій у нормативно-правовому забезпеченні процедур відкриття, реорганізації та ліквідації банків, що може впливати на їхню прозорість і ефективність.

Також категорія «контроль», на нашу думку, може застосовуватися для вивчення ефективності повноважень органів влади та особливостей їхньої реалізації як органів контролю за утворенням та функціонуванням банківської системи України. Означене стосується, наприклад: 1) аналізу законодавчого регулювання повноважень контролюючих органів – дослідження нормативно-правової бази, яка визначає компетенцію та функції Національного банку України, Міністерства фінансів, Державної податкової служби, Державної аудиторської служби та інших органів у сфері фінансового контролю; 2) оцінки ефективності здійснення контрольних функцій – аналіз реальних механізмів та інструментів, які застосовуються органами влади для контролю за фінансовими потоками, забезпечення фінансової стабільності, боротьби з економічними злочинами (відмиванням коштів, ухиленням від податків, фінансуванням тероризму тощо); 3) дослідження відповідності контрольних заходів міжнародним стандартам – оцінка відповідності діяльності українських контролюючих органів вимогам Міжнародного валютного фонду, Світового банку, FATF (Групи з протидії фінансуванню тероризму) та інших міжнародних інституцій; 4) моніторингу впливу контрольних заходів на фінансовий розвиток держави – дослідження, наскільки контрольні функції державних органів сприяють чи, навпаки, обмежують економічне зростання, доступність фінансових послуг, приплив інвестицій, розвиток банківської

системи та ринків капіталу; 5) вивчення взаємодії органів влади в процесі фінансового контролю – аналіз координації між різними органами контролю (Національний банк, Міністерство фінансів, Державна податкова служба, Антимонопольний комітет тощо) для забезпечення ефективного моніторингу, запобігання корупційним схемам та ухиленню від сплати податків; б) дослідження проблем і ризиків у реалізації контрольних функцій – виявлення адміністративних бар'єрів, надмірного регулювання, неефективності окремих контрольних процедур, що можуть перешкоджати розвитку банківської сфери та економіки загалом.

Крім зазначеного, контроль може застосовуватись для аналізу прийнятих рішень та реалізованих заходів уповноваженими суб'єктами у банківській сфері, спрямованих на: 1) ідентифікацію та оцінку ризиків у фінансовому секторі – виявлення макроекономічних і системних загроз, таких як банківська криза, валютні коливання, фінансова нестабільність, зовнішні економічні шоки з метою розробки механізмів нейтралізації їх негативного впливу; 2) моніторинг діяльності банківських установ – аналіз роботи банків на предмет відповідності їхніх дій законодавству, фінансовій дисципліні та регуляторним вимогам; 3) оцінку ефективності державних антикризових заходів – вивчення впливу рішень щодо підтримки ліквідності банків, реструктуризації проблемних активів, рекапіталізації банків та впровадження механізмів фінансової стабілізації; 4) аналіз політики регулювання та контролю банківського сектору – оцінка ефективності інструментів, які використовуються для забезпечення стабільності банківської системи, включаючи макропруденційне регулювання, механізми контролю за капіталом, ліквідністю та кредитними ризиками; 5) дослідження дій регуляторів у кризових умовах – вивчення рішень, що приймаються в період економічної нестабільності, таких як запровадження тимчасових адміністрацій у проблемних банках, контроль за курсовою політикою, емісія додаткової ліквідності, зміна облікової ставки; б) виявлення системних проблем і розробки стратегій їх подолання – дослідження негативних тенденцій у

фінансовому секторі, причин банкрутства банків, відтоку капіталу, проблеми неповернення кредитів та пошук ефективних методів їхнього вирішення;

7) контроль за дотриманням міжнародних стандартів фінансової стабільності – аналіз відповідності державної політики рекомендаціям Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Базельського комітету з банківського нагляду та інших міжнародних фінансових інституцій.

Таким чином, розширений науковий підхід до використання категорії «контроль» за утворенням та функціонуванням банківської системи України дозволяє не лише ретроспективно оцінити ефективність державної політики, а й сформулювати рекомендації щодо вдосконалення механізмів регулювання з метою забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України.

Отже, узагальнимо, що з-поміж раніше визначених сфер застосування категорії «контроль», у досліджуваній сфері вона може застосовуватись для:

- 1) вивчення достатності й актуальності нормативно-правового забезпечення питань регулювання процедур створення та функціонування банків в Україні;
- 2) вивчення ефективності повноважень органів влади, особливостей їхньої реалізації як органів контролю за станом фінансового розвитку України;
- 3) аналізу прийнятих рішень і застосованих заходів, спрямованих на попередження кризових явищ у фінансовому секторі, зокрема забезпечення стабільності банківського сектору.

Окремо зауважимо, що серед науковців та практиків постійно виникає дискусія щодо необхідності посилення контролю з боку держави за банківською сферою чи навпаки лібералізації регуляторного впливу щодо її розвитку.

Відомий вчений Дж. Кейнс, засновник теоретичної моделі фінансового регулювання національної економіки, був представником кейнсіанської моделі і сформулював низку відповідних принципів. Одним із основних таких принципів автор відніс принцип централізованого контролю регулювання національної економіки за визначальними напрямками. На думку Дж. Кейнса, держава повинна робити свій управлінський вплив на низку сфер діяльності,

які були віддані приватній ініціативі. У період кризи держава повинна активно втручатися в економіку, роблячи масові закупівлі продукції на ринку, заохочуючи своїми фінансами підприємницьку діяльність, жорстко регулюючи ставку банківського процента, беручи під контроль банки [52; 210]. Власне, багато країн світу взяли за основу кейнсіанську модель регулювання банківської діяльності.

Наприклад, період жорсткого регулювання банківського сектора мав місце у Японії з післявоєнних років і майже до 1998 року, коли відбулася банківська реформа, що передбачала певну лібералізацію банківської діяльності. Саме банки несли основне навантаження щодо фінансування індустріального розвитку Японії тому досить високим був ступінь державного контролю за їхньою діяльністю [52].

Інший науковець, нобелівський лауреат Дж. Стігліц також вважав, що дерегуляція фінансового сектора і надмірне покладання надії на стандарти достатності капіталу упродовжувалися неналежним чином і сприяли дестабілізації. На його думку, потрібен ширший, менш ідеологізований підхід до регулювання, з урахуванням можливостей і обставин кожної конкретної країни [52; 222].

На думку фахівців із банківської справи, функціонування банківського сектора України за весь період її незалежності тісно поєднане з процесом наростаючої фінансової лібералізації, сутність якої полягає в усуненні обмежень з боку держави на діяльність банків. Це шлях занепаду як банківського сектора, так і усієї економіки країни [28]. В Україні склалася вкрай нераціональна господарська система, функціонування якої якісно відрізняється від нормальної конкурентоспроможної економіки. До числа найбільш очевидних проявів аномальності вітчизняного системного економічного устрою відносяться: 1) глибокий розрив між виробничою і банківською сферами; 2) значне і стійке перевищення банківської процентної ставки над рівнем ефективності застосування капіталу у виробництві [52].

Вчений О. Шарук, досліджуючи «механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України» сформував висновок, що серед основних універсальних загроз, які є актуальними для стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України на сучасному етапі є: «не ефективність регулятивних, контрольних-наглядових та моніторингових заходів» [186]. Автор вважає, що заслабкі регулятивні рамки здатні завдати значної шкоди фінансовій системі загалом, а надмірне регулювання може обмежувати гнучкість і інновації в механізмах її розвитку [186].

Необхідно зазначити, що у розвинутих країнах, в першу чергу в європейських, зняття обмежень і скорочення прямого державного втручання у діяльність фінансових інститутів супроводжувалося посиленням контролю за їх операціями, що особливо важливо для стійкості фінансового сектору, а також підвищення довіри до нього з боку потенційних інвесторів. Основні заходи стосуються прозорості діяльності фінансових інститутів, їх відповідальності за надану інформацію, оптимізації системи управління ризиками, а також регламентування інвестиційних операцій на ринку цінних паперів [59].

Варто наголосити, що з метою проведення реформи міжнародного фінансового регулювання і контролю у квітні 2009 року на саміті в Піттсбурзі глави держав і урядів G20 схвалили Статут Ради з фінансової стабільності (FSB) про яку вже зазначалось попередньо. У цьому Статуті визначено її цілі та повноваження, а також організаційну структуру [205]. FSB – це міжнародний орган, який здійснює моніторинг і дає рекомендації щодо глобальної фінансової системи включно з: 1) оцінюванням вразливих місць, що впливають на глобальну фінансову систему, а також своєчасним та постійним переглядом в макропруденційній перспективі регуляторних, наглядових та пов'язаних дій, необхідних для усунення цих вразливостей та їх результатів; 2) сприянням координації та обміну інформацією між органами, відповідальними за фінансову стабільність; 3) моніторингом та

консультуванням щодо розвитку ринку та його наслідків для регуляторної політики, а також найкращої практики дотримання нормативних стандартів; 4) проведенням спільних стратегічних оглядів міжнародних органів, що встановлюють стандарти, і координуванням їхньої роботи з розробки політики, щоб забезпечити своєчасність, координацію, зосередженість на пріоритетах і усунення прогалин; 5) встановленням керівних принципів з метою створення та підтримки наглядових колегій; 6) підтримкою планування на випадок непередбачених ситуацій з метою транскордонного управління кризою, особливо щодо системно важливих установ; 7) співпрацею з Міжнародним валютним фондом щодо проведення навчань раннього попередження; 8) сприянням виконанню країнами-членами узгоджених зобов'язань, стандартів і політичних рекомендацій шляхом моніторингу впровадження, експертної оцінки та розкриття інформації [196].

Загалом ця інституція покликана сприяти міжнародній фінансовій стабільності шляхом координації національних фінансових органів і міжнародних органів, що встановлюють стандарти, коли вони працюють над розробкою сильної регуляторної, наглядової та іншої політики фінансового сектора. Вона також працює над створенням рівних умов гри, заохочуючи узгоджену реалізацію цих політик у різних секторах і юрисдикціях. Тобто FSB, через своїх членів, прагне зміцнити фінансові системи та підвищити стабільність міжнародних фінансових ринків. Відповідна політика реалізується юрисдикціями та національними органами влади [196].

Додамо, що до структури FSB входить різні органи і установи для ідентифікації системних ризиків у фінансовому секторі та формування політичних дій сектору, які можуть усунути ці ризики, і для нагляду за впровадженням цих заходів у відповідь. Так до неї входять: Пленум як єдиний орган прийняття рішень, Керівний комітет, який веде оперативну роботу між пленарними засіданнями, і три постійних комітети, кожен з яких має конкретні, але додаткові обов'язки щодо вищезазначеного процесу. Зокрема: а) Постійний комітет з оцінки вразливостей (SCAV) є основним механізмом

FSB для виявлення та оцінки ризиків у фінансовій системі; б) Постійний комітет із наглядової та регуляторної співпраці (SRC) відповідає за проведення подальшого наглядового аналізу або формування регуляторної чи наглядової політики у відповідь на істотну вразливість, визначену SCAV; в) Постійний комітет із впровадження стандартів (SCSI) відповідає за моніторинг впровадження узгоджених політичних ініціатив FSB і міжнародних стандартів; г) Постійний комітет з питань бюджету та ресурсів (SCBR) здійснює нагляд за ресурсами та бюджетом FSB і надає відповідні рекомендації [196].

Наприклад, робота SCAV зосереджується на макрофінансових вразливостях і ризиках, що виникають через структурні недоліки у фінансовій системі (таких як неузгоджені стимули, механізми посилення чи інші форми потенційного стресу на ринку). У вересні 2021 року FSB опублікувала чотири ключові цілі нагляду за фінансовою стабільністю для виявлення та оцінки вразливостей глобальної фінансової системи, серед яких: підвищити ефективність обговорення вразливостей FSB; підвищити своєчасність, з якою система визначає виклики глобальній фінансовій стабільності; спиратися на порівняльні переваги глобального погляду FSB щодо питань фінансової стабільності; і сприяти міжнародному політичному діалогу [225].

Загалом рішення FSB не є юридично обов'язковими для її членів – натомість організація діє за принципом морального переконання та тиску з боку колег, щоб встановити міжнародну узгоджену політику та мінімальні стандарти, які її члени зобов'язуються впроваджувати на національному рівні [196]. Зокрема відповідно до зобов'язань членства, члени FSB зобов'язуються підтримувати фінансову стабільність, відкритість і прозорість фінансового сектору, впроваджувати міжнародні фінансові стандарти (включно з 15 ключовими міжнародними стандартами та кодексами), а також погоджуються проходити періодичні експертні перевірки, використовуючи серед інших доказів звіти МВФ/Світового банку Програми оцінки державного фінансового сектору (FSAP) [196].

Окремо зауважимо, що з метою запровадження ефективних механізмів спільної діяльності країн ЄС у надзвичайних ситуаціях і врегулювання розбіжностей між регуляторами у фінансовому секторі передбачено усунення недоліків на макро- і мікрорівнях пруденційного нагляду завдяки створенню Європейської ради з системного ризику і Європейської системи фінансового нагляду. Створено Європейську організацію з цінних паперів та ринків, Європейську банківську організацію, Європейську організацію страхування і пенсійного забезпечення. Слід зазначити, що нині існують три фінансові комітети, які здійснюють мікропруденційний нагляд на рівні ЄС виключно з консультативними повноваженнями – Комітет європейських регуляторів цінних паперів, Європейський комітет органів банківського нагляду, Європейський комітет страхового та пенсійного нагляду [61]. Нові організації виконують також функції цих комітетів. Це сприяє формуванню єдиного ринку фінансових послуг як частини спільного ринку ЄС завдяки принципам: 1) мінімальної гармонізації національного законодавства; 2) контролю державної реєстрації; 3) взаємного визнання достатності правового регулювання іншої держави-члена ЄС; 4) єдиної ліцензії на професійну діяльність фінансових установ [59].

З усім тим, наразі питання розподілу функціональних обов'язків органів влади щодо забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є питанням подвійного змісту. З одного боку, це сфера відання Національного банку України, який виконує функції регулювання та нагляду за діяльністю банків, однак з іншого боку, – парламент, уряд та інші органи державної влади, які беруть участь у формуванні економічної політики, політики сталого розвитку, політики європейської інтеграції України, політики захисту критичної інфраструктури тощо прямо чи опосередковано чинять нормативний вплив на процедури функціонування банківської системи. Можливо через це банківський сектор не обличений наявності низки правових та організаційних проблем розвитку.

Доречно підтримати думку А. Зубко, що наразі немає єдиного бачення того, як має бути забезпеченим ефективний політико-адміністративний функціонал «владного трикутника» (парламент, уряд, інститут президента) в Україні, адже досі відсутнє чітке розуміння меж публічних повноважень керівництва країни через що стан перманентної трансформації України триває понад тридцять років та є свідченням необхідності перегляду інституційної й законодавчої бази в контексті розробки сталих процедур та механізмів налагодження взаєморозуміння щодо спільних цілей для забезпечення ефективного функціонування держави між ними з однієї сторони, а також між ними та інститутами самоорганізації населення – з іншої [48, с. 221]. Вчений вбачає слушними твердження І. Григорчака щодо того, що керівництво України на початку 90-х років не спромоглося виробити чіткого бачення кінцевої мети й відповідно кроків для реформування суспільства. Відсутність міцних державотворчих традицій та намагання якнайшвидше перейти від авторитаризму до демократії привело Україну до своєрідного суспільного ладу, де поєдналися компоненти різного походження. Така політична еkleктика стала причиною того, що політична система так і не набула завершених форм: вона не забезпечує реальну демократію, чесну конкуренцію політичних сил (продовжує відігравати велике значення адміністративний ресурс), а органи виконавчої влади не перебувають під ефективним контролем парламенту тощо. Все вищесказане є серйозним дестабілізуючим чинником у суспільстві [27]. Тому актуальними є пропозиції міжнародного консультанта Сергію Галітчі щодо доцільності перегляду інституційної й законодавчої бази, щоб забезпечити виділення належних адміністративних ресурсів для координації законотворчого процесу. Йдеться про забезпечення ефективної діяльності координаційних відділів на рівні уряду й парламенту [30, с. 96], які мають розробити сталі процедури та механізми комунікативної взаємодії між парламентом, урядом і президентським інститутом щодо налагодження взаєморозуміння спільних цілей для забезпечення ефективного функціонування держави [47, с. 64].

Причому важливо, що повномасштабне вторгнення росії на територію України є вагомим фактором, що зумовив наявність напружених умов функціонування банківської системи, проте не єдиним з таких, адже досі відзначається уповільнення економічного зростання. Ба більше, Кабінет Міністрів України у Бюджетній декларації на 2025-2027 роки прогнозує уповільнення зростання економіки та зростання курсу долара в Україні [32] на увесь цей період. Так, згідно з декларацією, зростання валового внутрішнього продукту прогнозується на 2,7% 2025 року з подальшим прискоренням 2026 року – до 7,5% та уповільненням до 6,2% 2027 року. «Основним стримуючим фактором економічного розвитку є руйнація енергетичних потужностей України, відновлення яких вимагає значних ресурсів та часу», – йдеться у документі [32].

З усім тим, останні показники облікової ставки Національного банку свідчать про поступове покращення макроекономічної стабільності в країні. Уточнимо, що облікова ставка – це показник, що визначає відсоток, під який Національний банк надає кредити комерційним банкам. Від нього залежать відсоток, під який банки надаватимуть кредити, та депозити фізичним особам, а також бізнесу. Зокрема із 25 жовтня 2018 року по 25 квітня 2019 року облікова ставка НБУ незмінно трималася на рівні 18%. 25 квітня вперше за два роки Нацбанк знизив облікову ставку до 17,5% [90]. З червня 2020 року до березня 2021 року вона загалом була на рівні 6%, а з червня 2022 року досягла рекордних показників, – 25%. З середини 2023 року показник впав і наразі тримається на рівні 13% [89].

Відповідно, нам імпонує науковий підхід, який обґрунтовує виняткове значення облікової ставки Національного банку для аналізу стану розвитку банківської системи України. Однак її показник не може репрезентувати увесь комплекс проблем у досліджуваній сфері.

Причому говорячи про контроль за утворенням та функціонуванням банківської системи не можна оминати увагою питання таких його складових

як контроль за зменшенням впливу на довкілля та за дотриманням прав людини.

На попередніх етапах цього дослідження вже неодноразово вказувалось, що стабільність банківської системи та її сталий розвиток неможливі без екологічного та соціального аспектів як динамічного поєднання культури корпоративної соціальної відповідальності та управління екологічними, соціальними та корпоративними ризиками [155]. Тож яке місце у цьому процесі займає контроль?

Національний банк у своєму звіті за 2024 рік під назвою «Політика з розвитку сталого фінансування» [105, с. 6] визначив недостатність функцій контролю за дотриманням вимог щодо ESG як одного із основних факторів неналежного виконання функцій банківським сектором вимог щодо подолання та пом'якшення ризиків для фінансової стабільності.

Для вирішення зазначеної проблеми Національним банком було запропоновано наступні заходи пом'якшення ризиків та їхніх наслідків, використання можливостей: формулювання Політики ESG для фінансового сектору, узгодженої з планами інших регуляторів/причетних держустанов; сприяння розкриттю сектором інформації про ризики/політики ESG; стимулювання сектору до створення продуктів з кращими умовами – сталих продуктів (для стимулювання розвитку ESG); методичні рекомендації з інклюзивного надання фінансових послуг; виконання Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року; визначення власного профілю ризику ESG і Політики управління власними ESG ризиками; розробка документів із підтримання інклюзії, зокрема плану заходів з реінтеграції, адаптації та допомоги ветеранам війни, підтримки інших соціально вразливих груп в НБУ [105, с. 6].

Крім зазначеного, сучасні технологія блокчейн і штучний інтелект викликають великий інтерес у фінансовій індустрії завдяки їх потенціалу щодо демократизації доступу до фінансових послуг. Алгоритми штучного інтелекту, великі дані покращують виявлення шахрайства та управління

ризиками, дозволяючи фінансовим установам виявляти незвичайні тенденції та завчасно знижувати ризики.

Щоб забезпечити проактивне управління ризиками та моніторинг відповідності, банки використовують системи штучного інтелекту, які можуть аналізувати дані транзакцій блокчейну, щоб виявити закономірності, що вказують на шахрайство або інструктивні ринкові тенденції [197]. Також використання технологій штучного інтелекту має потенціал для покращення здатності обробляючи та генеруючи інформацію з величезних масивів даних у банківській сфері.

Таким чином, алгоритми штучного інтелекту покращують управління ризиками, допомагають у виявленні шахрайства та прийнятті рішень, а блокчейн сприяє прозорості, безпеці та ефективності завдяки децентралізованій системі контролю. Однак масштабованість, конфіденційність, безпека та нормативні проблеми вимагають оновленої архітектури використання штучного інтелекту, що зберігає конфіденційність, створює надійну кібербезпеку та формує спільну нормативну базу. Для цього банкам необхідно виконати наступні дії:

- стимулювати інвестиції у науково-дослідні розробки;
- покращувати кібербезпеку;
- співпрацювати з регуляторними органами;
- захищати споживачів;
- ділитися найкращими практиками та спільно вирішувати наявні проблеми.

Отже, у досліджуваному контексті контроль охоплює перевірку екологічної (зменшення впливу на довкілля), соціальної (права людини, соціальна відповідальність) та управлінської (прозорість, підзвітність) складових діяльності банків. Важливим також є профілактичний підхід, який спрямований на виявлення ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами, соціальною нестабільністю або неналежним управлінням, із метою їх попередження. Водночас використання технологій, таких як штучний

інтелект, блокчейн або великі дані, для автоматизації процесів контролю забезпечують прозорість моніторингу сталих ініціатив.

Відповідно, можемо узагальнити, що серед проблем регулювання процедур контролю за створенням та функціонуванням банківської системи України варто виокремлювати системні (наприклад, необхідність ефективного захисту банківської інфраструктури від хакерських атак або загалом недостатня адаптація українського законодавства до сучасних міжнародних стандартів) і ситуативні (наприклад, ліквідність банківського сектору).

3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України з урахуванням євроінтеграційних процесів

На завершальному етапі цього дослідження можемо констатувати, що протягом багатьох років українська банківська система страждала від слабкого ризик-менеджменту, розповсюдженого кредитування пов'язаних осіб та терпимості регулятора. Після анексії росією Криму та початку війни на Донбасі у 2014 році країна пережила серйозну економічну кризу. Внаслідок цієї кризи та запровадження належного нагляду з боку Національного банку України частка непрацюючих кредитів виросла з менш ніж однієї п'ятої обсягу кредитів у 2013 році до понад половини всіх кредитів у 2017 році. Після двох раундів перевірки якості активів було закрито понад 80 банків, а ПриватБанк (найбільший кредитор країни) націоналізовано. Інші банки були рекапіталізовані, й центральний банк запровадив суворі обмеження за операціями з пов'язаними особами. Після піку в 2017 році частка непрацюючих кредитів почала знижуватися. Капіталізація українського фондового ринку у 2021 році становила лише 5% ВВП, а інфраструктура ринку капіталу була значною мірою фрагментованою [31].

На думку більшості фахівців, подальший розвиток банківської сфери потребує законодавчих змін у напрямі наближення регуляторного середовища до міжнародних стандартів. Зокрема у 2021 році прийнято Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який передбачає суттєве оновлення чинних положень законодавства у сфері регулювання ринків фінансових послуг, та Закон України «Про страхування», який системно змінює підхід до регулювання та нагляду за ринком страхування та сприятиме його оздоровленню і подальшому розвитку. У липні 2023 року ухвалена нова редакція Закону України «Про кредитні спілки». Проте для забезпечення їх реалізації потрібно розробити низку нових нормативно-правових актів. Комплексне врегулювання відносин на ринку передбачає також імплементацію міжнародних стандартів IAIS, IOPS та IOSCO, а також вимог актів ЄС, у тому числі Solvency II, MiFID II та MiFIR, MAR та MAD, CRR та CRD, BRRD, IDD та Motor Insurance Directive [161].

Проте визначальним у зазначеному є належність регулювання банківської системи до права ЄС. Означене є дивиною, адже у червні 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата на вступ в ЄС, що передбачає посилення євроінтеграційних реформ у країні в цілому та у фінансовому секторі зокрема [161]. Важливим аспектом цих реформ є імплементація актів ЄС у національне законодавство [161]. Йдеться про Регламент (ЄС) № 2560/2001 Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 2001 року щодо транскордонних платежів у євро; Директиву Європейського Парламенту та Ради 2002/47/ЄС від 6 червня 2002 року щодо угод про використання фінансових активів в якості предмета забезпечення виконання зобов'язання; Директиву Європейського парламенту та Ради 2001/24/ЄС від 4 квітня 2001 стосовно заходів щодо відновлення платоспроможності та ліквідації кредитних установ; Директиву Європейського парламенту та Ради 2000/46/ЄС від 18 вересня 2000 року щодо започаткування діяльності та її ведення установами, які проводять електронні розрахунки, та пруденційного нагляду за ними; Директиву Європейського Парламенту та

Ради 2000/12/ЄС від 20 березня 2000 року щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення; Директиву Європейського парламенту та Ради 97/5/ЄС від 27 січня 1997 року щодо транскордонних переказів; Директиву Європейського парламенту та Ради 94/19/ЄС від 30 травня 1994 року щодо схем гарантування депозитів; Директиву Ради 93/6/ЄЕС від 15 березня 1993 року щодо відповідності капіталу інвестиційних фірм та кредитних установ; Директиву Ради 89/117/ЄЕС від 13 лютого 1989 щодо зобов'язання стосовно публікації щорічних бухгалтерських документів структурними підрозділами кредитних та фінансових установ, що створені у державах-членах, головний офіс яких знаходиться на території іншої держави-члена; Директиву Ради 87/102/ЄЕС Ради від 22 грудня 1986 року щодо наближення законів, підзаконних і адміністративних положень держав-членів щодо споживчого кредиту; Директиву Ради 86/635/ЄЕС від 8 грудня 1986 року щодо річних звітів та консолідованих звітів банків та інших фінансових установ; 2000/408/ЄС: Рекомендація Комісії від 23 червня 2000 року щодо опублікування інформації про фінансові інструменти та про інші питання, спрямовані на уточнення інформації, яка повинна надаватися у відповідності до Директиви Ради 86/635/ЄЕС від 8 грудня 1986 року щодо річних бухгалтерських звітів та консолідованих звітів банків та інших фінансових установ (що повідомлена у документі за номером С (2000) 1372); 90/109/ЄЕС: Рекомендації Комісії від 14 лютого 1990 року щодо прозорості банківських вимог щодо транскордонних фінансових операцій; 87/62/ЄЕС: Рекомендації Комісії від 22 грудня 1986 року щодо моніторингу та контролю за великими ризиками кредитних установ [114; 186] тощо. Передбачається, що повноцінне впровадження цих та багатьох інших регуляторних підходів дозволить удосконалити інструменти захисту прав та інтересів споживачів, підвищити стабільність та надійність фінансового сектору, покращити якість фінансових послуг, прозорість розкриття інформації про умови продуктів для споживачів фінансових послуг [36].

Загалом Україні потрібно провести необхідні зміни в її законодавстві, щоб зробити його повністю сумісним з актами права ЄС, які вказані в Угоді про асоціацію та інших документах (це потребує змін у чинних нормативно-правових актах або ухвалення нових актів). Також українські державні органи повинні переконатись, що ухвалене наближене законодавство ефективно виконується на практиці. Таке зобов'язання впливає, наприклад, зі статті 475(2) Угоди про асоціацію. Вона передбачає, що «Моніторинг включає оцінку наближення законодавства України до права Європейського Союзу, як це визначено в цій Угоді, в тому числі аспекти виконання та впровадження» [149].

З метою визначення стану імплементації актів права ЄС Уряд України ухвалив постанову «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС (acquis ЄС)» [126] від 28 лютого 2023 року № 189 у розрізі переговорних розділів, визначених ЄС у межах політики розширення. У цілому стороною ЄС для проведення Україною первинної оцінки надано близько 29 тисяч актів права ЄС за 34 переговорними розділами. До проведення оцінки залучено широке коло органів державної влади України, серед яких у фінансовому секторі – НБУ, НКЦПФР, ФГВФО, Мінфін, Мінекономіки та інші. Проведення первинної оцінки передбачало: підготовку на основі постатейного аналізу актів права ЄС таблиць відповідності законодавства України актам права ЄС – до 30 червня 2023 року; заповнення трекера селф-скринінгу (первинної оцінки) – до 30 червня 2023 року; підготовку звітів до розділів/сфер разом із пропозиціями щодо приведення законодавства України у відповідність до права ЄС – до 30 серпня 2023 року [161].

При цьому Національний банк послідовно впроваджує нові регулюючі норми, що відповідають ключовим актам *acquis ЄС* та враховують рекомендації European Banking Authority і найкращу міжнародну практику (наприклад, запроваджено вимоги до подання планів відновлення діяльності банків та банківських груп, що є обов'язковими для системно важливих

банків, проте рекомендованими для усіх банків. У разі погіршення фінансового стану та/або настання стресової ситуації наявність готового плану відновлення дозволить банку оперативно вжити заходи для відновлення фінансової стійкості; встановлено нові нормативи ліквідності; упроваджено нову методологію визначення системно важливих банків; затверджено вимоги до організації банками внутрішнього процесу управління проблемними активами (NPL); започатковано складання та поширення статистики індикаторів фінансової стійкості зі щомісячною періодичністю. Запроваджено також збирання показників щодо кредитів за ознаками: пов'язаності контрагентів із бізнес-групами, строком до погашення фінансового інструменту, типом фіксації процентної ставки за договором; запроваджено оновлені вимоги до організації системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах. Визначено основні цілі і принципи організації та функціонування комплексної, адекватної та ефективної системи внутрішнього контролю, спрямованої на забезпечення ефективного корпоративного управління в банку та/або банківській групі [85]).

Водночас у липні 2024 року Національний банк, продовжуючи євроінтеграційний курс України в регулюванні діяльності банків та банківських груп, оновив вимоги до достатності капіталу банківських груп, запровадив вимоги до організації процесу здійснення оцінки достатності ліквідності в банках та банківських групах (процес PLAAR) і встановив порядок розрахунку коефіцієнта левериджу банками та банківськими групами [43].

Тому впевнено можна стверджувати, що євроінтеграційні процеси є одним з основних чинників динамічності вітчизняного законодавства, що пов'язано як з імплементаванням положень європейських та міжнародних актів, так і корегуванням прийнятих норм через виявлені прогалини або невідповідності в процесі їх практичного застосування (у тому числі з боку уповноважених європейських інституцій).

Додамо, що для того, щоб інформувати про прогрес у виконанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Національний банк бере безпосередню участь у роботі таких двосторонніх органів асоціації Україна-ЄС: Комітету асоціації між Україною та ЄС; Комітету асоціації між Україною та ЄС у торговельному складі; Кластера 1 (макроекономічне співробітництво, управління державними фінансами: бюджетна політика, внутрішній контроль та зовнішній аудит, статистика, облік і аудит, боротьба із шахрайством) Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС. Також Національний банк за потреби долучається до роботи інших органів асоціації Україна-ЄС з питань діяльності центрального банку. При цьому, щоб інтегрувати фінансовий ринок України в європейський фінансовий простір, Національний банк України працює над підвищенням рівня співробітництва з органами нагляду держав-членів ЄС. Зокрема, у сфері регулювання та нагляду за банками і небанківськими фінансовими установами, а також посилення взаємодії з Європейським органом банківського нагляду та Європейським органом страхування і пенсійного забезпечення, Європейським центральним банком [36].

Проте зрозуміло, що досвід війни актуалізує необхідність подальшого реформування банківського сектору, навіть попри те, що він залишився стійким. Зокрема наразі особливою актуалізацією відзначається: 1) реалізація плану поступового скасування надзвичайних регуляторних заходів, запроваджених під час війни, шляхом їхньої заміни стандартними заходами або вдосконаленими законами та правилами для реагування на ситуацію, що змінюється; 2) відновлення регулярної оцінки стійкості, зокрема оцінки якості активів (AQR) організованої під контролем Національного банку разом з стрес-тестуванням за несприятливими сценаріями; 3) оновлення загальної стратегії банків державного сектору, а згодом і стратегії окремих банків державного сектору з огляду на загальну мету скорочення державної власності в банківському секторі; 4) перегляд законодавства щодо продажу банків державного сектору; 5) розробка та затвердження стратегії врегулювання

непрацюючих кредитів: посилення пруденційних вимог до ідентифікації та роботи з непрацюючими кредитами; обмін даними про непрацюючі кредити та іншими відповідними ринковими даними для покращення роботи з непрацюючими кредитами; 6) удосконалення законодавчої бази для реструктуризації непрацюючих кредитів, процедур банкрутства, тимчасових мораторіїв, розвиток ринків або механізмів непрацюючих кредитів та посилення варіантів вирішення проблемних активів, посилення позасудової реструктуризації боргу з метою збільшення кредитної спроможності економіки; 7) приведення банківського регулювання до стандартів ЄС, зокрема шляхом удосконалення вимог до оцінки ризиків, які покриваються капіталом; 8) прийняття нормативних актів для приведення пруденційної системи нагляду за банками у відповідність із *acquis* ЄС, спираючись на досягнення у пруденційному нагляді, які вже запроваджені в Україні; 9) забезпечення заходів для приведення законодавчої бази України у відповідність до *acquis* ЄС для покращення системи захисту вкладників, усунення недоліків у регулюванні Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, включаючи питання фінансування, тривалі процеси компенсації та ліміт покриття; 10) забезпечення ФГВФО достатніми коштами для покриття гарантованих вкладів у банках, що мають найвищу ймовірність стати неплатоспроможними, а також розробити та запровадити методологію цільового фонду ФГВФО відповідно до міжнародних стандартів; 11) розробка дорожньої карти, яка визначатиме порядок денний реформ з метою подальшого посилення спроможності державних органів здійснювати врегулювання та управління кризовими ситуаціями, виходячи з досвіду попередніх уроків та найкращих міжнародних практик; 12) розширення повноважень Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у сфері регулювання та забезпечення виконання шляхом посилення її мандату згідно зі стандартами та принципами IOSCO, розширення її повноважень, незалежності та інституційної спроможності, а також її повноважень у сфері співпраці на транскордонному та національному рівнях; 13) удосконалення

засад сталого та цифрового фінансування (розробка нормативно-правової бази щодо корпоративного звітування стосовно сталості з урахуванням стану впровадження загальнонаціонального порядку денного щодо ESG та подолання прогалин у законодавстві; 14) посилення захисту прав споживачів фінансових послуг тощо [104].

Як позитив необхідно відмітити розвиток нових технологій, який підвищив доступність фінансових послуг як на банківському, так і небанківському сегментах фінансового ринку. У квітні 2022 року Фондом гарантування вкладів фізичних осіб запроваджено дистанційні виплати вкладникам банків, які є в управлінні ФГВФО. Проте для подальших змін планується забезпечити: 1) подальший розвиток інфраструктури, а також сприяти розвитку фінансової грамотності (для активнішого використання електронних платіжних засобів; 2) розвиток інноваційних технологій відповідно до змін уподобань споживачів фінансових послуг, поширення віртуальних каналів обслуговування, персонізованих фінансових послуг, мобільних рішень, розвиток відкритого банкінгу та поширення співробітництва традиційних фінансових установ із FinTech-компаніями (для кращого задоволення потреб клієнтів і оптимізації основ діяльності регуляторів та ФГВФО в контексті використання більш гнучкого та проактивного підходу до регулювання та нагляду за більш широким спектром учасників фінансового ринку); 3) розширення можливостей упровадження інновацій під час надання фінансових послуг професійними учасниками ринків капіталу [161].

З означеного маємо щонайменше тривекторну систему способів удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, яка передбачає: 1) посилення факторів стійкості; 2) оптимізацію інституційного компонента щодо окремих питань діяльності регуляторів; 3) інтегрування до ринку ЄС. Причому з огляду на планово-стратегічні документи, основні напрями такої діяльності мають бути зосереджені на:

- поверненні до регулярного процесу оцінки, перерваного війною, шляхом проведення оцінки стійкості банків та перевірки якості активів;
- зниженні державної частки у банківському секторі;
- вирішенні проблеми непрацюючих кредитів;
- покращенні продуктивності органу фінансового нагляду
- забезпеченні доступу до фінансування для вразливих сегментів [104]

На нашу думку, з огляду на мету забезпечення стійкості та стабільності банківської системи, можна виявити декілька аспектів, які на сучасному етапі розвитку банківської системи також потребують додаткової уваги або уточнення: 1) відсутність чітких вимог до управління ризиками в банківських установах, адже детальні положення щодо систем управління ризиками, є критично важливими для підтримки стабільності банківської системи; 2) недостатня увага до контролю щодо корпоративного управління в банках, включаючи прозорість структури власності та відповідальність керівництва; 3) відсутність механізмів раннього виявлення та запобігання кризовим явищам (відсутніми є норми, які б передбачали процедури для ідентифікації та реагування на потенційні загрози стабільності банківської системи на ранніх етапах); 4) обмежене регулювання взаємодії між банками та небанківськими фінансовими установами (взаємодія між різними сегментами фінансового ринку потребує більш чіткого регулювання для запобігання системним ризикам); 5) недостатня деталізація вимог до капіталізації банків (чинне вітчизняне законодавство не встановлює конкретних вимог щодо мінімального розміру капіталу та резервів, необхідних для забезпечення фінансової стійкості банків); 6) відсутність механізмів координації між різними регуляторами фінансового ринку (законодавство не визначає чітких механізмів такої координації); 7) обмежене регулювання питань кібербезпеки та інформаційної безпеки.

Щодо останнього окремо зауважимо, що в останні роки Європа зосередилася на законодавстві, що стосується інформаційно-комунікаційних технологій і кібербезпеки для європейського фінансового сектора. Вважається,

що оскільки відповідність стандартам є одним із головних факторів кіберстійкості, розумна та послідовна регуляторна стратегія може допомогти забезпечити необхідну базову лінію безпеки у фінансовому секторі для пом'якшення інституційних і системних ризиків. Так у вересні 2020 року Європейська комісія запропонувала нове законодавство щодо стійкості до цифрових технологій для європейського фінансового сектора під назвою Закон про цифрову операційну стійкість («DORA») [218]. Цей закон має на меті запровадити узгоджену та всеохоплюючу структуру цифрової операційної стійкості для європейських фінансових установ із чіткими вимогами щодо вирішення та пом'якшення інформаційно-комунікаційних технологій та кіберризиків. Це пряма відповідь на спільні поради Європейських наглядових агентств (ESA), які визначили чотири сфери діяльності, на яких слід зосередитися в нормативних розробках у найближчому майбутньому: по-перше, вимоги щодо безпеки інформаційно-комунікаційних технологій та управління ризиками; по-друге, галузеві вимоги до звітності про кіберінциденти; по-третє, прямий контроль і нагляд за сторонніми постачальниками; і по-четверте, платформа тестування кіберстійкості [212]. Закон про цифрову операційну стійкість розглядає всі ці сфери та пропонує потенційні рішення для багатьох поточних прогалин [186]. Водночас правила кібербезпеки ЄС, запроваджені в 2016 році, були оновлені Директивою NIS2, яка набула чинності в 2023 році. Вона модернізувала існуючу законодавчу базу, щоб йти в ногу зі зростанням цифровізації та розвитком ландшафту загроз кібербезпеці. Розширюючи сферу дії правил кібербезпеки на нові сектори та організації, це ще більше покращує стійкість і здатність реагувати на інциденти державних і приватних організацій, компетентних органів і ЄС в цілому [200]. Фінансові установи країн-членів ЄС після її прийняття почали розробляти і впроваджувати власні стандарти кібербезпеки [186].

Відповідно, актуальними вбачаємо пропозиції О. Шарука щодо необхідності розробки та затвердження Плану захисту об'єктів критичної

інфраструктури фінансового сектору України, як специфічної деталізації Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури [186].

Однак для повного розкриття порушених питань варто також розглянути досвід інших країн щодо виходу з посткризових ситуацій [31]. Наприклад, після економічної кризи 1997–1998 років Південна Корея здійснила ряд реформ у сфері фінансового нагляду [206]. У листопаді 1997 року Корея постраждала від валютно-банківської кризи, що не залишило їй іншого виходу, як звернутися за офіційною допомогою до МВФ. Завдяки допомозі МВФ, інших багатосторонніх установ і багатьох своїх друзів за кордоном Корея змогла уникнути найгіршого можливого сценарію, тобто суверенного дефолту. Після кризи Корея здійснила багато інституційних і політичних реформ не тільки відповідно до своєї угоди з МВФ, але й на власну думку. Як наслідок, сьогодні багато хто вважає Корею країною, яка просунулася далеко до зміцнення свого фінансового сектору, і, таким чином, навряд чи є країною, яка може стати жертвою ще однієї фінансової кризи [211]. Зокрема такі реформи були проведені керівництвом країни для недопущення у майбутнього фінансових криз: а) реформи, спрямовані на зміцнення правової та регуляторної інфраструктури, б) реформи, здійснені для відновлення фінансового сектора, с) реформи, спрямовані на посилення пруденційного регулювання, d) реформи для зменшення морального ризику, е) реформи для сприяння лібералізації капіталу та f) реформи для посилення корпоративного управління фінансовими установами. Означені реформи мали виклад у межах комплексної реформи фінансового сектору [211].

Також зауважимо, що з попереднього аналізу позитивних практик нами виявлена доцільність впровадження обов'язкових стандартів звітності щодо сталого розвитку, стимулювання «зеленого» фінансування, посилення контролю за ESG-факторами. Проте варто вказати, що окрім позитивного потенціалу, їхнє впровадження має потенційні ризики, зокрема:

– додаткове навантаження на фінансові установи. Наприклад, впровадження нових стандартів, особливо у сфері звітності та ESG-факторів створює ризик зростання витрат банків, які можуть бути переадресовані на клієнтів (у вигляді підвищення тарифів);

– складнощі у впровадженні через нестачу ресурсів. Деякі банки, особливо державної форми власності, можуть не мати достатньо кадрових чи технологічних ресурсів для оперативної адаптації до нових вимог. Це може призвести до нерівності умов на ринку;

– можливі побічні ефекти. Наприклад, стимулювання «зеленого» фінансування може стати причиною тимчасового зниження прибутковості через високі початкові інвестиції у відповідні проєкти;

– надмірний контроль за ESG-факторами може створювати регуляторний тиск, що знижуватиме інноваційний потенціал банків;

– у чинному законодавстві наявні прогалини, які можуть негативно впливати на задекларовані цілі необхідних до впровадження оптимізацій.

Для мінімізації означених ризиків, на нашу думку, необхідно:

- 1) забезпечити підтримку банків з боку держави, зокрема через надання грантів чи субсидій на адаптацію до нових стандартів;
- 2) розробити диференційований підхід до впровадження стандартів для великих і малих банків, державних та комерційних банків;
- 3) передбачити пілотні проєкти впровадження заходів, що дозволить оцінити їх ефективність і виявити потенційні проблеми до широкомасштабної реалізації;
- 4) залучити міжнародну технічну допомогу та експертів для розробки рекомендацій із врахуванням найкращих практик.

Отже, сучасний стан реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України демонструє значні позитивні результати, однак досі не може вбачатись таким, що є достатньо функціональним. Тому до комплексу заходів, які мають оптимізувати його зміст, тим самим підвищити безпеку банківського сектору,

зміцнити споживчу довіру й наблизити інтеграцію України до глобальних ініціатив сталого фінансування відносимо:

– посилення факторів стійкості – підвищення ефективності чинного законодавства у спосіб: 1) встановлення обов'язкових вимог до розкриття інформації про ESG-фактори, зокрема у фінансовій звітності банків; 2) створення державних програм підтримки зелених банків, які кредитують проекти щодо впровадження відновлюваних джерел енергії або енергоефективні проекти, екологічну модернізацію підприємств та надання податкових пільг таким банкам; 3) запровадження спеціальних механізмів і стандартів для оцінки та контролю зелених облігацій та інших фінансових інструментів сталого розвитку; 4) створення єдиного реєстру зелених проектів і посилення нагляду за їх відповідністю заявленим стандартам; 5) розроблення національних стандартів звітності щодо сталого розвитку відповідно до міжнародних практик: Глобальна ініціатива звітності (GRI), Рада стандартів бухгалтерського обліку сталого розвитку (SASB) і Цільова група з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD); 6) упровадження обов'язкової звітності щодо соціальної відповідальності та сталого розвитку для банків, зокрема звітів за стандартами CSRD і SFDR; 7) надання державних грантів, субсидій або пільгових умов для банків, які активно впроваджують ESG-принципи у своїй діяльності; 8) розроблення навчальних програм для працівників банківського сектору, спрямованих на інтеграцію ESG-принципів у бізнес-моделі та проведення інформаційних кампаній серед клієнтів банків щодо переваг зелених фінансів; 9) створення платформи для консультацій з представниками громадянського суспільства, бізнесу та міжнародних організацій щодо питань сталого розвитку банківської системи; 10) проведення публічного моніторингу діяльності банків у сфері сталого розвитку через відповідні державні органи; 11) запровадження механізмів підтримки банків у періоди екологічних та соціальних криз, зокрема шляхом надання додаткового рефінансування на пільгових умовах та розроблення стратегії швидкого реагування на ризики, пов'язані з

кліматичними змінами або соціальними конфліктами, які можуть вплинути на стабільність банківської системи; 12) розширення міжнародного співробітництва для залучення технічної допомоги та фінансування у сфері сталого розвитку банківської системи й інтегрування її до глобальних ініціатив сталого фінансування, таких як Принципи відповідального банкінгу (UNEP FI); 13) упровадження інноваційних технологій для зниження операційних витрат і споживання ресурсів у банківській діяльності, зокрема з використанням блокчейн-технології для прозорого моніторингу сталих інвестицій;

– оптимізацію інституційного компонента щодо окремих питань діяльності Національного банку України – наприклад, впровадження ефективних інструментів протидії ризикам банківського сектору (кіберризикам, кредитним та ринковим ризикам, операційними ризиками, ризиками ліквідності тощо);

– інтегрування до ринку ЄС – удосконалення ризикорієнтованого підходу, розвиток фінансової інклюзії, підвищення фінансової грамотності населення тощо.

Таким чином, належно організований адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України має розв'язати проблеми:

- 1) забезпечення безпеки банківського сектору України;
- 2) унормування та узгодження норм банківського й воєнного законодавства;
- 3) споживчої довіри за умов кризових подій та явищ;
- 4) цифрової трансформації банківського сектору;
- 5) інтегрування до ринку ЄС.

Висновки до Розділу 3

1. Визначено, що категорія «контроль» може застосовуватись для:

– вивчення достатності й актуальності нормативно-правового забезпечення питань регулювання процедур створення та функціонування банків в Україні. Наприклад: 1) аналіз відповідності законодавства міжнародним стандартам – оцінка, наскільки національне банківське законодавство узгоджується з вимогами Базельських принципів банківського нагляду, директивами ЄС та стандартами міжнародних фінансових організацій; 2) оцінка ефективності правового регулювання – вивчення нормативних актів щодо процедур створення банків, їх реєстрації, ліцензування та функціонування з точки зору їхньої здатності запобігати ризикам, фінансовим зловживанням і кризовим явищам; 3) моніторинг змін у законодавстві та їх впливу на банківський сектор – дослідження частоти, обґрунтованості та наслідків законодавчих змін, які впливають на регулювання банківської діяльності, зокрема в умовах сучасних викликів (воєнний стан, макроекономічна нестабільність, цифровізація фінансових послуг тощо); 4) оцінка дієвості механізмів контролю та нагляду за банківською діяльністю – аналіз інструментів, які використовують регуляторні органи з метою забезпечення стабільності банківської системи, запобігання банкрутствам та захисту інтересів вкладників; 5) дослідження адміністративно-правових процедур у банківській діяльності – наприклад, виявлення прогалин і колізій у нормативно-правовому забезпеченні процедур відкриття, реорганізації та ліквідації банків, що може впливати на їхню прозорість і ефективність;

– вивчення ефективності повноважень органів влади, особливостей їхньої реалізації як органів контролю за станом фінансового розвитку України. Наприклад: 1) аналіз законодавчого регулювання повноважень контролюючих органів – дослідження нормативно-правової бази, яка визначає компетенцію та

функції Національного банку України, Міністерства фінансів, Державної податкової служби, Державної аудиторської служби та інших органів у сфері фінансового контролю; 2) оцінка ефективності здійснення контрольних функцій – аналіз реальних механізмів та інструментів, які застосовуються органами влади для контролю за фінансовими потоками, забезпечення фінансової стабільності, боротьби з економічними злочинами (відмиванням коштів, ухиленням від податків, фінансуванню тероризму тощо); 3) дослідження відповідності контрольних заходів міжнародним стандартам – оцінка відповідності діяльності українських контролюючих органів вимогам Міжнародного валютного фонду, Світового банку, FATF (Групи з протидії фінансуванню тероризму) та інших міжнародних інституцій; 4) моніторинг впливу контрольних заходів на фінансовий розвиток держави – дослідження, наскільки контрольні функції державних органів сприяють чи, навпаки, обмежують економічне зростання, доступність фінансових послуг, приплив інвестицій, розвиток банківської системи та ринків капіталу; 5) вивчення взаємодії органів влади в процесі фінансового контролю – аналіз координації між різними органами контролю (Національний банк, Міністерство фінансів, Державна податкова служба, Антимонопольний комітет тощо) для забезпечення ефективного моніторингу, запобігання корупційним схемам та ухиленню від сплати податків; 6) дослідження проблем і ризиків у реалізації контрольних функцій – виявлення адміністративних бар'єрів, надмірного регулювання, неефективності окремих контрольних процедур, що можуть перешкоджати розвитку банківської сфери та економіки загалом);

– аналізу прийнятих рішень і застосованих заходів, спрямованих на:

1) ідентифікацію та оцінку ризиків у фінансовому секторі – виявлення макроекономічних і системних загроз, таких як банківська криза, валютні коливання, фінансова нестабільність, зовнішні економічні шоки з метою розробки механізмів нейтралізації їх негативного впливу; 2) моніторинг діяльності банківських установ – аналіз роботи банків на предмет відповідності їхніх дій законодавству, фінансовій дисципліні та регуляторним

вимогам; 3) оцінку ефективності державних антикризових заходів – вивчення впливу рішень щодо підтримки ліквідності банків, реструктуризації проблемних активів, рекапіталізації банків та впровадження механізмів фінансової стабілізації; 4) аналіз політики регулювання та контролю банківського сектору – оцінка ефективності інструментів, які використовуються для забезпечення стабільності банківської системи, включаючи макропруденційне регулювання, механізми контролю за капіталом, ліквідністю та кредитними ризиками; 5) дослідження дій регуляторів у кризових умовах – вивчення рішень, що приймаються в період економічної нестабільності, таких як запровадження тимчасових адміністрацій у проблемних банках, контроль за курсовою політикою, емісія додаткової ліквідності, зміна облікової ставки; б) виявлення системних проблем і розробки стратегій їх подолання – дослідження негативних тенденцій у фінансовому секторі, причин банкрутства банків, відтоку капіталу, проблеми неповернення кредитів та пошук ефективних методів їхнього вирішення; 7) контроль за дотриманням міжнародних стандартів фінансової стабільності – аналіз відповідності державної політики рекомендаціям Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Базельського комітету з банківського нагляду та інших міжнародних фінансових інституцій.

2. Констатовано, що наразі питання розподілу функціональних обов'язків органів влади щодо забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є питанням подвійного змісту. З одного боку, це сфера відання Національного банку України, який виконує функції регулювання та нагляду за діяльністю банків, а з іншого – парламент, уряд та інші органи державної влади, які беруть участь у формуванні економічної політики, політики сталого розвитку, європейської інтеграції України, захисту критичної інфраструктури тощо, прямо чи опосередковано чинять нормативний вплив на процедури функціонування банківської системи.

3. Зауважено, що банківський сектор не позбавлений наявності низки правових та організаційних проблем розвитку. Повномасштабне вторгнення

росії на територію України є вагомим фактором, що зумовив напружені умови функціонування банківської системи, проте не єдиним з таких, адже досі відзначається уповільнення економічного зростання. Підтримано науковий підхід, який обґрунтовує виняткове значення облікової ставки Національного банку для аналізу стану розвитку банківської системи України, останні показники якої свідчать про поступове покращення макроекономічної стабільності в країні.

4. Серед проблем регулювання процедур контролю за створенням та функціонуванням банків в Україні виділено системні (наприклад, необхідність ефективного захисту банківської інфраструктури від хакерських атак або загалом недостатня адаптація українського законодавства до сучасних міжнародних стандартів) і ситуативні (наприклад, ліквідність банківського сектору).

5. Доведено, що з-поміж іншого контроль охоплює перевірку екологічної (зменшення впливу на довкілля), соціальної (права людини, соціальна відповідальність) та управлінської (прозорість, підзвітність) складових діяльності банків. Акцентовано на профілактичному підході, який спрямований на виявлення ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами, соціальною нестабільністю або неналежним управлінням, із метою їх попередження. Доведено, що використання технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн або великі дані, для автоматизації процесів контролю забезпечують прозорість моніторингу сталих ініціатив.

6. Констатується, що євроінтеграційні процеси є одним з основних чинників динамічності вітчизняного законодавства, що пов'язано як з імплементуванням положень європейських та міжнародних актів, так і корегуванням прийнятих норм через виявлені прогалини або невідповідності в процесі їх практичного застосування (у тому числі з боку уповноважених європейських інституцій).

7. Виявлено щонайменше тривекторну систему способів удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та

стабільності банківської системи України з уточненням про основні напрями такої діяльності, які передбачені чинними планово-стратегічними документами. Доповнено їхній перелік необхідністю вирішення проблем:

- 1) відсутності чітких вимог до управління ризиками в банківських установах;
- 2) недостатньої уваги до контролю щодо корпоративного управління в банках, включаючи прозорість структури власності та відповідальність керівництва;
- 3) відсутності механізмів раннього виявлення та запобігання кризовим явищам;
- 4) обмеженого регулювання аспектів взаємодії між банками та небанківськими фінансовими установами;
- 5) недостатньої деталізації вимог до капіталізації банків;
- 6) відсутності механізмів координації між різними регуляторами фінансового ринку;
- 7) обмеженого регулювання питань кібербезпеки та інформаційної безпеки.

8. У контексті уточнення необхідності впровадження обов'язкових стандартів звітності щодо сталого розвитку, стимулювання «зеленого» фінансування, посилення контролю за ESG-факторами, зауважено про потенційні ризики від таких оптимізацій, зокрема: додаткове навантаження на фінансові установи, складнощі у впровадженні через нестачу ресурсів, можливі побічні ефекти тощо. Для мінімізації таких ризиків запропоновано:

- 1) забезпечити підтримку банків з боку держави, зокрема через надання грантів чи субсидій на адаптацію до нових стандартів;
- 2) розробити диференційований підхід до впровадження стандартів для великих і малих банків, державних та комерційних банків;
- 3) передбачити пілотні проекти впровадження заходів, що дозволить оцінити їх ефективність і виявити потенційні проблеми до широкомасштабної реалізації;
- 4) залучити міжнародну технічну допомогу та експертів для розробки рекомендацій із врахуванням найкращих практик.

9. Доведено, що сучасний стан реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України демонструє значні позитивні результати, однак досі не може вбачатись таким, що є достатньо функціональним. Тому до комплексу заходів,

які мають оптимізувати його зміст, тим самим підвищити безпеку банківського сектору, зміцнити споживчу довіру й наблизити інтеграцію України до глобальних ініціатив сталого фінансування віднесено:

– посилення факторів стійкості – підвищення ефективності чинного законодавства у спосіб: 1) встановлення обов'язкових вимог до розкриття інформації про ESG-фактори, зокрема у фінансовій звітності банків; 2) створення державних програм підтримки зелених банків, які кредитують проекти щодо впровадження відновлюваних джерел енергії або енергоефективні проекти, екологічну модернізацію підприємств та надання податкових пільг таким банкам; 3) запровадження спеціальних механізмів і стандартів для оцінки та контролю зелених облігацій та інших фінансових інструментів сталого розвитку; 4) створення єдиного реєстру зелених проєктів і посилення нагляду за їх відповідністю заявленим стандартам; 5) розроблення національних стандартів звітності щодо сталого розвитку відповідно до міжнародних практик: Глобальна ініціатива звітності (GRI), Рада стандартів бухгалтерського обліку сталого розвитку (SASB) і Цільова група з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD); 6) упровадження обов'язкової звітності щодо соціальної відповідальності та сталого розвитку для банків, зокрема звітів за стандартами CSRD і SFDR; 7) надання державних грантів, субсидій або пільгових умов для банків, які активно впроваджують ESG-принципи у своїй діяльності; 8) розроблення навчальних програм для працівників банківського сектору, спрямованих на інтеграцію ESG-принципів у бізнес-моделі та проведення інформаційних кампаній серед клієнтів банків щодо переваг зелених фінансів; 9) створення платформи для консультацій з представниками громадянського суспільства, бізнесу та міжнародних організацій щодо питань сталого розвитку банківської системи; 10) проведення публічного моніторингу діяльності банків у сфері сталого розвитку через відповідні державні органи; 11) запровадження механізмів підтримки банків у періоди екологічних та соціальних криз, зокрема шляхом надання додаткового рефінансування на пільгових умовах та

розроблення стратегії швидкого реагування на ризики, пов'язані з кліматичними змінами або соціальними конфліктами, які можуть вплинути на стабільність банківської системи; 12) розширення міжнародного співробітництва для залучення технічної допомоги та фінансування у сфері сталого розвитку банківської системи й інтегрування її до глобальних ініціатив сталого фінансування, таких як Принципи відповідального банкінгу (UNEP FI); 13) упровадження інноваційних технологій для зниження операційних витрат і споживання ресурсів у банківській діяльності, зокрема з використанням блокчейн-технологій для прозорого моніторингу сталих інвестицій;

– оптимізацію інституційного компонента щодо окремих питань діяльності Національного банку України – наприклад, впровадження ефективних інструментів протидії ризикам банківського сектору (кіберризикам, кредитним та ринковим ризикам, операційними ризиками, ризиками ліквідності тощо);

– інтегрування до ринку ЄС – удосконалення ризикорієнтованого підходу, розвиток фінансової інклюзії, підвищення фінансової грамотності населення тощо.

10. Узагальнено, що належно організований адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України має розв'язати проблеми: 1) забезпечення безпеки банківського сектору України; 2) унормування та узгодження норм банківського й воєнного законодавства; 3) споживчої довіри за умов кризових подій та явищ; 4) цифрової трансформації банківського сектору; 5) інтегрування до ринку ЄС.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу особливостей юридичної природи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України, обґрунтовано практичні рекомендації щодо оптимізації його функціональності. Основні з них такі:

1. З'ясовано, що за сучасних умов та відповідно до функціональних актів провідним завданням Національного банку України є забезпечення фінансової стабільності, сприяння сталому економічному розвитку для зміцнення потенціалу України. Зауважено, що такий вектор розвитку відповідає міжнародному контексту, проте має свої специфічні особливості в національному. Уточнено, що більшість провідних країн світу орієнтовані на концепцію стабільності й сталого розвитку, пройшовши складний шлях трансформацій, подолавши більшість системно наявних загроз і викликів для функціонування власних фінансових систем. Означене було здійснено в спосіб формування та розвитку захисних механізмів, які через певний проміжок часу стали буденним явищем, що доповнилось низкою забезпечувальних механізмів. В Україні ж система захисних заходів досі є недосконалою, що хоч і створює уявлення стійкості розвитку банківського сектору, проте не характеризується повною мірою такими показниками. Сформульовано висновок про те, що питання адміністративно-правового регулювання забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є своєчасним і таким, що нині має низку концептуальних протиріч.

2. Визначено, що адміністративно-правовий механізм як один з різновидів державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи може виявлятися через різноманітні його форми (охоронну, захисну, забезпечувальну, контрольну-наглядову, управлінську тощо). Запропоновано здійснювати розгляд цього механізму через призму особливостей забезпечувальної форми державного регулювання, проте з

урахуванням широкого контексту її змістової інтерпретації, тобто як системи правових, організаційних, нормативних і процедурних заходів, що застосовуються державними органами для забезпечення належного функціонування банківської системи, дотримання законодавчих норм, попередження кризових ситуацій і стимулювання сталого розвитку. Встановлено, що розкриття структури цього адміністративно-правового механізму виключно інструментальним підходом є неповним.

3. Доведено, що безпосередньо мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку й стабільності банківської системи України у жодному спеціалізованому нормативно-правовому акті не визначаються та не конкретизуються. Виявлено, що хоча стабільність банківської системи прямо не зазначена серед цілей сталого розвитку, її досягнення передбачене у контексті глобальних і національних операційних завдань. Адже, мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму у своїй сукупності повинні сприяти зниженню фінансових ризиків, адаптації фінансової системи до сучасних викликів та забезпеченню довіри до банків. Їхнє чітке нормативне закріплення створить нормативно-правову та організаційну основу для ефективного функціонування банківського сектору, яка відповідає принципам прозорості, інноваційності, захисту прав споживачів та інтеграції міжнародних стандартів.

4. Виявлено, що адміністративне законодавство в нормативно-правовому масиві адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи відіграє ключову роль, адже:

- 1) встановлює: порядок реєстрації банківських установ; вимоги до їх діяльності; механізми нагляду й контролю; сприяє створенню умов для прозорості та передбачуваної роботи банків, що є основою їхньої стабільності;
- 2) забезпечує захист прав клієнтів банківської системи, зокрема вкладників, шляхом: запровадження механізмів компенсації втрат; регулювання відповідальності банків за порушення фінансових зобов'язань; встановлення гарантій безпеки депозитів;
- 3) здійснює регулювання в кризових ситуаціях:

вводяться антикризові заходи; забезпечується реструктуризація проблемних банків; впроваджуються механізми ліквідації неплатоспроможних установ з мінімізацією втрат для економіки; 4) дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку у функціонування банків шляхом: підтримки «зелених» фінансів; впровадження стандартів ESG (екологічна, соціальна та управлінська відповідальність); стимулювання інновацій у фінансових послугах; 5) застосовуючи адміністративний примус, сприяє забезпеченню сталого розвитку та стабільності банківської системи.

5. Констатовано, що система суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є комплексною і багатогранною, оскільки об'єднує не лише представників публічного управління та адміністрування, а й організації, що здійснюють функції нагляду, контролю, регулювання та підтримки фінансової стабільності. До основних з таких належать Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, інші органи фінансового регулювання та контролю. Так, Національний банк України та його колегіальні органи забезпечують впровадження грошово-кредитної політики, регулюють діяльність банків, забезпечують фінансову стабільність і виконують функцію кредитора останньої інстанції; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує захист прав вкладників тим самим підтримує довіру до банківської системи через виплати гарантованих компенсацій; державні органи регулювання фінансового сектору (Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Державна служба фінансового моніторингу) забезпечують інтеграцію фінансової системи у світові стандарти, протидію відмиванню коштів та виконання зобов'язань перед міжнародними організаціями.

6. Зазначено, що наукова доктрина адміністративного права продовжує розвивати підходи до визначення адміністративно-правових інструментів, які є засобами практичної реалізації управлінських рішень і забезпечення ефективного публічного управління. Попри різноманітність теоретичних позицій, ключовим залишається розуміння інструментів публічного

управління як комплексу правових засобів, методів і прийомів, що регулюють діяльність публічної адміністрації для досягнення визначених цілей. Водночас паралельно розвивається теорія інструментарію діяльності публічної адміністрації та адміністративно-правових інструментів досягнення визначених пріоритетів. Зауважено, що в контексті порушених питань адміністративно-правові інструменти доречніше розглядати під кутом зору подвійного змісту.

7. Обґрунтовано, що адміністративні процедури забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України є невід'ємним елементом відповідного адміністративно-правового механізму, адже це гарант того, що регулятивні й організаційні правовідносини його складу є структурованими, регламентованими та передбачуваними у розвитку, а також збалансованими в контексті ідейно-концепційного змісту, який забезпечує баланс між економічною доцільністю та захистом інтересів усіх учасників фінансово-правових відносин банківської системи України.

8. Зауважено, що контроль охоплює перевірку екологічної (зменшення впливу на довкілля), соціальної (права людини, соціальна відповідальність) та управлінської (прозорість, підзвітність) складових діяльності банків. Акцентовано на профілактичному підході, який спрямований на виявлення ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами, соціальною нестабільністю або неналежним управлінням, із метою їх попередження. Доведено, що використання технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн або великі дані, для автоматизації процесів контролю забезпечують прозорість моніторингу сталих ініціатив.

9. Доведено, що євроінтеграційні процеси є одним з основних чинників динамічності вітчизняного законодавства, що пов'язано як з імплементацією положень європейських та міжнародних актів, так і корегуванням прийнятих норм через виявлені прогалини або невідповідності в процесі їх практичного застосування (у тому числі з боку уповноважених європейських інституцій). Обґрунтовано, що сучасний стан реалізації

адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України демонструє значні позитивні результати, однак досі не може вбачатись таким, що є достатньо функціональним. Визначено комплекс заходів (наприклад, упровадження обов'язкових стандартів звітності щодо сталого розвитку, стимулювання «зеленого» фінансування, посилення контролю за ESG-факторами, створення платформ для міжнародної співпраці), які мають оптимізувати його зміст, тим самим підвищити безпеку банківського сектору, зміцнити споживчу довіру й наблизити інтеграцію України до глобальних ініціатив сталого фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2022. 241 с.
2. Адміністративне право України в сучасних умовах виклики початку XXI століття: монографія. За заг. ред. Галуцька В. В. Херсон: Херсонська міська друкарня, 2010. 376 с.
3. Адміністративне право України. За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
4. Адміністративне право України. Повний курс. Демський П. та ін.; за ред. В. Галуцько. Херсон: Олді-плюс, 2018. 446 с.
5. Адміністративне право України. Повний курс. Видання друге. Олді-плюс, 2019. 520 с.
6. Адміністративне право України. Укл. Галуцько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короед С. О. Херсон: ХМД, 2013. Т. 1: Заг. адміністративне право. Акад. курс. 393с.
7. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право. Галуцько В. В., Курило В. І., Короед С. О. та ін. Херсон: ХМД, 2015. 272 с.
8. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 38 с.
9. Арістова А., Мазур Г. Інструментарій державного антикризового управління в банківському секторі. *Вісник КНТЕУ*, 2010. № 2. С. 88–102.
10. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія Дзюблюк О. В., Адамик Б. П., Балянт Г. Р. та ін. Тернопіль: Астон, 2012. 358 с.
11. Банківське регулювання і нагляд. Методологія та практика. Монографія за ред. Коваленко В. В. Одеса: Атлант, 2013. 492 с.

12. Банківський нагляд. Національний банк України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about>
13. Барсуков К. В. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2010. 20с.
14. Білак М. Запровадження європейської доктрини «правова процедура» (fair procedure) у практиці Касаційного адміністративного суду. Верховний Суд України офіційний сайт, 2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/760829/>
15. Борисов І. В. Правовий статус фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук. практ. конф. Харків, 2016. С. 240–244. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12653/1/Borysov.pdf>
16. Бортник Н. П., Єсімов С. С. Банківська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Наше право*, 2019. № 1. С. 175–182. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3088/1/%D1%94%D1%81%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%B2%202.pdf>
17. Буга Г. С. Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404с.
18. Буга Г. С. Заходи адміністративного примусу у сфері діяльності небанківських фінансових установ. Електронне наукове видання «*Аналітично-порівняльне правознавство*», 2024. С. 131–136.
19. В Ощадбанку стався технічний збій: клієнти скаржаться на роботу сервісів. Мінфін, 2022. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/09/01/91503987/>
20. Вдарити по центру банківських операцій. Чи можуть російські терористи «покласти» банки? ЕП, 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/12/15/695046/>

21. Ведерніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави і права. Київ: Знання, 2008. 333 с. URL: https://pidruchniki.com/15660212/pravo/popyattia_osnovni_elementi_mehanizmu_pravovogo_regulyuvannya
22. Великий тлумачний словник сучасної української мови. з дод., допов. та CD. уклад. і голов. ред. Бусел В. Т. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
23. Версаль Н. І., Дорошенко Т. В. Теорія кредиту. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 483 с.
24. Визначений перелік банків, що є об'єктами критичної інфраструктури в банківській системі України. Національний банк України, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/viznacheniy-perelik-bankiv-scho-ye-obyektami-kritichnoyi-infrastrukturi-v-bankivskiy-sistemi-ukrayini>
25. Вишнева А. В. Адміністративно-правовий статус органів суддівського врядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2021. 218 с.
26. Встановлено додаткові вимоги щодо здійснення банками фінансового моніторингу. Національний банк України, 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vstanovleno-dodatkoviy-vimogi-schodo-zdiysnennya-bankami-finansovogo-monitoringu>
27. Григорчак І. М. Взаємодія політичної та адміністративної еліт в умовах демократичного врядування в Україні: дис. ... канд. з держ. управл.; 25.00.01. Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2014. 281с.
28. Гриньов В. М. Державне регулювання економіки. Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2004. 756 с.
29. Грошово-кредитна та фінансова статистика: липень 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2024-07.pdf?v=9
30. Галітчі С. Оцінка найкращих європейських практик співпраці та проведення консультацій національних парламентів з урядами щодо

законодавчого циклу. Інтерньюз Україна, 2023. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/Materials/Galitchi-legislative-cycle.pdf>

31. Де Хаас Ральф Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. Економічна правда, 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/5/695722/>

32. Денькович Я. Уповільнення зростання економіки та понад 46 гривень за долар прогноз уряду на наступні декілька років. TSN, 2024. URL: <https://tsn.ua/groshi/upovilnennya-rostu-ekonomiki-ta-ponad-46-griven-za-dolar-prognoz-uryadu-na-nastupni-dekilka-rokiv-2611863.html>

33. Деревянко Н. З. Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні: дис. ... док-ра філос. спец. 081 «Право». Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2021.

34. Держспецзв'язку підготувала Методичні рекомендації для розробки місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури. Держспецзв'язку. gov.ua, 2023. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/derzhspetszv-yazku-pidgotuvala-metodichni-rekomendaciyi-dlya-rozrobki-miscevikh-program-zabezpechennya-bezpeki-ta-stiikosti-kritichnoyi-infrastrukturi>

35. Дрозд О. Ю., Сорока Л. В., Миськів Л. І. Загальнотеоретичні основи концепту «адміністративно-правовий статус державної служби» з оглядом його особливостей на прикладі органів державної виконавчої служби. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2023. №5. С. 506–508.

36. Європейська інтеграція. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/euro-integration>

37. Желінський В. М. Адміністративно-правові засади реєстраційної діяльності Міністерства юстиції України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2020. 234 с.

38. Жук Т. Класифікація суб'єктів сектору безпеки України. Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнар. наук.-практ. конф. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 60–63.

39. Загальне адміністративне право: підручник за заг. ред. Гриценка І. С. К.: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
40. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zauchuk_tdp/part3/1203.htm
41. Замрига А. В. Адміністративно-правове забезпечення господарської діяльності в Україні. Теорія і практика. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 394 с.
42. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності серпень 2022 - липень 2023. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSB_Report%202022-2023.pdf?v=7
43. Здійснено чергові кроки для наближення банківського регулювання до стандартів ЄС. Національний банк України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zdiysнено-cherгови-kroki-dlya-nablijennya-bankivskogo-regulyuvannya-do-standartiv-yes>
44. Зелена угода. Європейський Союз, 2021. URL: <https://eu4ukraine.eu/greengeal-ua>
45. Зеленський ліквідував Нацкомфінпослуг. Укрінформ, 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3055705-zelenskij-likviduvav-nack-omfinposlug.html>
46. Зубко А. О. Адміністративно-правовий статус Департаменту міжнародних спорів Міністерства юстиції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 211 с.
47. Зубко А. О. Дихотомія політичних та адміністративних відносин в Україні. *Право та державне управління*, 2023. № 4. С. 60–65. URL: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.8>
48. Зубко А. О. Концептуальні засади адміністративної політики України: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024. 403 с.

49. Індекс ESG прозорості компаній України 2020. ПАКУ. Центр Розвитку КСВ, Центр міжнар. приват. підприємництва. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>
50. Інфляційний звіт: липень 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q3.pdf?v=9
51. Інші органи виконавчої влади. Державні сайти України, 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog>
52. Казарян О. Г. Фінансове регулювання банківського сектору України. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Чернігів, 2020.
53. Казміришин Е. О. Адміністративно-правові інструменти забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2019. № 5. С. 78–83.
54. Кантор Н. Ю. Механізм адміністративно-правового регулювання та його складові елементи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Вип. 84. Ч. 3. С. 125–129. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/21-2.pdf>
55. Картамишева О. Є. Адміністративно-правове регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2012. 195 с.
56. Кікінчук В. Ю. Поняття, ознаки та види адміністративних процедур. *Право і безпека*, 2020. № 2 (77). С.64–68.
57. Кобко Є.В. Система суб'єктів публічної адміністрації в механізмі реалізації державної політики забезпечення національної безпеки України. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2018. Т.2. № 4. С. 84–89.
58. Коваленко В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи. *Вісник НБУ*, 2013. № 9. С. 126–131.
59. Коваленко Ю. М. Розвиток фінансового сектору економіки в умовах інституційних трансформацій: дис. ... док-ра екон. наук: 08.00.08. Ірпінь, 2014. 517 с.

60. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 239 с.

61. Коваленко Ю. Формування комплементарної моделі фінансового сектора. *Вісник Національного банку України*, 2012. № 7 (197). С. 42–47.

62. Ковальчук Я. Л. Адміністративно-правові засади інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів Національної поліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2024.

63. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

64. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

65. Колос Ю., Гембаровська Я. Новий Закон про страхування: ключові зміни. Європейська Бізнес Асоціація, 2024. URL: <https://eba.com.ua/novuj-zakon-pro-strahuvannya-klyuchovi-zminy/>

66. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

67. Концепція відкритого банкінгу. Національний банк України, 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf

68. Крегул Ю. І., Радченко О. Ю. Захист прав споживачів фінансових послуг. Монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 264 с.

69. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

70. Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006. 210 с.

71. Кукін І. В. Методи та інструменти забезпечення інформаційної безпеки особистості у сфері національної безпеки та її прикордонному секторі. *Право та державне управління*: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. № 4. С. 233–240.
72. Люк І. А. Адміністративно-процедурні засади створення банків в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 Київ, 2019. 231 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/dis_loiuk.pdf
73. Люх В. В. Інструменти адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки держави. *Юридична наука. Адміністративне право і процес*, 2020. № 2(104). С. 237–247.
74. Макаренко І., Серпенінова Ю., Фомінов Р. Звітність про сталий розвиток банків як суб'єктів суспільного інтересу: Порівняльний аналіз ЄС-Україна. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economicsg*, 2024. Вип. 5. 343 с.
75. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
76. Мета і Засоби. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-66645>
77. Мета. Вікіцитат, 2023. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0>
78. Мех Ю. В. Адміністративно-правовий механізм державно-приватного партнерства в секторі безпеки України: дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.07. Кропивницький, 2024.
79. Мовчан Д. В. Стадії реєстраційного провадження органів державної виконавчої влади. *Вісник ХНУВС*, 2010. № 4 (51). ч. 2. С. 25–33.
80. Мороз А. М. Банківська енциклопедія. К.: Ельтон, 1993. 328 с.
81. Мостовий А. М. Адміністративно-правові засади державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2024.

82. Наконечна І. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки в умовах євроінтеграції: питання теорії і практики: дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2023. 412с.

83. Науменко І. С. Місце норм адміністративного права у системі правових засад забезпечення контролю та безпеки у сфері банківської діяльності в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України*, 2024. №1 (31). С. 802–809. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/227/226>

84. Нацбанк відреагував на викриття «Схем» про російських власників мережі мікрокредитів. *Радіо Свобода*, 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-natsbank-mikrokredyty-rosiyski-pasporty/33090130.html>

85. Національний банк продовжує виконувати заплановані заходи у сфері європейської інтеграції. *Національний банк України*, 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjuye-vikonuvati-zaplanovani-zahodi-u-sferi-yevropeyskoyi-integratsiyi>

86. Національний банк ухвалив рішення відкликати банківську ліцензію та ліквідувати АТ “АКБ “Конкорд” URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-uhvaliv-rishennya-vidklikati-bankivsku-litsenziyu-ta-likviduvati-at-akb-konkord>

87. НБУ розпочав процес націоналізації Сенс Банку, раніше Альфа-Банк. *Інтерфакс-Україна*, 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/924069.html>

88. Новий Закон України Про кредитні спілки: перспективи і виклики. *Кредитна спілка "Єднання через Природний Закон"*, 2024. URL: <https://kreditnaspilka.com/article/novyj-zakon-ukrayiny-pro-kredytni-spilky-perspektyvy-i-vyklyky/>

89. Облікова ставка Національного банку. *Національний банк України*, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>

90. Облікова ставка. *Фінансова абетка. Суспільне: новини*, 2019. URL: <https://suspilne.media/2079-oblikova-stavka-finansova-abetka/>

91. Огляд банківського сектору, травень 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-05.pdf?v=9
92. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні 16.07.2023-15.08.2023 року. Національний інститут стратегічних досліджень, 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-14>
93. Оксін В. Адміністративно-правове регулювання банківської системи: Деякі теоретичні аспекти. *Адміністративне право і процес*, 2014. № 3(9). С. 113–118.
94. Оксін В. Ю. Межі адміністративно-правового регулювання банківської системи. *Митна справа*, 2014. № 1(91). С. 225–231.
95. Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2021. 498 с.
96. Олькіна О. Поняття та механізм реалізації права особи на захист та правову допомогу. *Актуальні проблеми держави і права*, 2017. Вип. 67. С. 242–248.
97. Опитування про банківське фондування, III квартал 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BFS_2024-Q3.pdf?v=9
98. Опитування про системні ризики фінансового сектору: травень 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Risk_Survey_2024-H1.pdf?v=9
99. Опора для бізнесу. Кредитні спілки як альтернатива банкам у кредитуванні мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні. *Forbes.ua*, 2024. URL: <https://forbes.ua/money/opora-dlya-biznesu-kreditni-spilki-yak-alternativa-bankam-u-kredituvanni-mikro-malogo-ta-serednogo-pidpriemnitstva-v-ukraini-12112024-24282>

100. Осадчий А. Правові процедури у публічному адмініструванні. *Юридичний вісник*, 2021. № 6. С. 103–111. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2021/12.pdf

101. Осіпов Ю. Сутність механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду. *Наукові записки. Серія: Право*, 2020. Вип. 8. Спецвипуск. С. 262–266.

102. Пастух І. Д. Адміністративно-правові засоби адміністрування конфлікту інтересів у публічно-правових відносинах. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. № 9. С. 260–263. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/65.pdf

103. Патерило І. В. Проблеми сучасного розуміння інструментів діяльності публічної адміністрації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2014. Т. 1. С. 97–100.

104. План для 2024-2027 Ukraine Facility. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу, 2024. 380 с. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

105. Політика з розвитку сталого фінансування. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=9

106. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=7

107. Правова процедура (fair procedure – справедлива процедура), 2020 URL: <https://www.dmlawyer.top/ru/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B4%D1%83%D1%80%D0%B0-fair-procedure-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%80/>

108. Прес-центру ПУМБ. ПУМБ, 2023. URL: <https://about.pumb.ua/presscenter/news/item/6965-vnasldok-ataki-rf-poshkodzheno-vddlennya-pumb-u-za>

109. Приходько А. А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидія корупції в Україні за умов євроінтеграції. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпро, 2020. 485 с.

110. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*, 2013. № 15/2013. С. 6–8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/3.pdf

111. Про адміністративну процедуру. Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

112. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

113. Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію Акціонерного Товариства "Комерційний банк "земельний капітал". Рішення Правління Національного банку України від 09.09.2021 р. № 469-рш. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr469500-21#Text>

114. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

115. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15#Text>

116. Про затвердження Положення про авторизацію надавачів фінансових послуг та умови здійснення ними діяльності з надання фінансових послуг. Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2023 р. №

199. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0199500-23#Text>

117. Про затвердження Положення про вимоги до системи управління кредитною спілкою. Постанова Правління Національного банку України від 02.02.2024 р. № 15. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015500-24#Text>

118. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України коригувальних заходів, заходів раннього втручання, заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг: Постанова Правління Національного банку України від 25.12.2023 р. № 183. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0183500-23#Text>

119. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу: Постанова Правління Національного банку України від 17.08.2012 р. № 346. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12/ed20240805#Text>

120. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Правління Національного банку України від 19.05.2020 р. №65. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>

121. Про затвердження Положення про ліцензування банків: Постанова Правління національного банку України від 22.12.2018 р. № 149. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text>

122. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>

123. Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків: Постанова Правління Національного банку України від

25.12.2014 р. № 863. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14#Text>

124. Про затвердження Положення про порядок здійснення Національним банком України наглядових функцій щодо банків, діяльність яких пов'язана з державною таємницею: Постанова Правління Національного банку України від 28.12.2002 р. № 538. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-03#Text>

125. Про затвердження Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків: Постанова Правління Національного банку України від 17.11.1997 р. № 380. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0486500-97#Text>

126. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 р. № 189. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>

127. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

128. Про кредитні спілки: Закон України від 14.07.2023 р. № 3254-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#Text>

129. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

130. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку: Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1063/2011. Верховна Рада

України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011#Text>

131. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану: Постанова Правління Національного банку від 24.02.2022 р. № 22. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text>

132. Про Раду з фінансової стабільності: Указ Президента України від 24.03.2015 р. № 170/2015. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170/2015#Text>

133. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.05.2021 р. «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>

134. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20.08.2021 р. «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>

135. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

136. Про системно важливі банки. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib>

137. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. №4452-VI. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

138. Про Стратегію національної безпеки України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р., введене в дію Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. Офіційне інтернет-

представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

139. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

140. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Проект Закону України від 07.08.2018 р. № 9015. Liga 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=357>

141. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

142. Про утворення Державної служби захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної системи стійкості України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2022 р. № 787. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2022-%D0%BF#Text>

143. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>

144. Про фінансову стабільність. Національний банк України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>

145. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

146. Рада з фінансової стабільності. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/radafinstab>

147. Радченко О. Ю. До питання визначення принципів адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів фінансових

послуг. Актуальні проблеми законодавства: пріоритетні напрями його вдосконалення. Одеса: ГО «Причорномор. фундац. права», 2014. С. 95–97.

148. Резнік О. Сутність та структура адміністративно-правового механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2018. № 2-2(30). С. 69–72.

149. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС. Урядовий портал, 2018. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/legal_approximation_guidelines_ukr_new.pdf

150. Світові фінансово-економічні кризи. Finance UA, 2023. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/finansovo-ekonomiczni-kryzy>

151. Ситник Г. Державне управління у сфері національної безпеки концептуальні та організаційно-правові засади. К.: НАДУ, 2012. 544 с.

152. Сорока Л. Стійкий розвиток космічної діяльності як основа економічного розвитку країни. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: електронне наукове видання, 2020. № 2(8).

153. Соціально-економічні наслідки політичної нестабільності, що виникла після підписання Указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради було обговорено на розширеному засіданні Комітету з питань економічної політики. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/10355.html>

154. Стабільність. Словник іншомовних слів, 2024. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=17190&action=show>

155. Сталий розвиток. АТ «Укрсиббанк», 2024. URL: <https://surl.li/ontdcl>

156. Сталий розвиток. Центр екологічної сертифікації та маркування, 2024. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok>

157. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. Національний банк України, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru>

ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voyennogo-stanu

158. Стечишин Т. Б., Дідик М. М. Забезпечення стабільності банківської системи в умовах фінансової кризи. *Економіка і суспільство*, 2018. №16. С. 808–817.

159. Стратегічні кроки ОТП Bank на шляху до сталого розвитку. ОТП Bank, 2024. URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/sustainability/esg-strategy/>

160. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (припинена у 2023 році). Офіційне інтернет-представництво Національного банку України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/develop-strategy2023>

161. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України за підтримки USAID, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=7

162. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Програма розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду в рамках проекту "Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України", 2017. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

163. Страхування. Національний банк України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance>

164. Тащишин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2009.

165. Тимофіїв О. С. Особливості державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. *KELM*, 2024. № 3 (63). С. 230–234.

166. Тимофіїв О. С. Поняття та сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи України. *Право та державне управління*, 2024. № 2. С. 393–398.

167. Тимофіїв О. С. Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Держава та регіони*, 2024. № 3 (85). С. 132–138. (Серія «Право»).

168. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правовий механізм як один із різновидом державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи: поняття та особливості. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2024. Вип. 4. С. 132–136.

169. Тимофіїв О. С. Нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України та місце в ньому адміністративного законодавства. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2024. Вип. 5. С. 177–181.

170. Тимофіїв О. С. Статус суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

171. Тимофіїв О. С. Правовий статус національного банку України як основного суб'єкта забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 07–08 лют. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 71–73.

172. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правове регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 04–05 черв. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 98–100.

173. Тиндик Н. П. Адміністративно-правовий механізм регулювання міграції в Україні: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2009. 40 с.

174. Толкованов В. Розвиток і впровадження інструментів політики державного управління: вітчизняний та зарубіжний досвід. Демократичне врядування. *Науковий вісник*, 2013. Вип. 12.

175. У Чернігові підірвали відділення банку «Південний». Мінфін, 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/05/06/126367313/>

176. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Міжнародний документ від 27.06.2014 р. № 984_011. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

177. Україна починає будувати систему захисту критичної інфраструктури відповідно до найкращих світових практик та чинних вимог європейського законодавства. Держспецзв'язку, 2023. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-pochinaye-buduvati-sistemu-zakhistu-kritichnoyi-infrastrukturi-vidpovidno-do-naikrashikh-svitovikh-praktik-ta-chinnikh-vimog-yevropeiskogo-zakonodavstva>

178. Федорущенко Б. В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України: дис. ... док-ра філос. з галузі знань 07 «Управління та адміністрування», за спец. 072 «Фінанси, банківська, справа та страхування». Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2023.

179. Фінансова фортеця України. Річний звіт 2023. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf?v=9

180. Функція. Slovaronline, 2024. URL: <https://1531.slovaronline.com/186833-%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F>

181. Центр кіберзахисту Національного банку України. Національний банк України, 2024. URL: <https://cyber.bank.gov.ua/>

182. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

183. Чернишова О. Б., Чорновол А. О., Мирончук В. М. Функціонування фінансового сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022. №38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1304/1257>

184. Чуб О. О. Розвиток банківської системи України в умовах глобалізації. дис. ... док-ра екон. наук: 08.00.08. Гроші фінанси і кредит. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2010.

185. Чуйко З. Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 2006. № 8. С. 81–89.

186. Шарук О. Г. Механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024.

187. Шахов В., Мадіссон В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2013. № 2. С. 44–56.

188. Шкарупа В. К., Лагода О. С. Адміністративна процедура та її значення та місце в адміністративно-процесуальній діяльності. *Право України*, 2006. №4. С. 12–14.

189. Штучний В. В. Адміністративно-правові засади підготовки кадрів управління державної охорони України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2015. 204 с.

190. Шумейко Т. А. Загальні завдання адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*, 2020. № 9(111). С. 92–98.

191. Шумейко Т. А., Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*, 2020. № 8(110). С. 169–176.
192. Що таке Цілі сталого розвитку? United Nations Development Programme, 2024. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>
193. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: вересень 2024 року. Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MMR_2024-09.pdf?v=9
194. Юрко В. В. Адміністративно-правовий механізм планування містобудування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024.
195. Яра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2019. №1. С. 25–32.
196. About the FSB. Financial Stability Board, 2024. URL: <https://www.fsb.org/about/>
197. Addula, Santosh Reddy, Karthik Meduri, Geeta Sandeep Nadella, Hari Gonaygunta. AI and Blockchain in Finance: Opportunities and Challenges for the Banking Sector. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering*, 2024. Vol. 13, Issue 2, February. URL: https://www.researchgate.net/publication/378635286_AI_and_Blockchain_in_Finance_Opportunities_and_Challenges_for_the_Banking_Sector
198. Barna, Marta, Nadiya Ruschyshyn. Banking system of the country: elements, functions and potential in ensuring economic growth. *Scientific Horizons*, 2020, Vol. 23, №. 10. 54–67. URL: https://www.researchgate.net/publication/349018905_Banking_system_of_the_country_Elements_functions_and_potential_in_ensuring_economic_growth
199. CT Greenbank, 2023. URL: <https://www.ctgreenbank.com/>

200. Directive on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive). European Commission, 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/nis2-directive>
201. Function. LSDData, 2024. URL: <https://www.lsd.law/define/function>
202. Function. The Law Dictionary, 2024. URL: <https://thelawdictionary.org/function/>
203. Galligan D. J. Due Process and Fair Procedures. A Study of Administrative Procedures. Oxford University Press Inc., New York. Reprinted, 2004. p.8.
204. Green Banks. The National Renewable Energy Laboratory is a national laboratory of the U.S. Department of Energy, Office of Energy Efficiency and Renewable Energy, operated by the Alliance for Sustainable Energy LLC., 2020. URL: <https://www.nrel.gov/state-local-tribal/basics-green-banks.html>
205. History of the FSB. Financial Stability Board, 2024. URL: <https://www.fsb.org/about/history-of-the-fsb/>
206. Hong-Bum Kim and Chung H. Lee. Financial Reform, Institutional Interdependency, and Supervisory Failure in Postcrisis Korea. *Journal of East Asian Studies*, 2006. Vol. 6. №. 3. pp. 409–431. URL: <https://www.jstor.org/stable/23417936>
207. Impact Analysis. United Nations Environment Programme - Finance Initiative, 2024. URL: <https://www.unepfi.org/banking/resources-for-implementation/impact-analysis/>
208. Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Financial Market Conditions and Resilience Assessment of Global Financial Markets. OECD, 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/05/impacts-of-the-russian-invasion-of-ukraine-on-financial-market-conditions-and-resilience_a29d11b1/879c9322-en.pdf
209. Jager, Nadine. The key links between CSRD and SFDR. Atlas Metrics GmbH, 2024. URL: <https://www.atlasmetrics.io/blog/the-key-links-between-csrd-and-sfdr>

210. Keynes, John Maynard. The General Theory of Employment, Interest, and Money, 1936. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_keynestheoryofemployment.pdf

211. Kim Kihwan. The 1997-98 Korean Financial Crisis: Causes, Policy Response, and Lessons. Singapore July 10-11, 2006. URL: <https://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2006/cpem/pdf/kihwan.pdf>

212. Krüger, Philipp S. and Jan-Philipp Brauchle .The European Union, Cybersecurity, and the Financial Sector: A Primer. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2021/03/the-european-union-cybersecurity-and-the-financial-sector-a-primer?lang=en>

213. Luijff, E., Nieuwenhuijs A., Klaver M., Van Eeten M., Cruz E. Empirical findings on critical infrastructure dependencies in Europe. In: Setola R, Geretshuber S (eds) Critis, 2009. Lncs 5508. pp. 302–310.

214. Maurer, Tim and Arthur Nelson. The Global Cyber Threat. International Monetary Fund. All rights reserved, 2021. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2021/03/global-cyber-threat-to-financial-systems-maurer.htm>

215. Nakonechna, Irina. Administrative and legal status of the National Security and Defense Council and the Security Service of Ukraine as subjects of national security in the context of European integration. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 2022. № 12. pp. 34–40.

216. Principles for Responsible Banking. United Nations Environment Programme - Finance Initiative, 2024. URL: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

217. Promoting Global Financial Stability: 2023 FSB Annual Report. Financial Stability Board, 2023. URL: <https://www.fsb.org/2023/10/promoting-global-financial-stability-2023-fsb-annual-report/>

218. Regulation (EU) 2022/2554 of the European Parliament and of the Council of 14 December, 2022 on digital operational resilience for the financial sector and amending Regulations (EC) № 1060/2009, (EU) № 648/2012, (EU) №

600/2014, (EU) № 909/2014 and (EU) 2016/1011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2554>

219. Roivainen, Mika. Introduction to Popular ESG Reporting Frameworks Like GRI, SASB, and TCFD. Esystems, 2024. URL: <https://www.esystems.fi/en/blog/introduction-to-popular-esg-reporting-frameworks-like-gri-sasb-and-tcfd>

220. SASB Standards overview. The IFRS Foundation, 2024. URL: <https://sasb.ifrs.org/standards/>

221. Sharuk O. Essence of administrative and legal protection of critical infrastructure facilities of the financial sector of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 2023. № 8. pp. 76–80.

222. Stiglitz, Joseph E. Globalization and Its Discontents. W. W. Norton & Company; 1st edition, 2002.

223. The Policy Forum on Development (PFD), 2024. URL: <https://pfddialogue.eu/>

224. UNEP FI launches new resources to support CSRD implementation by leveraging Principles for Responsible Banking requirements. United Nations Environment Programme - Finance Initiative, 2024. URL: <https://www.unepfi.org/regions/europe/unep-fi-to-support-csrd-implementation-by-leveraging-principles-for-responsible-banking-requirements/>

225. Vulnerabilities Assessment. Financial Stability Board, 2024. URL: <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/vulnerabilities-assessment/>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тимофіїв О. С. Поняття та сутність сталого розвитку та стабільності банківської системи України. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 393–398.

2. Тимофіїв О. С. Особливості державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. *KELM*. 2024. № 3(63). С. 230–234 (Республіка Польща).

3. Тимофіїв О. С. Мета, завдання та функції адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 3(85). С. 132–138.

4. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правовий механізм як один із різновидом державного регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи: поняття та особливості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 194–200.

5. Тимофіїв О. С. Нормативно-правовий масив адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України та місце в ньому адміністративного законодавства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 177–181.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Тимофіїв О. С. Статус суб'єктів забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи України. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

7. Тимофіїв О. С. Правовий статус національного банку України як основного суб'єкта забезпечення сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 71–73.

8. Тимофіїв О. С. Адміністративно-правове регулювання сталого розвитку та стабільності банківської системи. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4–5 черв. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 98–100.